

№22 2020
International independent scientific journal
VOL. 2

ISSN 3547-2340

Frequency: 12 times a year – every month.
The journal is intended for researches, teachers, students and other members of the scientific community. The journal has formed a competent audience that is constantly growing.

All articles are independently reviewed by leading experts, and then a decision is made on publication of articles or the need to revise them considering comments made by reviewers.

Editor in chief – Jacob Skovronsky (The Jagiellonian University, Poland)

- Teresa Skwirowska - Wrocław University of Technology
 - Szymon Janowski - Medical University of Gdańsk
 - Tanja Swosiński – University of Łódź
 - Agnieszka Trpeska - Medical University in Lublin
 - María Caste - Politecnico di Milano
 - Nicolas Stadelmann - Vienna University of Technology
 - Kristian Kiepmann - University of Twente
 - Nina Haile - Stockholm University
 - Marlen Knüppel - Universität Jena
 - Christina Nielsen - Aalborg University
 - Ramon Moreno - Universidad de Zaragoza
 - Joshua Anderson - University of Oklahoma
- and other independent experts

Częstotliwość: 12 razy w roku – co miesiąc.
Czasopismo skierowane jest do pracowników instytucji naukowo-badawczych, nauczycieli i studentów, zainteresowanych działalnością naukową. Czasopismo ma wzrastającą kompetentną publiczność.

Artykuły podlegają niezależnym recenzjom z udziałem czołowych ekspertów, na podstawie których podejmowana jest decyzja o publikacji artykułów lub konieczności ich dopracowania z uwzględnieniem uwag recenzentów.

Redaktor naczelny – Jacob Skovronsky (Uniwersytet Jagielloński, Poland)

- Teresa Skwirowska - Politechnika Wrocławska
 - Szymon Janowski - Gdański Uniwersytet Medyczny
 - Tanja Swosiński – Uniwersytet Łódzki
 - Agnieszka Trpeska - Uniwersytet Medyczny w Lublinie
 - María Caste - Politecnico di Milano
 - Nicolas Stadelmann - Uniwersytet Techniczny w Wiedniu
 - Kristian Kiepmann - Uniwersytet Twente
 - Nina Haile - Uniwersytet Sztokholmski
 - Marlen Knüppel - Jena University
 - Christina Nielsen - Uniwersytet Aalborg
 - Ramon Moreno - Uniwersytet w Saragossie
 - Joshua Anderson - University of Oklahoma
- i inni niezależni eksperci

CONTENT

AGRICULTURAL SCIENCES

**Konovalov V., Konovalova V.,
Tyshchenko A., Usyk L., Rubtsov D.**

CONNECTION OF PRODUCTIVITY ELEMENTS WITH
THE YIELD OF CONDITIONED SEEDS OF SAFFLOWER
DYES IN THE SOUTH OF UKRAINE 3

Sofronov A.

THE ANALYSIS OF OVERWINTERING CONDITIONS OF
THE HAZELNUT (*CORYLUS AVELLANA* L.) IN KIROV
REGION.....8

ECONOMIC SCIENCES

Gryshkevych O.

IMPROVED METHODOLOGICAL AND APPLIED
PRINCIPLES OF PUBLIC INVESTMENT
MANAGEMENT..... 11

Yemtsev V., Yemtseva G.

INFLUENCE OF INVESTMENT ACTIVITY ON
ENTERPRISE DEVELOPMENT PROCESSES14

HISTORICAL SCIENCES

Parkhomenko V.

MEMORIES OF WALTER FEST AS A SOURCE FROM THE
HISTORY OF REVOLUTIONARY EVENTS IN
NIKOLAEVSCHINA IN 1918 20

JURISPRUDENCE

**Davydov V., Marchenko V.,
Silvennoinen K., Zaitseva Yu.**

COLLECTION OF COMMERCIAL DEBT USING THE
INSTITUTION OF BANKRUPTCY 23

PEDAGOGICAL SCIENCES

Golovanova N.

THE NOTION OF INTERCULTURAL COMPETENCE. IN
SEARCH OF THE COMMON APPROACH 28

**Palibroda N., Palamar A.,
Grozav A., Tkachiuk O., Bogdan N.**

AN INVESTIGATION OF FIRST-YEAR STUDENTS'
MOTIVATION AND EXPECTATIONS OF UNIVERSITY
EDUCATION 32

Navchuk H., Shutak L., Navchuk I.

PUBLISHING ACTIVITY OF THE DEPARTMENT OF
SOCIAL SCIENCES AND UKRAINIAN STUDIES IN THE
ASPECT OF REALIZATION OF PEDAGOGICAL TASKS
AND AIMS OF LANGUAGE TRAINING OF FUTURE
PHISICIANS35

Navchuk H., Shutak L., Navchuk I.

TEACHING OF UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN
LAGUAGE: PEDAGOGICAL PROBLEMS AND WAYS TO
SOLVE THEM.....38

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Kobleva Z., Karataban I.

FORMATION OF TOLERANT CONSCIOUSNESS AMONG
STUDENTS AT THE PRESENT STAGE 41

Kopylov V., Medved O.

DEMOCRATIZATION OF COGNITIVE SPACE –
CONSEQUENCES FOR POWER44

SOCIAL SCIENCES

Ohorodnyk T.

V. STAROSOLSKY'S OPINION JOURNALISM IN THE
JOURNAL "YOUNG UKRAINE" (1900–1903) 48

Stakhiv M.

ELECTRONIC TEXTBOOKS FOR UKRAINIAN PRIMARY
SCHOOL: CREATION AND RESEARCH.....51

AGRICULTURAL SCIENCES

CONNECTION OF PRODUCTIVITY ELEMENTS WITH THE YIELD OF CONDITIONED SEEDS OF SAFFLOWER DYES IN THE SOUTH OF UKRAINE

Kononov V.,

Kononova V.,

Askaniyska the state agricultural experimental station

Institute of irrigated agriculture

National academy of agrarian sciences of Ukraine

Tyshchenko A.,

Usyk L.,

Rubtsov D.

Institute of irrigated agriculture

National academy of agrarian sciences of Ukraine

Abstract

According to research conducted at the Askania State Agricultural Research Station of the Institute of Irrigated Agriculture NAAS, it was found that the most productive variety of safflower dye Zhyvchyk, which under irrigation and application N90P60 provides yield of conditioned seeds at 1.87 t / ha, in natural moisture - 1.39 t / ha.

Keywords: safflower dye, variety, mineral nutrition, irrigation, productivity, yield.

Introduction. Safflower in Ukraine is usually grown as an oil crop. Its seeds contain 25–37% (in the kernel 46–60%) of semi-drying oil (iodine number — 115–155) and up to 12% protein [1, 300]. The oil extracted from the seed kernels is close in taste to sunflower, it is used for food. The oil extracted from whole seeds has a bitter taste, it is used for the production of drying oils, white paint, enamels, soap, linoleum [2, 181]. Safflower crops in the world occupy more than 1 million hectares. This crop is grown mainly in Asia — about 650 thousand hectares, as well as in India, Spain, Ethiopia, Australia, Mexico and the United States. In Ukraine and the CIS countries, this culture is not widespread, but can be successfully grown in the absence of natural moisture [3, 86; 4, 25].

Formulation of the problem. In recent years, scientifically unreasonable increase in the area of rapeseed and sunflower, as well as climate change and moisture shortages, which leads to the search for more drought-resistant crops. Therefore, a special place in the structure of sown areas can take safflower. In its biological characteristics, safflower differs favorably from other oilseeds. Safflower plants are extremely drought-resistant and tolerate moisture deficiency, while rapeseed and sunflower need moisture constantly and they are very dry soil [5, 10].

Growing safflower is completely environmentally friendly, as its high resistance to pests and diseases allows you to do without the use of pesticides. It is a good precursor, in contrast to sunflower, which removes all nutrients from the soil [6, 18] and is a less expensive crop for cultivation in natural moisture than sunflower and canola [7, 23].

Safflower is an excellent phytomeliorant and honey plant, which gives up to 60 kg / ha of fragrant honey in the driest conditions, where other honey plants do not even produce nectar [8, 63; 9, 5].

It is known that crop productivity depends to a greater extent on the conditions of mineral nutrition and is one of the most important biological processes that

ensures the viability and overall productivity, which can be regulated by applying various fertilizers. But for this it is important to know the individual requirements of the culture to the conditions of mineral nutrition and fertilizers, the content of nutrients in the soil and growing conditions [10, 29].

According to Umbetov AK etc. that the use of mineral fertilizers under irrigation (2006-2008) on meadow-chestnut soils showed that with increasing dose of nitrogen fertilizers (N20-N60-N90) on the background of low phosphorus supply (15-20 mg / kg soil) yield increased and the increase was 1.6-0.7 c / ha with a yield under control of 15.8 c / ha. Application of potassium fertilizer (N60K60) together with nitrogen gave an additional increase of only 1.1 c / ha. With a high supply of phosphorus (35 mg / kg of soil), the yield was 19.1 c / ha or 3.3 c / ha increase from control [11, 75].

In studies conducted in the Saratov region on dark chestnut soils with a humus content of 3.9-4.2%, the calculated doses of nitrogen were studied, the positive role of nitrogen was revealed [12, 73].

In the Rostov region on dark chestnut soils the effectiveness of nitrogen and phosphorus fertilizers in doses of N24P52 at sowing and N48P52 for pre-sowing cultivation was studied. The best result was obtained with pre-sowing application of N48P52, which contributed to an increase in yield by 22.1% to control [13, 46-47; 14, 9-10].

Yeskova OV etc. note that the positive response of safflower to fertilizer application is largely determined by the meteorological conditions of the growing season. Studies on chernozem with a temperate-continental climate and in conditions of insufficient moisture showed that in all years the application of mineral nitrogen at a dose of 25 kg / ha of active substance led to a significant increase in safflower yield by 0.2-0.34 t / ha. Further dose increase was less effective [15, 33].

Research by MI Fedorchuk and others. showed that the application of mineral fertilizers increases the

yield of safflower seeds by 0.23-0.42 t / ha, while in the control version — 1.26 t / ha. The optimal option was with a dose of fertilizer N60P60 with a yield of 1.66 t / ha. When the feeding background increases from N60P60 to N90P90, there is no significant (by 0.02 t / ha) increase in plant productivity [16, 141-142].

After analyzing the results of research conducted by scientists to increase the productivity of dye safflower, they concluded that they were carried out in other soil and climatic conditions, under other conditions of moisture, or on the same variety with the study of other elements of technology. Therefore, we set a task to select varieties, optimal doses of mineral fertilizers for different conditions of moisture in the extreme conditions of the Southern Steppe of Ukraine.

The purpose of the research was to establish the best variety and optimal dose of mineral nutrition under different humidification conditions in the Southern Steppe of Ukraine.

Materials and methods of research. The research was conducted in the research field of the Askani DSDS IZZ NAAS during 2016-2018. The predecessor of the experiment was winter wheat. The main tillage is plowing to a depth of 22-25 cm. Mineral fertilizers were applied according to the experimental scheme. Sowing rate — 210 thousand pieces / ha, row spacing — 15 cm. Seeds were sown with a precision seeder "MAPLE". Four vegetation irrigations were carried out with the Zimmatik sprinkler, with an irrigation rate of 300 m³ of water per hectare. The scheme of the experiment included the following factors: factor A - humidification conditions (irrigation and without irrigation); factor B — varieties of dye safflower (Sunny, Zhivchik and Gentle), factor C — mineral nutrition (without fertilizers, N45P60, N60P60, N90P60).

Research results. Agroclimatic conditions of the vegetation period of 2016-2018 differed from the average long-term indicators (Table 1).

Table 1

Weather conditions of vegetation of safflower dye in 2016-2018.

The month	Indicator	Years of research			Average temperature for three years, ° C	The average amount for three years precipitation, mm	Among the palatogatoric indicators
		2016	2017	2018			
March	The average daily t, ° C	6,1	4,5	1,5	4,0	-	2,2
	Precipitation, mm	25,3	10,2	35,1	-	23,5	26,0
April	The average daily t, ° C	12,4	7,6	12,9	10,9	-	9,6
	Precipitation, mm	41,7	81,8	2,7	-	42,1	28,0
May	The average daily t, ° C	15,9	13,9	19,5	16,4	-	15,6
	Precipitation, mm	63,1	25,8	13,0	-	33,9	38,0
June	The average daily t, ° C	21,5	19,7	22,4	21,2	-	20,0
	Precipitation, mm	65,9	8,0	23,0	-	32,3	46,0
July	The average daily t, ° C	23,9	21,9	24,1	23,3	-	22,4
	Precipitation, mm	20,0	80,0	61,5	-	53,8	42,0
August	The average daily t, ° C	24,6	22,9	25,0	24,2	-	21,6
	Precipitation, mm	88,5	33,0	15,0	-	45,5	35,0
September	The average daily t, ° C	17,4	18,6	18,7	18,2	-	16,4
	Precipitation, mm	28,2	32,0	14,0	-	24,7	28,0
October	The average daily t, ° C	8,5	7,1	10,5	8,7	-	9,6
	Precipitation, mm	46,3	49,3	21,0	-	38,7	26,0

If we analyze the average temperature of the growing season for three years of research, we can trace the trend of increasing temperatures in all months by sev-

eral degrees compared to long-term averages. The wettest year was 2016, so during the growing season the soil received 379 mm of productive moisture, in 2017 320 mm, and in 2018 — only 185 mm, which is almost

half less than in previous years, which significantly affected the yield of safflower in conditions natural hydration.

Summarizing the weather and climatic conditions of 2016-2018, we can say that the research conditions sufficiently reflected the climatic conditions of the

Southern Steppe of Ukraine. They confirmed the sharply continental characteristics of the zone's climate, when favorable periods alternate with periods of extremely high temperatures, moisture deficit and extremely low relative humidity.

Table 2

Elements of productivity of varieties of safflower dye depending on growing conditions, the average for 2016-2018

2016-2018						
Humidification conditions (Factor A)	Safflower variety (Factor B)	Mineral nutrition background (Factor C)	Number of baskets per 1 plant, pcs.	Number of seeds per 1 plant, pcs.	Seed weight from 1 plant, g	Weight of 1000 seeds,g
Irrigation	Sonyachnyy	Control (w/f)	14,0	261,3	8,89	33,85
		N ₄₅ P ₆₀	15,7	276,0	9,65	34,58
		N ₆₀ P ₆₀	17,5	297,3	10,54	34,97
		N ₉₀ P ₆₀	18,1	303,7	10,88	35,28
		Average	16,3	284,5	9,99	34,67
	Zhyvchyk	Control (w/f)	16,1	278,7	9,60	34,42
		N ₄₅ P ₆₀	18,8	302,0	10,48	34,27
		N ₆₀ P ₆₀	19,3	311,0	10,99	34,78
		N ₉₀ P ₆₀	20,8	330,3	11,61	34,64
		Average	18,7	305,5	10,67	34,52
	Lahidnyy	Control (w/f)	15,2	277,0	9,43	33,69
		N ₄₅ P ₆₀	16,7	291,0	10,13	34,04
		N ₆₀ P ₆₀	17,7	314,0	10,93	34,21
		N ₉₀ P ₆₀	19,2	323,7	11,48	34,74
		Average	17,2	301,4	10,49	34,17
	Average		17,4	297,1	10,38	34,45
Without irrigation	Sonyachnyy	Control (w/f)	10,8	157,0	5,49	36,63
		N ₄₅ P ₆₀	12,3	179,3	6,37	37,19
		N ₆₀ P ₆₀	13,8	193,7	6,91	37,53
		N ₉₀ P ₆₀	15,5	203,3	7,33	37,74
		Average	13,1	183,3	6,52	37,27
	Zhyvchyk	Control (w/f)	11,2	163,3	5,89	37,20
		N ₄₅ P ₆₀	14,1	191,7	6,91	37,20
		N ₆₀ P ₆₀	14,9	204,0	7,34	37,05
		N ₉₀ P ₆₀	15,3	212,3	7,73	37,36
		Average	13,8	192,8	6,96	37,20
	Lahidnyy	Control (w/f)	11,1	156,7	5,62	37,47
		N ₄₅ P ₆₀	12,3	173,7	6,43	38,33
		N ₆₀ P ₆₀	13,3	185,0	6,81	38,27
		N ₉₀ P ₆₀	14,3	198,3	7,20	38,11
		Average	12,7	178,4	6,51	38,04
	Average		13,2	184,8	6,66	37,50
LSD ₀₅	Factor A		0,17	2,30	0,20	0,05
	Factor B		0,23	0,74	0,08	0,18
	Factor C		0,31	0,90	0,13	0,15

Irrigation had an effect on the formation of more baskets on the plant, respectively, and the number of seeds. Thus, under the conditions of irrigation, an average of 17.4 baskets and 297.1 pieces were formed. seeds per 1 plant, while under conditions of natural moisture supply only 13.2 pcs. and 184.8 pcs. in accordance. The largest number of baskets and seeds on one safflower plant under irrigation and in conditions of natural moisture was formed in the variety Zhyvchyk — 18.7 and 13.8 pieces / plant and 305.5 and 192.8

seeds / plant, respectively. The weight of seeds from one plant under irrigation conditions was 3.72 g greater than without irrigation. But the weight of 1000 seeds was higher under conditions of natural moisture supply and amounted to 37.50 g, while under irrigation — 34.45 g.

With increasing doses of mineral nutrition, both in conditions of natural moisture and irrigation, in all varieties there was an increase in the number of baskets, seeds and seed weight from one plant. The most

productive variety was safflower Zhyvchyk. When irrigating and applying N90P60, it formed the largest number of baskets — 20.8 pieces / plant, the number of seeds per plant — 330.3 pieces / plant and the weight of seeds per 1 plant 11.61 g. Under conditions of natural moisture and application of N90P60 these values were at the level of 15.3 units / plant, 212.3 seeds / plant and 7.73 g, respectively. The weight of 1000

seeds was the largest under conditions of natural moisture in the variety Gentle — 38.33 g when applying N45P60, and under conditions of irrigation and application of N90P60 in the variety Sunny 35.28 g.

The yield of conditioned seeds of dye safflower varieties over the years of research significantly depended on the growing conditions (Table 3).

Table 3

Yield of conditioned seeds of varieties of safflower dye depending on growing conditions

Humidification conditions (Factor A)	Safflower variety (Factor B)	Mineral nutrition background (Factor C)	Yield, t / ha			Average yield t / ha
			2016	2017	2018	
Irrigation	Sonyachnyy	Control (w/f)	1,35	1,49	1,41	1,42
		N ₄₅ P ₆₀	1,48	1,60	1,74	1,61
		N ₆₀ P ₆₀	1,59	1,73	1,81	1,71
		N ₉₀ P ₆₀	1,66	1,77	1,86	1,76
		Average	1,52	1,64	1,70	1,62
	Zhyvchyk	Control (w/f)	1,41	1,62	1,56	1,53
		N ₄₅ P ₆₀	1,54	1,78	1,84	1,72
		N ₆₀ P ₆₀	1,64	1,87	1,89	1,80
		N ₉₀ P ₆₀	1,70	1,95	1,97	1,87
		Average	1,57	1,80	1,81	1,72
	Lahidnyy	Control (w/f)	1,37	1,62	1,42	1,47
		N ₄₅ P ₆₀	1,46	1,75	1,73	1,65
		N ₆₀ P ₆₀	1,56	1,83	1,85	1,75
		N ₉₀ P ₆₀	1,62	1,93	1,92	1,82
		Average	1,50	1,78	1,73	1,67
	Average			1,74	1,74	1,67
Without irrigation	Sonyachnyy	Control (w/f)	1,28	1,01	1,08	1,12
		N ₄₅ P ₆₀	1,42	1,10	1,23	1,25
		N ₆₀ P ₆₀	1,49	1,17	1,28	1,31
		N ₉₀ P ₆₀	1,53	1,21	1,31	1,35
		Average	1,43	1,12	1,22	1,25
	Zhyvchyk	Control (w/f)	1,31	1,07	1,12	1,17
		N ₄₅ P ₆₀	1,38	1,21	1,29	1,29
		N ₆₀ P ₆₀	1,48	1,26	1,34	1,36
		N ₉₀ P ₆₀	1,50	1,31	1,37	1,39
		Average	1,41	1,21	1,28	1,30
	Lahidnyy	Control (w/f)	1,25	1,03	1,04	1,01
		N ₄₅ P ₆₀	1,36	1,09	1,19	1,21
		N ₆₀ P ₆₀	1,41	1,14	1,25	1,27
		N ₉₀ P ₆₀	1,45	1,16	1,34	1,32
		Average	1,36	1,10	1,20	1,20
	Average			1,14	1,23	1,25
LSD ₀₅ , t / ha		Factor A	0,01	0,02	0,01	0,05
		Factor B	0,01	0,02	0,02	0,03
		Factor C	0,02	0,02	0,02	0,03

Irrigation provided an increase in yield at the level of 0.42 t / ha, compared to the conditions of natural moisture supply, where the yield of safflower seeds was 1.25 t / ha. The highest yield of conditioned seeds on all varieties of safflower both under irrigation and in conditions of natural moisture was provided by the application of N90P60. Reducing fertilizer application rates (N90P60 – N60P60 – N90P60 – without fertilizers) reduces the yield of conditioned safflower seed.

Among the studied varieties, the variety Zhyvchyk stood out in terms of yield. The yield of conditioned seeds under irrigation conditions was 1.72 t / ha, which is 0.10 t / ha more than the cultivar Sunny and 0.05 t /

ha more than the cultivar Lagidny. Under conditions of natural moisture, the yield of Zhyvchyk variety was at the level of 1.30 t / ha, which exceeded the yield of Sunny and Lagidny varieties by 0.05 t / ha and 0.10 t / ha, respectively.

Thus, the highest yield of dye safflower was obtained at the level of 1.87 t / ha in the variety Zhyvchyk under irrigation and application of N90P60. In terms of natural moisture, the best option was the variety Zhyvchyk when applying N60 P60 with a yield of 1.36 t / ha, and increasing the dose of fertilizer to N90P60 gives a significant increase of 0.03 t / ha.

Conclusions. According to the performance elements of safflower dye varieties in 2016-2019, the most productive was the safflower variety Zhyvchyk. Since he formed the largest number of baskets per 1 plant — 20.8 pcs. and a seed weight of 1 plant of 11.61 g under conditions of irrigation and application of N90 P60. In the conditions of natural humidification these indicators are 15,3 pieces. and 7.73 g, respectively. The highest yield of conditioned seeds of safflower dye was obtained under irrigation under the conditions of application of N90P60 variety Zhyvchyk 1.87 t / ha. In the conditions of cultivation without irrigation, he also provided at the same rates of fertilizer yields at the level of 1.39 t / ha, which is the highest rate in the conditions of bogari.

REFERENCES:

1. Shott P. R. Safflower dyeing valuable oil and medicinal culture. Food. Ecology. Quality. Novosibirsk, 2002. P. 299-300.
2. Chekhov A. V. Small-seeded oil-bearing crops in the steppe zone of the south of Ukraine: Review. Science and technology bulletin of the Institute of Olive Crops UAAS. Zaporozhye, 2003. VIP. 8. P. 172-187.
3. A. M. Zahran, M. F. Omran, S. Z. Mansour, N. K. Ibrahim Effectiveness of *Carthamus tinctorius* L. in the Restitution of Lipid Composition in Irradiated. Rats. Egypt. J. Rad. Sci. Applic. 2007. № 20(1). P 75–94.
4. Norov M.S. Scientific substantiation of the technology of growing safflower on the bogar of Central Tajikistan: dissertation . d. Of agricultural. n .: 06.01.09. Moscow, 2006 . 273 p.
5. Popov, A.V. Improvement of the technology of dyeing safflower cultivation in rice crop rotations of the Sarpinskaya lowland. Dissertation for the degree of Cand. s.-kh. sciences. Volglgrad, 2017 . P. 10.
6. Atakulov T.A. Rational use of land and water resources of East and South-East Kazakhstan for irrigation. Almaty, 1995. 26 p.
7. Meiramov G.T. Oilseed Market of Kazakhstan: Trends and Prospects. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Advanced technologies for the cultivation of oilseeds, legumes and regulation of soil fertility." Almaty, 2013. P. 20-26.
8. V.B. Narushev, A.T. Kuanyshkaliev, N.I. Mazhaev, T.A. Zhelmukhanov. Methods of resource-saving technology of safflower cultivation in the steppe Volga region. News of the Orenburg GAU, Orenburg. 2014. №5. P. 63-65.
9. Polushkin, P.V. Influence of the water regime and the density of standing on the productivity of dye safflower on light chestnut soils of the Saratov Trans-Volga region: author. Dis. Cand. s.-kh. sciences. Saratov, 2007. 18 p.
10. Eleshev R.E., Umbetov A.K., Ramazanova R.Kh. Mineral nutrition as a factor in increasing the productivity of oilseeds and soil fertility. Almaty, 2013. P 26-34.
11. Umbetov A.K., Vasilina T.K. Productivity and quality of oilseeds depending on mineral nutrition. izdenister. Research, №1, 2011. P 73-76.
12. Narusheva E.A., Bozhenik E.V. The effectiveness of various doses of nitrogen fertilizers and growth regulators in safflower cultivation. Eurasian Union of Scientists, №1 (18), 2015, P. 73-74.
13. Razumnova L.A., Kamenov R.A., Turchin V.V. The influence of mineral fertilizers and bacterial preparations on the yield and oil content of safflower seeds in the northeastern zone of the Rostov region. Bulletin of the Voronezh State Agrarian University, № 1 (56), 2018. P.43-49.
14. Borshchenko L.A. Influence of mineral fertilizers and bacterial preparations on safflower yield on dark chestnut soil in the North-East zone of the Rostov region. In collection: Innovations in the technology of cultivation of agricultural crops. Materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference 2017. P. 8-11.
15. Eskova O. V., Eskov S. V. Influence of nitrogen fertilizer doses on the yield of dyed safflower (*Carthamus tinctorius*) crops in the foothill Crimea Adaptive-landscape nature management and design, № 3 (166), 2015. P. 29 -35.
16. M.I. Fedorchuk, V.G. Fedorchuk, I.M. Filipova Productivity of safflower dye in cultivation under irrigation conditions of the south of Ukraine Innovative development of the agro-industrial complex of Ukraine: problems and their solutions: materials of the International scientific-practical conference dedicated to the memory of the dean of the agronomic faculty MF Fisherman. November 19–20 Zhytomyr, 2015. P. 139-143.
17. Analysis of variance and correlation in agriculture and crop production: Textbook Ushkarenko V.O., Nikishenko VL, Goloborodko S.P., Kokovikhin S.V. Kherson: Aylant, 2008. 272 p.

THE ANALYSIS OF OVERWINTERING CONDITIONS OF THE HAZELNUT (*CORYLUS AVELLANA* L.) IN KIROV REGION

Sofronov A.

FSBSI FARC of the North-East, Russia

АНАЛИЗ УСЛОВИЙ ПЕРЕЗИМОВКИ ЛЕЩИНЫ ОБЫКНОВЕННОЙ (*CORYLUS AVELLANA* L.) В УСЛОВИЯХ КИРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Софронов А.

ФГБНУ ФАНЦ Северо-Востока, Россия

Abstract

The conditions of winter periods from 2006 to 2014 in Kirov (Kirov region) in the context of their influence on overwintering of 14 elite common hazelnut siblings were analyzed in the article. It was distinguished that weather factors, which have adverse impact on the crop, are met every year. It was observed that the tendency to prolongation of autumn periods has negative influence on plants hardening. During a winter period abrupt temperature changes from frost to thaw and round are noted almost every year. During the period of flowering of a common hazelnut the return of frosts occurs every year and has negative impact on pollination. In spite of the range of adverse factors of a winter period, no year without harvest has been registered. According to a productivity level, the form 1-3-27 was distinguished.

Аннотация

В статье проанализированы условия зимних периодов с 2006 по 2014 годы в г. Кирове (Кировская область) в контексте их влияния на перезимовку 14 элитных сеянцев лещины обыкновенной. Отмечено, что ежегодно встречаются погодные факторы, неблагоприятно действующие на культуру. Наблюдается тенденция к удлинению осенних периодов, что негативно сказывается на закалке растений. Практически ежегодно в зимний период отмечается резкие перепады от морозов к оттепелям и обратно. Каждый год в период цветения лещины происходит возврат заморозков, иногда с выпадением снега, что негативно сказывается на опылении. Несмотря на комплекс неблагоприятных факторов зимнего периода, не отмечено ни одного года без урожая. По высокому уровню продуктивности выделена форма 1-3-27.

Keywords: hazelnut, winter hardiness, productivity, weather, overwintering conditions.

Ключевые слова: лещина обыкновенная, зимостойкость, продуктивность, погода, условия перезимовки

Одним из главных факторов, определяющих северную границу ареала лещины обыкновенной (*Corylus avellana* L.), является её зимостойкость [1]. По мнению ряда авторов, плодоношение культуры в большей степени зависит от условий перезимовки - если мужские серёжки не побивают сильные зимние и поздние весенние морозы, культура может плодоносить ежегодно [2, 3].

Северная граница распространения лещины проходит по южным районам Кировской области, в центральной и северной части региона естественных насаждений культуры не встречается [4]. Поскольку г. Киров находится центральной почвенно-климатической зоне области, где в зимние периоды часто (40–50% лет) наблюдаются резкие перепады температур (от 0°C до -18°C) [4], которые приводят к подмерзанию лещины, актуальной является **цель исследования** – проанализировать погодные условия зимних периодов и оценить их влияние на растения лещины.

Материал и методы. Исследования проводились на селекционных насаждениях лещины обыкновенной лаборатории плодово-ягодных культур ФГБНУ ФАНЦ Северо-Востока (г. Киров) с 2007 по 2014 гг. Объектами изучения явились 14 перспективных сеянцев лещины от свободного опыления

наиболее продуктивных форм, полученных из экспедиционных сборов в южные районы области. Год посадки - 1996. Схема посадки 3x2 м. Агротехнические мероприятия при постановке опытов – общепринятые для садоводства Северо-Востока Европейской части России.

Основные учеты и наблюдения проводили согласно «Программе и методике сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур» [5]. Статистическая обработка данных проведена методом дисперсионного анализа по Б. А. Доспехову [6].

Результаты и их обсуждения. Для сохранения высокой зимостойкости лещине требуется постепенное понижение температуры воздуха в осенний и раннезимний периоды, что позволяет растениям войти в состояние глубокого покоя.

Но, как показал анализ погодных условий в период исследований (с 2007 по 2014 год), таких благоприятных условий практически не наблюдалось. Наоборот, отмечена тенденция удлинения осеннего периода, который характеризуется неоднократным чередованием аномально теплой погоды с резкими похолоданиями. С 2007 по 2014 годы октябрь отличался преобладанием теплой погоды (с температурой воздуха днем от +6 до +14 °C (максимально до 19-20 °C 2008 и 2011 гг.), с неоднократными понижениями дневных температур до +1-...-0,5...-2 °C

(минимально – до $-8...-9^{\circ}\text{C}$ в 2011 и 2013 годы). Средняя температура за октябрь превышала среднюю многолетнюю на $1...4,8^{\circ}\text{C}$ (2010 и 2008 гг. соответственно). Погодные условия октября 2006 года отличились неустойчивой, но преимущественно холодной погодой со средней температурой воздуха $1,8^{\circ}\text{C}$, что близко к многолетним данным.

Погода ноября во все годы исследований отличалась очень теплым началом месяца (с повышением температуры воздуха максимально от $0...+2^{\circ}\text{C}$ (2006 и 2009 годы) до $+9...+11^{\circ}\text{C}$ (2008, и с 2010 по 2013 гг.) и в последующем частой сменой теплой и холодной погоды (с понижением температуры воздуха в ночное время от -7°C (2008 и 2013 годы) до $-19...-30^{\circ}\text{C}$ (2006 и 2010 гг.).

Из-за увеличения продолжительности теплых периодов дата перехода через 5°C , указывающая на окончание вегетационного периода, сместилась с 1 октября (многолетние данные) на 12-15 октября (2007, 2011 гг.) и позже (29 октября - 1 ноября) в 2010 и 2013 годы. Максимально близкими к средней многолетней они были в 2014 и 2008 годах (6 и 9 октября соответственно).

Погода декабря за весь период изучения также отличалась регулярной сменой теплой погоды (с температурой воздуха днем от 0 до $+6^{\circ}\text{C}$) на морозную (с понижением температуры воздуха до -17°C (2011 г.) до -37°C (2009 г.).

Число дней с оттепелями в ноябре варьировало от 0 (2010 год) до 22 дней (2008 год), в декабре – от 1 (2007) до 16 (2013, 2008, 2006 годы).

Из-за участвовавших погодных аномалий наблюдается смещение даты установления снежного покрова. Самая ранняя дата отмечена осенью 2009 года – 28 октября, самая поздняя – в 2008 году – 10 декабря (на 29 дней позже многолетних сроков), в остальные годы - с 4 по 20 ноября.

За 7 лет исследований 4 зимы были умеренно холодные, 4 – умеренно-теплые; многоснежные – 4, умеренно снежные - 4. Абсолютный минимум температур отмечен в январе – минус 33°C , в феврале – минус 35°C (зима 2009/2010), в марте – минус $30,6^{\circ}\text{C}$ (зима 2012/2013). Однако, среднегодовая температура за годы исследований превышала среднюю многолетнюю от $0,9^{\circ}\text{C}$ до $2,9^{\circ}\text{C}$.

Перепады температур от морозов (с температурой воздуха ниже -20°C) до оттепелей (с температурой воздуха $0...+9^{\circ}\text{C}$) продолжительностью от 2 до 12 дней в январе отмечены в зимы 2008/2009, 2011/2012, 2013/2014, 2006/2007 годов; продолжительностью от 1 до 9 дней в феврале – в зимы 2008/2009, 2007/2008, 2012/2013, 2013/2014 годов; продолжительностью от 4 до 25 дней – ежегодно в марте (максимальное количество дней с оттепелями отмечено в зимы 2007/2008, 2013/2014 годов).

В конце декабря высота снежного покрова варьировала от 12 см (2008 г.) до 44 см (2011 г.). В период с января по март в зимы 2010, 2011, 2012 и 2013 гг. шло нарастание высоты снежного покрова. В остальные годы из-за регулярных оттепелей выявлено уменьшение снегового покрова с середины февраля по март. Особенно существенное снижение его высоты наблюдалось в зиму 2006/2007 года – с 41 до 6 см. Высокий снежный покров способствует хорошей перезимовке сережек, расположенных на нижних ветвях, укрытых снегом. Их количество обеспечивает хорошее опыление культуры [3].

Зима 2008/2009 года отличилась коротким периодом с устойчивым снеговым покровом – 133 дня (2008/2009 года), в остальные годы этот период составлял от 146 до 165 дней.

В период с 2008 по 2014 год разрушение снежного покрова происходило в период с 10 по 22 апреля, что близко к многолетней норме (17 апреля), исключением стал только 2007 год, когда сход снега произошел на 17 дней раньше (1 апреля). Даты перехода температуры воздуха через $+5^{\circ}\text{C}$, свидетельствующие о начале вегетационного периода, в годы исследований в большинстве случаев пришлось на 13-17 апреля, что близко к средней многолетней дате. Самый ранний переход отмечен в 2008 году (6 апреля), самый поздний – в 2009 г. – 28 апреля.

По литературным данным, цветение лещины начинается через 11-13 дней после перехода среднесуточной температуры воздуха через 0°C [7]. В условиях г. Кирова период цветения орешника часто совпадает с возвратом холодов. За период исследования заморозки различной интенсивности отмечались ежегодно.

В начале цветения (когда культура наиболее уязвима) они отмечены в 2009, 2010, 2012, 2013, 2014 годы, в течение 3 – 9 дней с понижением температуры воздуха в ночное время до $-1...-4^{\circ}\text{C}$. Возврат холодов негативно отразился на фертильности мужских генеративных органов. Особенно сильные повреждения сережек наблюдались в 2014 году, когда было отмечено продолжительное (6 дней) снижение температуры (до -3°C в ночное время) и сильные северо-западные ветра. Возвраты холодов, приходившие на период конца цветения в 2007, 2008, 2011 гг. существенного вреда культуре не нанесли. В 2008 и 2014 годах в период возврата холодов отмечено выпадение снега.

Анализ продуктивности элитных форм лещины за семь лет показал, что, несмотря на достаточно неблагоприятные погодные условия периодов перезимовки, не отмечено ни одного года без плодоношения (таблица 1).

Таблица 1

Продуктивность элитных форм лещины, 2007-2014 гг.

Форма	Продуктивность, кг/растение								Среднее
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1-3-27	0,9	2,0	1,7	1,5	3,8	2,6	2,0	3,6	2,3
3-12-19	4,6	1,0	2,4	1,5	1,2	2,0	0,3	1,6	1,8
1-2-21	0,3	0,5	1,6	1,5	1,4	1,4	3,0	2,7	1,6
3-12-28	2,6	1,4	2,1	0,8	0,7	0,9	0,8	3,7	1,6
3-12-23	2,4	1,6	1,9	1,1	0,7	0,4	1,5	2,2	1,5
3-12-27	1,0	0,9	1,3	1,0	2,9	0,9	0,3	1,7	1,3
1-6-48	1,6	0,5	0,7	1,6	0,7	2,8	0	2,5	1,3
3-10-5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,8	0,2	5,5	1,2
1-5-34	0,1	0,6	1,1	0,2	1,9	1,6	1,3	1,7	1,1
3-12-17	0,3	0,7	0,4	0,5	0,9	0,8	1,5	3,4	1,1
3-12-22	1,8	0,3	0,4	0,6	0,6	0,5	1,5	2,6	1,0
1-3-23	0,3	0,3	1,3	0,2	1,5	0,2	0,2	2,3	0,8
2-8-34	0,5	0,3	0,4	0,6	0,7	0,3	0,9	1,5	0,7
3-12-25	0,4	0,3	0,5	0,3	1,3	0,2	0,2	1,4	0,6
Среднее	1,3	0,8	1,2	0,8	1,3	1,1	1,0	2,6	1,3
НСР _{0,05}	-								0,8

Выделена форма 1-3-27, достоверно превысившая по продуктивности средний показатель по выборке. Максимальный уровень продуктивности (5,5 кг/растение) отмечен у формы 3-10-5 в 2014 году. Максимальный уровень продуктивности по выборке наблюдался в 2014 году (2,6 кг/растение), что существенно превышает средний показатель.

Заключение. Таким образом, в условиях г. Кирова ежегодно в течение зимнего периода отмечаются погодные факторы, неблагоприятно действующие на лещину. Наблюдается тенденция к удлинению осенних периодов и повышению средней температуры октября, что негативно сказывается на закалке растений. Практически ежегодно в зимний период отмечается резкие перепады от морозов к оттепелям и обратно. Каждый год в период цветения лещины происходит возврат заморозков, иногда с выпадением снега, что негативно сказывается на фертильности пыльцы. Несмотря на комплекс неблагоприятных факторов зимнего периода, не отмечено ни одного года без плодоношения, хотя его уровень существенно варьирует. По высокому уровню продуктивности выделена форма 1-3-27.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Софронов А.П. Зимостойкость лещины в Кировской области / Известия Оренбургского государственного аграрного университета. 2015. №5 (55). С. 23-24.
2. Кудашева, Р.Ф. Разведение и селекция лещины и фундука. М.: Лесная промышленность. 1965.- 124 с
3. Рябушкина В.Г. Фундук в саду. Челябинск: НПО «Сад и огород»: Челябинский дом печати, 2013. 64 с.
4. Агроклиматические ресурсы Кировской области. Л.: Гидрометиздат, 1974. 112 с.
5. Программа и методика сортоизучения плодовых, ягодных и орехоплодных культур/ под общ. ред. Е.Н. Седова и Т.П. Огольцовой. Орёл: ВНИИСПК, 1999. 608 с.
6. Доспехов, Б.А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований) / М.: Агропромиздат, 1985. 351с.
7. Ф. Л. Щепотьев, А. А. Рихтер, Ф. А. Павленко и др. Орехоплодовые лесные и садовые культуры / 2-е изд., перераб. и доп. М.: Агропромиздат. 1985. 224 с

ECONOMIC SCIENCES

IMPROVED METHODOLOGICAL AND APPLIED PRINCIPLES OF PUBLIC INVESTMENT MANAGEMENT

Gryshkevych O.

*Applicant, Department of Management in Construction,
Kyiv National University of Construction and Architecture*

Abstract

The main features of public investment are outlined, the role and principles of public investment management are revealed. The effectiveness of public investment depends on how effectively the country manages public investment. Improved methodological principles of public investment management are described and the results of their implementation, quantitative and qualitative characteristics are analyzed. Their positive dynamics is noted. It is advisable to additionally conduct a comparative analysis of the results of public investment management assessments conducted by the IMF and the World Bank, and to develop recommendations on prior steps to reform the PIM in Ukraine.

Keywords: public investments; efficiency; public investment management; budget funds; evaluation, selection and monitoring of projects.

Undoubtedly, public investment has a positive effect on the country's economic growth, which is confirmed by researches. Many countries faced higher and sustained economic growth during and after a period of significant public investment.

Then the question arises, why some countries are more effective than others in terms of public (public) investment? Studies show that countries better manage their investments tend to achieve higher efficiency of public investment [1, 12]. The country's public investment efficiency index is a comparison of a country's efficiency with the efficiency of the most efficient country in the group of countries with the same income level. Thus, if the performance score for the best performing countries is 1, then the performance scores of other countries will range from 0 to 1.

The world average efficiency is about 0.7. This means that in the middle country of the world the gap in efficiency is about 30% compared to the most efficient countries. In other words, on average, a country loses almost 30% of its potential benefits from public investment.

Studies by international financial institutions show that countries better manage their public investments tend to be more efficient. In other words, some potential benefits from public investment are lost in the process of planning, allocating resources and implementing public (state) investment projects.

A lot of scientific works have been devoted to investment issues, but very little attention has been paid to the issues of public investment management, especially in domestic research. Most of the works are focused on the financing and budgeting of public investments and several works are focused on the managerial aspects of public investment and its effectiveness (O. Gorgienko [2], G. Yershova [3], O. Fedorchak [4]).

Expenditures of the public sector (national and subnational authorities, state and communal enterprises) on the creation of infrastructure, is state or communal property, and with the productive use of infrastructure for a period of more than one year, is in essence a public investment [8]. It can take the form of

traditional infrastructure projects or public-private partnerships. Sources of financing can be budget funds (state or local budget), borrowed funds, funds of a state or utility company, payments from infrastructure users. It is within such generally accepted frameworks that the concept of public investment is often used as the most embracing of all its forms.

It should be noted that since 2017, the Ukrainian legislation has introduced a distinction between public investment and local investment [5], which actually form public investment.

Based on the concept of "institutions" [6], the public investment management system functions due to two institutional components: (1) bodies that directly implement or are involved in the management of the IPM processes; (2) a set of laws, procedures, formal and informal rules.

In simple terms, public investment management or OIP is how governments manage their investment resources aimed at creating and upgrading assets. Governance refers to the laws, organizations, systems and procedures that a government needs to properly conduct investment policy. In other words, PIM are institutions that make government investment policy work.

Methodically applied basis - legislative and procedural was reformed in Ukraine ?

Over the past decade, the World Bank has repeatedly given a low assessment of the effectiveness of the system of capital budgeting and public (public) investment management. However, in government and presidential programs, this issue was paid attention to several times - in 2010 and 2015. One of the tasks of reforms in the direction of sustainable economic development of the President's Program of Economic Reforms for 2010–2014 was determined - to increase the efficiency of capital investments [7]. In practice, the hands came to these reforms after 2014.

Public investment projects in Ukraine are divided by sources of financing (budgetary funds or borrowings, the company's own funds) and by the level of decision-making on financing (national, local or subnational, or at the level of a state-owned enterprise).

Based on analyses of the elements of the public investment management system and the corresponding recommendations provided by the World Bank in the report "Ukraine: Assessment of Public Investment Management" 2012 [8], the Ministry of Economy proposed to implement a number of institutional changes to form a transparent and more efficient system, first at the national level for public investment projects, which financed from the state budget.

Based on the analysis of the situation in this area - the existing processes and the legal framework - the following main problems of public capital investment management were identified:

- 1) inadequate planning and lack of transparency in the selection process for projects financed from capital investments;
- 2) lack of economic justification for projects financed from the state budget - 90% of construction projects avoid economic justification.
- 3) allocation of budget funds in manual mode "by agreement";
- 4) fragmented and unstable funding - dozens of unfinished projects that were started in 1989, 1986, 1996.

By 2015, there was virtually no effective mechanism for managing public investments, the basic principles and criteria for the formation and use of public investments were not defined, as a result of which limited budget funds are directed to the implementation of projects, the feasibility of which is unreasonable, and the funds are distributed in "manual mode".

During 2014-2015: a legislative basis for the reform of public investment management was created - the Verkhovna Rada of Ukraine adopted amendments to the Budget Code (in particular with Articles 32, 34 and 38) [9] and the Government adopted the Procedure for the selection of public investment projects [10]. These acts were developed with expert support from the World Bank for the implementation of the Reform Matrix, agreed by the government to receive budget support in 2015.

Amendments to the Budget Code related to the restoration of the concept of public capital investments, the definition of a public investment project, the establishment of the main elements for transparent selection of projects and selection principles, institutions responsible for selection, harmonization of planning stages, selection, monitoring of implementation, redistribution of expenditures on public investment projects in the budget process ... The Interdepartmental Commission on State Investment Projects consists of members of the Government and People's Deputies of the Committee on Budgetary Issues of the Verkhovna Rada of Ukraine in a ratio of 50 to 50. This configuration of the commission has a positive impact when considering the draft state budget.

To ensure the sustainability of financing of previously started (transitional) projects, the principle of distribution of funds between the selected projects has been determined - at least 70 percent of the total volume of capital investments are directed to projects already started. The distribution of funding among the selected projects is carried out within the limit of state capital

investments, brought by the Ministry of Finance on the basis of the budget declaration for the planned year and two subsequent years.

Resolution of the Cabinet of Ministers of 20.07.2015 No. 571 approved the procedural documents for the preparation, assessment, selection and monitoring of projects and the mandatory indicators of projects and selection criteria. The procedure for selecting public investment projects for the first time determined the procedure for selecting projects on the basis of a technical and economic analysis. Introduced mandatory use of cost-benefit analysis for projects worth over UAH 30 million. At this point, the requirement for a cost-benefit analysis was declarative in the Budget Code.

Since 2016, the website of the Ministry of Economy has posted international recommendations for assessing projects, and since 2017, Methodological recommendations for preparing and assessing a state investment project have been approved by order of the Ministry of Economy dated December 22, 2017 No. 1865, which provide more detailed instructions for preparing projects than this was earlier [11]

When forming the draft State Budget of Ukraine for 2016, for the first time, a new system of assessment, examination and transparent selection of state investment projects was applied. The selection is carried out by the Interdepartmental Commission on Public Investment Projects (Commission), established in 2015 in accordance with Art. 32 of the Budget Code.

The practice of applying new approaches to the assessment, selection and monitoring of public investment projects is 5 years old. According to the protocols of the Commission and the register of selected public investment projects posted on the website of the Ministry of Economy, the number of projects submitted to the Commission for consideration is growing annually and the volume of their financing needs also, while the total volume of capital investments increases disproportionately again leads to delaying large infrastructure projects, and the lack of benefits society through the missing infrastructure.

In 2016, for the first time, a system for monitoring the implementation of projects was introduced, which is carried out quarterly in a year - generalized information is posted on the website of the Ministry of Economy, and reports on the websites of the bodies - the main managers of these projects.

The principle of redistributing funds based on the results of monitoring project implementation has proven itself positively: this is additional pressure on the main managers to comply with the project implementation schedule, procurement and timely selection of funds for the project, as well as a tool for redistributing and increasing the efficiency of using budget funds. Based on the monitoring results, the Commission can reallocate funds from less successful projects (low sample, significant backlog) to more successful ones. This has been applied in 2017, 2018, 2019, and 2020. As a result of the sample, the actual use of funds reached more than 90% (Table 1.). at the same time, in each protocol of the Commission on the results of monitoring the implementation of projects, there is a low quality of reports, a low level of verification of reports by the main managers.

Table 1.

**Dynamics of financing and disbursement of budget funds prepared
on monitoring report of state investment projects.**

Budget year	Planned at the SB, mlrd HRN	Amount selected PIP/ incl. financed from State Budget	Disbursement for the year, % of planned	Protocol of Commission, data of PIP monitoring report for year
2016	1	10	75%	07.04.2017
2017	1,6	19	82%	01.03.2018
2018	1,8	17	96%	26.02.2019
2019	2,3	34	91%	19.05.2020

In 2017, the Government approved the Strategy for Reforming the Public Financial Management System for 2017-2020, which provides for the development of the public investment management system (amendments to the Budget Code of Ukraine in order to integrate public investments into the budget process, improve the level of project proposals, introduce their economic analysis and a more transparent decision-making procedure, the creation of an interdepartmental commission for the selection of projects, which includes representatives of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Budgetary Issues, ensuring the consistency of financing of projects launched). As part of the implementation of steps in accordance with this strategy, it is constantly carried out:

- ensuring public access to information on the progress of the implementation of state investment projects by posting it on the official websites of the main managers of budget funds and the Ministry of Economic Development (the minutes of the MC meetings are made public on the website of the Ministry of Economic Development and Trade);

- selection of projects for financing from the state budget on the basis of complete information about the upcoming expenses for their implementation for 3 years and the basic amount of financing of the portfolio of current projects (the Ministry of Finance received a list of state investment projects selected by the Commission in 2015-2018 and the volume of state capital investments for 2019- 2021 with the corresponding distribution by areas);

- applying of a monitoring system for public investment projects to identify projects with a high risk of non-performed (Commission's meeting was held on monitoring in 8 months of 2018, the protocol of the commission was published on the MEDT website).

Any experience of predecessors - should be the basis for the next steps.

Conclusions. Summing up the research results, the following conclusions can be drawn. The performance of public investment depends on how effectively the country manages public investment. The efficiency of public investment management depends on the systematic renewal of institutional levers and methodological foundations.

Over the past 5 years, Ukraine has significantly changed its approaches to public investment management: institutions have been created for a transparent process of project selection, project examination, and monitoring of their implementation. The main problem remains the lack of a legislatively defined concept of

public investment and its principles, insufficient financing of public investment projects, the use of new procedures only in terms of public investment, lack of information on the indicators of compliance with the selection criteria in the public domain, low institutional capacity of the bodies preparing projects, expertise projects, monitoring of project implementation.

It is necessary to carry out a comparative analysis of the results of assessments of public investment management carried out by the IMF and the World Bank, and prepare recommendations on priority steps to reform the PIM in Ukraine

REFERENCES:

1. Making public investment more efficient. IMF // [Electronic resource]. - Access mode: http://www.cica.net/wp-content/uploads/2016/06/160202_IMF_-Making-public-investment-more-efficient_1.pdf
2. Gordienko OM Capital investments: content, role and place in state investment activity [Electronic resource] / OM Gordienko // Derzh. construction. - 2012. - № 2. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_33
3. Ershova GV What hinders the effective implementation of public investment projects? [Electronic resource] / GV Ershova. - Access mode: <https://www.obozrevatel.com/my/economy/43650-scho-zavazhae-efektivnij-realizatsii-derzhanih-investitsijnih-proektiv.htm>
4. Fedorchak OV Problems of state investment in Ukraine [Electronic resource] / OV Fedorchak. - // Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration. - 2017. - № 4. - P. 45-55. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2017_4_8
5. On Amendments to the Law of Ukraine "On Investment Activity" Concerning State Investment Projects: Law of Ukraine of March 23. 2017 № 1981-VIII // Vidom. Verkhov. Council of Ukraine. - 2017. - № 18. - Cr. 221.
6. North D.C. Institutions // The Journal of Economic Perspectives, Vol. 5, no. 1 (Winter, 1991), pp. 97-112. <https://www.jstor.org/stable/1942704>
7. Program of economic reforms for 2010 - 2014 "Wealthy society, competitive economy, efficient state" from June 2, 2010. Electronic resource / Committee for Economic Reforms under the President of Ukraine. - Access mode: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS14838>
8. Ukraine: assessment of public investment management. 2012 [Electronic resource] / International

Bank for Reconstruction and Development; The World Bank. - Access mode: <https://issuu.com/world.bank.europe.central.asia/docs/ukraine-pim-ukr>

9. On amendments to the Budget Code of Ukraine regarding state investment projects: Law of Ukraine of April 7, 2015 № 288-VIII // Vidom. Verkhov. Council of Ukraine. - 2015. - № 24. - Art. 172.

10. Some issues of public investment management: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine

of July 22, 2015 № 571 // Ofits. spring Of Ukraine. - 2015. - № 64. - Ст. 2116

11. Methodical recommendations for the preparation and evaluation of the state investment project approved by the order of the Ministry of Economy dated 22.12.2017 №1865 // [Electronic resource]. - Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1865731-17#Text>

12. Public Investment Performance Index: Investing in Public Investment: IMF / International Monetary Fund Report. - 2010. - 46 p.

INFLUENCE OF INVESTMENT ACTIVITY ON ENTERPRISE DEVELOPMENT PROCESSES

Yemtsev V.,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Yemtseva G.

National University of Food Technologies

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Ємцев В.

Національний університет біоресурсів і природокористування

Ємцева Г.

Національний університет харчових технологій

Abstract

The article examines the current state and development trends of economy of Ukraine. It is stated that the conditions for efficient activities of domestic and foreign investors are not attractive enough in recent years in Ukraine, and that determines the need for additional investment capital to ensure the enterprises development. The existing problems and prospects of investment activity enhancement are analyzed together with the necessity of improving the investment climate and investment activity mechanisms by state regulations.

Анотація

У статті досліджено сучасний стан в економіці України та тенденції її розвитку. Визначено, що в останні роки в Україні недостатньо привабливі умови для більш активної діяльності внутрішніх та іноземних інвесторів, що в свою чергу обумовлює потребу у додатковому обсязі інвестиційного капіталу задля забезпечення розвитку підприємств. Проаналізовано існуючі проблеми та перспективи розвитку інвестиційної діяльності та визначено необхідність поліпшення інвестиційного клімату та удосконалення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Keywords: world economic crisis, export, import, investors, foreign investments, enterprise, development.

Ключові слова: світова економічна криза, експорт, імпорт, інвестори, іноземні інвестиції, підприємство, розвиток.

Розвиток світової та вітчизняної економік відбувається в умовах поглиблення глобалізації та інтернаціоналізації всіх аспектів господарської діяльності. При цьому, процес глобалізації є об'єктивним, тому що пов'язаний з поглибленням взаємозалежності та взаємного впливу різних сфер діяльності держав і компаній в умовах перетворення світової економіки в єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили та інформації, інтернаціоналізацією виробництва. Саме процеси глобалізації в світової економіці суттєво впливають на стан та темпи розвитку економік країн світу, поглиблюючи міжнародний розподіл праці, відкриваючи нові можливості для прискорення економічного зростання їх економік за рахунок дифузії нових технологій, підвищення загального техніко-технологічного рівнів виробництва, збільшення продуктивності праці тощо [1].

У свою чергу міжнародний розподіл праці сприяє збільшенню обсягів, динаміки та значення міжнародної торгівлі, обсягів інвестицій та технологічного обміну між країнами, забезпечують зміни у конкурентному середовищі діяльності міжнародних фірм, які реалізують глобальні стратегії та використовують власні глобальні конкурентні переваги. Разом з тим, ці процеси, загострюють глобальну конкуренцію на найбільш важливих товарних та географічних ринках та мають негативний вплив на економіку багатьох країн «третього» світу, за рахунок збільшення їх залежності від торгових партнерів, підвищуючи реакцію економік країн, що розвиваються від факторів зовнішнього міжнародного середовища, формуючи та розвиваючи різні схеми та канали для відтоку національного капіталу за межі цих країн тощо. Тому для країн із слабкими економіками, зростаючі інтеграція та взаємозалеж-

ність економічних систем призводить до економічної дестабілізації та уповільнення, а іноді, і до зупинки подальшого економічного розвитку цих країн.

Результати проведених досліджень свідчать, що на початку 90-х років минулого століття економіка України, за промислово-економічним потенціалом, входила до першої десятки найбільш економічно розвинутих економік світу. Так у 1991 р. країна мала значно потужнішу економіку з часткою в світовому ВВП на рівні 0,32% (у грошах – \$ 142,72

млрд з урахуванням інфляції долара з 1991 по 2018 рр.) [1,3]. Після отримання незалежності, за умов орієнтації економіки на використання і розвиток високотехнологічних галузей та інтеграцію у міжнародні проекти, Україна мала всі шанси отримати базу для стрімкого розвитку. Проте, як свідчать результати аналізу, динаміка ВВП України за 29 років незалежності демонструє загальний від'ємний тренд: на кінець 2019 р. значення ВВП склало лише 64,2% від рівня 1991 року (рис.1).

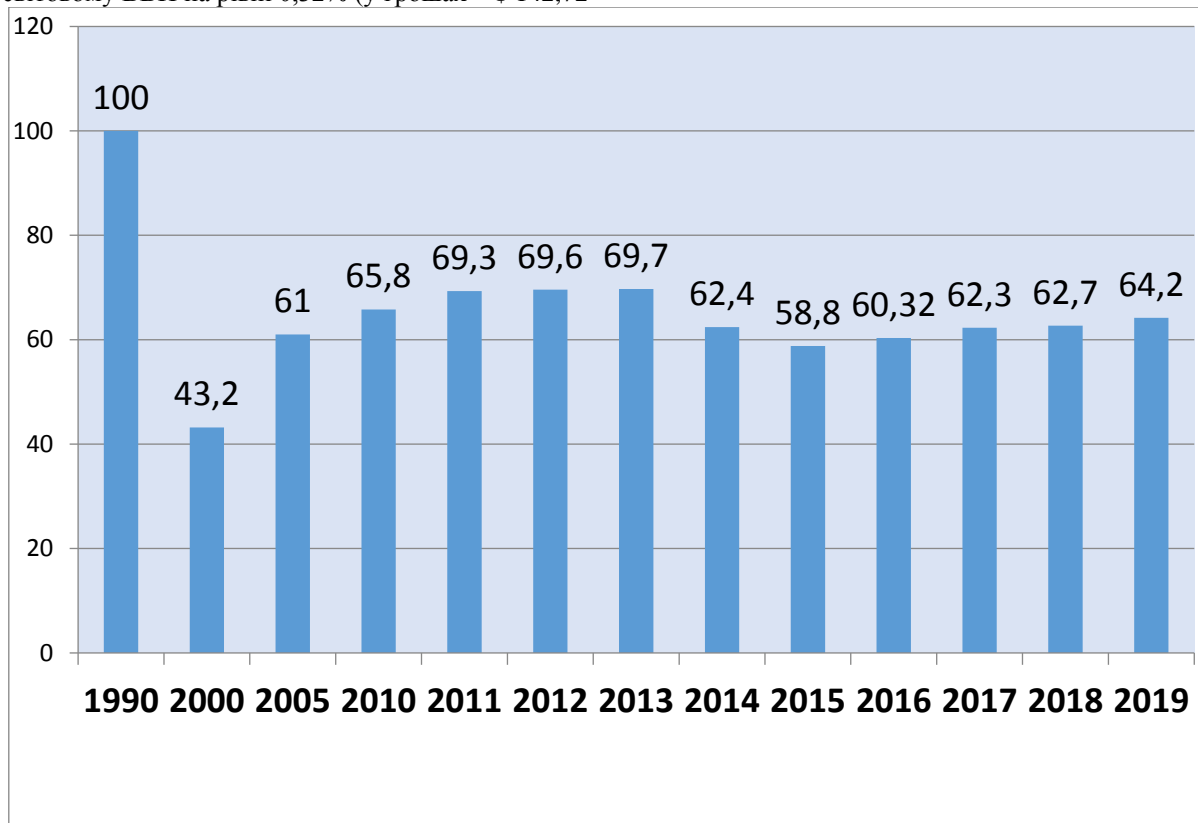

Рис. 1. Динаміка ВВП України, (1990 – 100%) [2,3].

За цей час всі колишні республіки СРСР за значенням обсягу ВВП досягли значень 1991 р. і пішли в своєму розвитку далі. Такі ж саме тенденції мали місця в інших сусідніх країнах. Так обсяги ВВП Польщі, Білорусі і Туреччини за цей період зросли відповідно на 265%, 191% і 330% у порівнянні з 1991 р. [2,3].

Причиною таких тенденцій в економіці України є те, що за останні 29 років Україна перенесла три системні кризи – у 1991–99 рр., 2008–2009 рр. і 2014–2015 рр. Усі кризи супроводжувалися значним спадом виробництва, валютними, фінансовими, бюджетними, борговими і банківськими потрясіннями та завдали значних втрат і призвели до послаблення всієї економіки, її галузей та окремих факторів виробництва.

Враховуючи те, що інтерес до придбання вітчизняних машин, обладнання, товарів та послуг виявляли, в основному, країни СНД, скорочення обсягів виробництва та падіння економік в цих країнах призвело до переорієнтації їх власних економік в бік торгівлі сировиною (переважно нафта, газ, ме-

тали, ліс, зерно тощо), що лишило економіку України цієї значної частини вітчизняного експорту та призвело до значного зменшення ВВП України, втрата ринків в країнах колишнього СРСР. Однак світові тенденції, що негативно впливають на стан вітчизняної промисловості, не пояснюють, чому в українській промисловості темпи падіння обсягів виробництва вищі, ніж в інших країнах світу і чому він уже набув передкризової динаміки.

На нашу думку, однією з головних причин таких змін в економіці країни є процес міжгалузевої дезінтеграції, переділу власності й тотальної неготовності вітчизняної економіки до глобальної конкуренції на світових ринках всіх видів продукції під час трансформації економіки країни. В Україні стала зникати технологічно складна продукція, а у структурі експорту почали домінувати дешеві товари низьких рівнів переробки та низькою доданою вартістю: сталь, руда, вугілля, зерно тощо. На цьому тлі, навіть найпростіші продукти хімічної промисловості (наприклад, аміак) стали вже продуктом глибокої переробки.

Серед ключових причин скорочення обсягів промислового виробництва в країні можна назвати проблему слабкості підприємств вітчизняної промисловості у порівнянні з конкурентами в техніко-технологічному, якісному, організаційно-управлінському, маркетинговому, зовнішньоекономічному та інших аспектах діяльності промислових підприємств.

Ситуація загалом закономірна, адже створення принципово нових чи глибокої модернізації наявних виробничих промислових потужностей за три десятиліття практично не сталося. Держава мала б жорстко спитати з олігархів, які володіють більшістю приватизованих великих промислових активів, чому вони некладають гроші в їх модернізацію, техніко-технологічне переоснащення?

Можливо власники взагалі не бачать перспективи для власних промислових активів та просто експлуатують їх, поки ті ще можуть виробляти продукцію, яку можна десь продати. Підтвердженням останньої тези є поява на багатьох існуючих промислових підприємствах тенденції до суттєвих скорочень обсягів виробництва та примітивізації асортименту продукції що виробляється, скорочення кількості робочих місць і тривалості робочого тижня тощо. Більш того, на сьогоднішній день, існує загроза подальшого закриття низки промислових підприємств, які за своїм техніко-технологічним рівнем, якістю продукції та іншими критеріями не відповідають вимогам сучасного світового ринку промислових товарів.

Результати проведених досліджень свідчать, що в умовах скорочення обсягів промислового виробництва, знижувались доходи та чуттєво скорочувались фінансові можливості промислових підприємств щодо модернізації, інноваційної діяльності і, як наслідок, скорочувались надходження до бюджету країни і соціальних фондів. Загальна фінансова нестійкість наростала, але економіка балансувала, поки тримався курс гривні та купівельна спроможність населення (рис.2). Коли ж курс, під час зміни світової ринкової кон'юнктури знижувався, починався загальний хаос: паніка вкладників, масове зняття депозитів, неповернення кредитів, банкрутство банків і підприємств, виведення з економіки грошей іноземних інвесторів, вводились валютні та інші обмеження, зменшувались відрахування до бюджету тощо.

Під впливом цих тенденцій, зменшилася частка промисловості у ВВП з 52% у 1990 р. до 15,2% - у 2019 р, а матеріально-технічна база підприємств, на сьогоднішній день, не відповідає сучасному технологічному укладу [1,2,3,4]. До того ж ВВП у промисловості формується переважно у низькотехнологічних галузях, як-то: гірничо-металургійний комплекс, АПК і харчова промисловість. Питома вага машинобудування у ВВП України відстає від більшості країн ЄС, а в абсолютному вимірі частку цієї галузі в країні можна порівняти з часткою ма-

шинобудівної промисловості у такій країні, як Словенія. Тому для наближення рівня життя в Україні до рівня життя у сусідніх країнах і збереження конкурентоспроможності вітчизняних товарів на світовому ринку, необхідно розвивати промисловість, виробляти продукцію з більшою доданою вартістю, суттєво підвищити продуктивність, якість та конкурентоспроможність продукції.

Конкурентоспроможність економіки будь-якої країни визначається станом промислового виробництва і структурою її експорту. Аналіз структури загального експорту свідчить, що 80% його обсягів складають товари та 20 % - послуги (транспортні, ІТ, з переробки ресурсів, ремонтні, туристичні тощо). Аналіз структури експорту товарів дозволяє зробити висновки, що основою вітчизняного експорту є сировина та товари з незначною величиною доданої вартості. Так структура експорту товарів у 2019 р. мала наступний вигляд: 44% - продукція АПК і харчової промисловості; 22,6% - продукція металургійного комплексу; 9,6% - продукція машинобудування; 9,6% - мінеральні продукти; 5,4% - продукція хімічної промисловості; 4,3% - деревина та паперова маса; 2,9% - різні промислові товари; 2,5% - продукція легкої промисловості. Частка високотехнологічного експорту в структурі промислового експорту не перевищує 7% [3,4]. При цьому динаміка обсягів основних експортних груп товарів, крім продукції АПК та продукції металургійного комплексу, в останні п'ять років має від'ємну динаміку.

Вартісна структура експорту продукції АПК залишається сировинною: 53% - продукція рослинного походження (з якої 73% - зернові культури, 20 % - насіння та плоди олійних культур, 7% - інші види продукції), 24% - рослинні олії та жири, 16% - готові харчові продукти, 7% - продукція тваринного походження [3]

Тому, під час криз, експорт різко скорочувався, бо знижувались попит та ціни на основні товари вітчизняного експорту - чорні метали та зерно (майже половина експорту у 2008 р.). Якщо у 2008 р. дохід від експорту складав понад \$ 63 мільярдів, то у 2009 р. він впав на 40%. Звичайно, постраждала вся економіка, але в першу чергу - прив'язані до експорту сировинної продукції галузі: АПК, металургія та інші сировинні підприємства. Так, наприклад, у 2017 р. загальне виробництво сталі в Україні зменшилося на 12% проти 2016 р. - до 21,3 млн тонн; виплавка чавуну на 5% - до 20 млн тонн; виробництво загального металопрокату скоротилося на 14 % - до 18,4 млн тонн. У світовому рейтингу виробників сталі Україна опустилася аж на 12 місце, хоча останні 20 років була у першій десятці. При цьому критичними під час кризи були три фактори: глибина й тривалість падіння цін на експортну сировину, розмір знецінення гривні та обсяг міжнародних резервів. Економіка країни стала отримувати менше валюти, відбулося значне знецінення гривні.

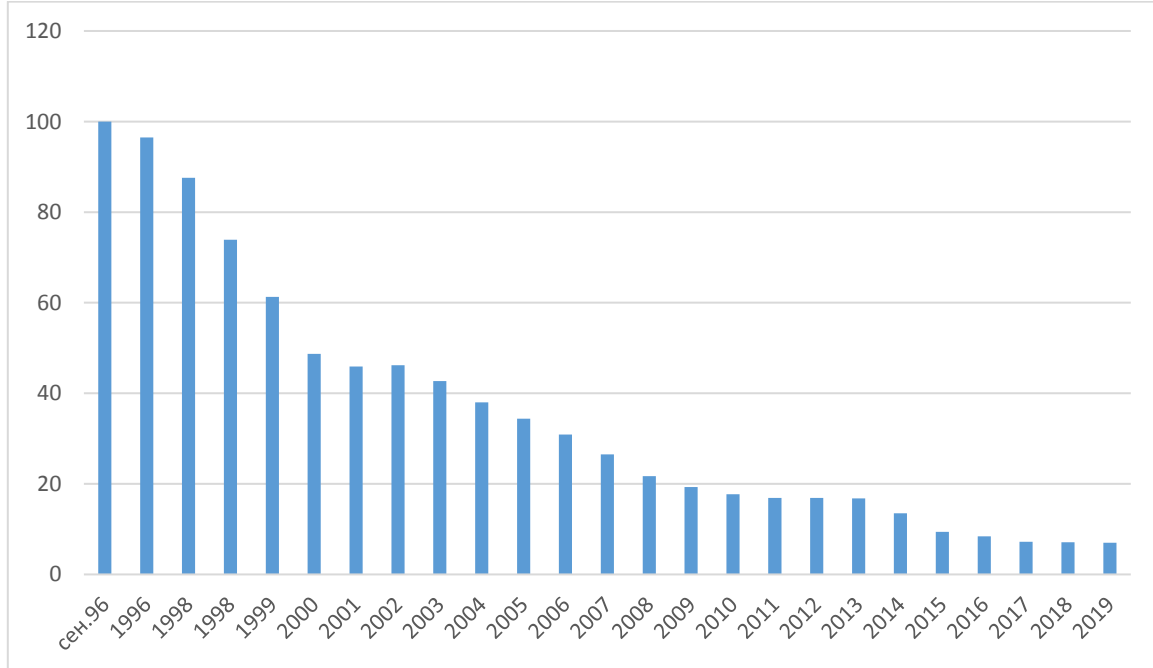

Рис.2 Динаміка зміни купівельної спроможності гривні з моменту її введення в обіг [3.4].

Такий стан справ щодо структури українського експорту продовжується і на сьогоднішній день.

Як показали дослідження, Україна має досить високий рівень торговельної відкритості (близько 45% ВВП за експортом, та 50-60% за імпортом) [2,3]. Для порівняння, склад експорту розвинених країн відрізняється від складу вітчизняного експорту, а частка експорту у ВВП за 2018 рік для розвинутих країн склала: США - 12%, Китай - 20%, Великобританія - 30%.), в економіці країни почали наростати сировинні ритми, так звані «цінові

гойдалки»: у разі зростання цін на її експортну сировину економіка зростала, коли ж ціни на сировинну продукцію на світових ринках знижувались – економічна активність знижувалась.

Обсяг імпорту у 2018 р. склав \$57,2 млрд, у 2019 р. обсяги імпорту очікуються у розмірі \$61 млрд. Тобто його обсяги мають загальну тенденцію до збільшення з року в рік. Основними позиціями імпорту в Україну у 2019 р. залишаються паливні ресурси (21,7%), машини та обладнання (21,9%), а також продукти хімічної промисловості (12,9%) [1.3,5].

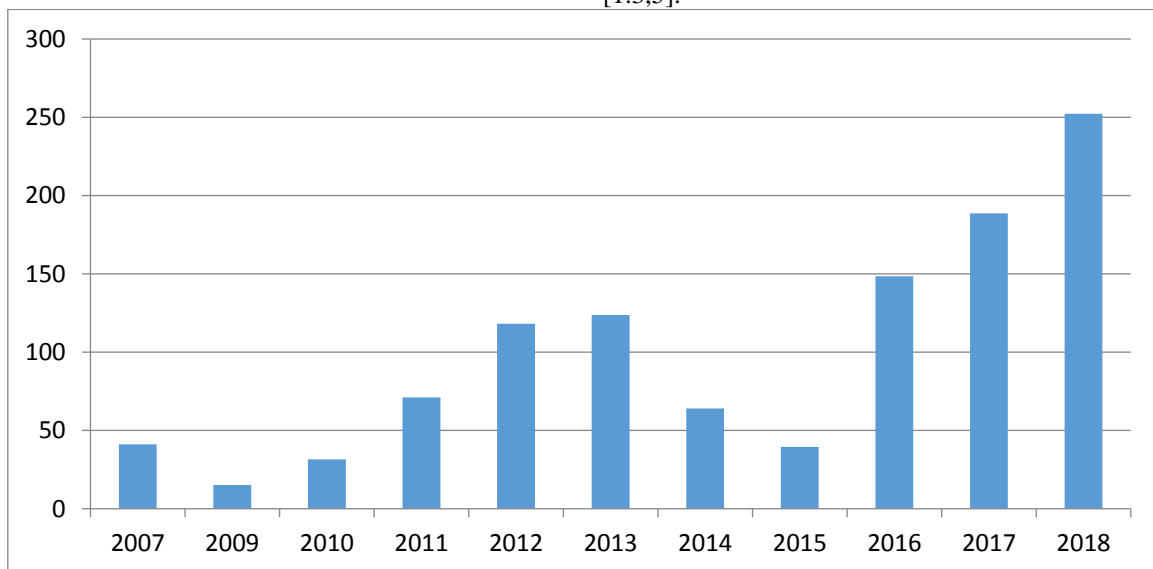

Рис. 3 Динаміка дефіциту балансу зовнішньоекономічної діяльності, млрд. грн., [2,3.4].

На нашу думку, для економічної політики України потрібен перехід від сировинної моделі розвитку до моделі інноваційно-високотехнологічної шляхом створення інтелектуального ядра вітчизняної промисловості. актуалізують для України питання залучення іноземних інвестицій.

Як свідчать результати аналізу, у структурі капітальних інвестицій, за джерелами фінансування, з 2000 по 2019 рр. хоча і відбулися певні зміни, проте вони суттєво не змінили загальної тенденції та базового співвідношення. За період, що досліджувався, спостерігалась чітка тенденція до змен-

шення питомої ваги капітальних інвестицій, профінансованих за рахунок засобів державного бюджету. Так якщо у 2001 р. їх частка становила 4,91%, у 2010 р – 5,7%, то в 2015 о - 2,53%, а у 2019 р. – 4,9%. З урахуванням знецінення гривні, ці зна-

чення будуть ще меншими [6,7,8,9]. І навпаки, питома вага власних засобів у структурі капітальних інвестицій, підприємств і організацій у 2001 р. складала 61,19%, в 2010 – 60,8%, в 2015 – 67,5%, 2019 р – 65,4%. (табл.)

Таблиця

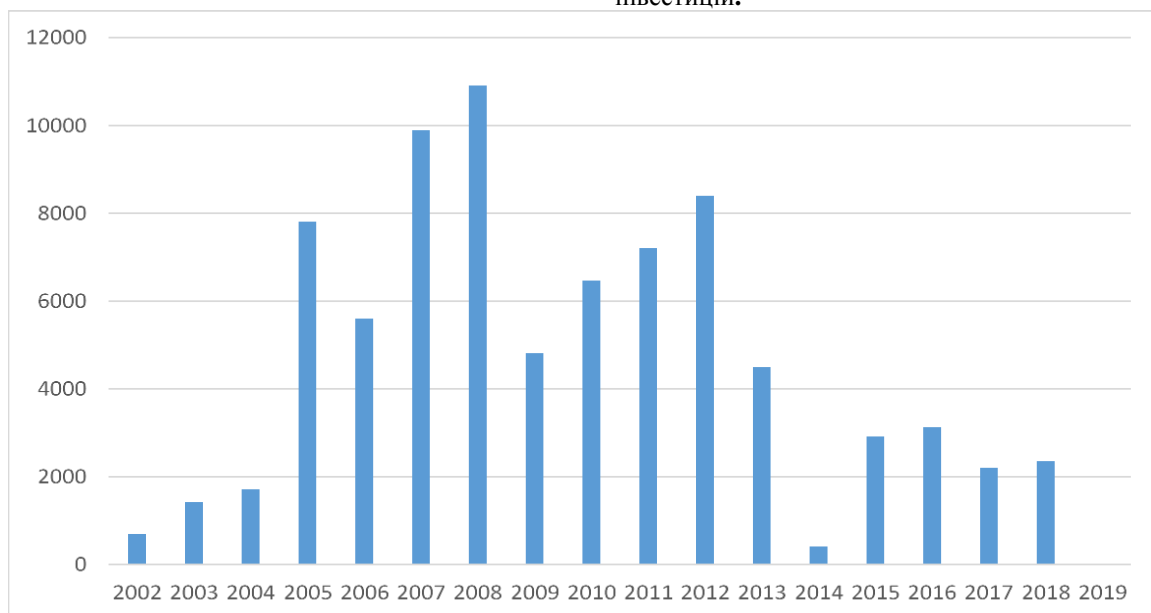
Динаміка обсягів інвестицій за джерелами фінансування в основний капітал в Україні, млн грн [3,6,7].

	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів						
		держ. бюджет	місц. бюджет	власні кошти підпр.	Кредити банків	іноземних інвесторів	кошти насел. на будів	інші джерела
2001	35573	1749	1332	21770	1400	1413	1415	3494
2005	93096	5077	3915	53424	13740	4688	3091	9161
2010	189061	10952	6368	114964	23336	4068	20830	8543
2015	273118	6920	14260	184381,2	20740	8185–	31985	6675
2019	623979	30834	56480	408276	67233	4664	32432	24070

І це в умовах складного фінансового становища більшості українських підприємств (частка збиткових підприємств у 2019 р. склала 21,7%) та значної зміни структури витрат населення, що не дозволяє їм в повній мірі нарощувати капітальні інвестиції за рахунок власних джерел (прибутки й амортизаційний фонд). Хоча, саме власні кошти

підприємств у структурі фінансування капітальних інвестицій займають найбільшу питому вагу.

Нестача національного капіталу для проведення техніко-технологічного переозброєння вітчизняних підприємств та необхідність скорочення технологічного розриву з країнами-лідерами актуалізують для України питання залучення іноземних інвестицій.

ПІІ в Україні

Рис. 4. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну, (\$млн.) [6,7,8].

Проведений аналіз свідчить, що зовнішні інвестиції в Україну у 2019 р. склали близько \$2,5 млрд на рік. До основних країн-інвесторів належать Кіпр (29,4%) та Нідерланди (22%). Питома вага інвестицій у сільське господарство склала близько 10% від загальної суми, що є недостатнім, враховуючи те, що забезпечення підприємств основними ресурсами на 50-100% задовольняється за рахунок імпорту. Однак, зовнішні інвестиції передбачають зовнішній контроль над економікою держави в тій чи іншій формі. Тому Україна має бути зацікавлена у залученні насамперед інвестицій внутрішніх. Це питання економічної незалежності.

Однак, залучення значних обсягів фінансових ресурсів, через нерозвиненість вітчизняного фондового та фінансового ринків, існуючої в країні, на сьогоднішній день, неефективної, корумпованої, олігархічної системи управління державою, проблематично, а іноді - неможливо. Держава й територіальні громади, через скромні бюджетні можливості, не в змозі фінансувати модернізацію об'єктів державної й комунальної інфраструктури, а низький рівень капіталізації 74 комерційних банків, що залишилися станом на середину 2020 р. (з 184 у 2013 р.), провокує високі ставки, що робить довгострокові кредити малодоступними.

Іноземні ж бізнесмени з упередженням ставляться до перспектив розширення інвестування українських підприємств через високі політичні й екзогенні ризики (значна корупція, ситуація на сході України, цілеспрямована політика політичної і бізнес-еліт, пасивність та некомпетентність відповідних підрозділів центральної виконавчої влади, наявність численних інституціональних обмежень тощо).

Висновки. У результаті проведеного дослідження сучасного стану економіки України визначено необхідність направлення значних фінансових ресурсів на проведення техніко-технологічного переозброєння вітчизняних підприємств та необхідність скорочення технологічного розриву з країнами-лідерами. При аналізі динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій виявлено, що основою інноваційної діяльності є власні джерела підприємств (прибутки й амортизаційний фонд). Причинами скорочення надходження іноземних інвестицій є загострення політичної ситуації, фінансова та економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка не гарантує інвесторам юридичного захисту їхніх прав і капіталу, загальний несприятливий інвестиційний клімат. При цьому, будь-яке загострення політичної ситуації викликає не тільки значне скорочення надходження інвестицій, а й відтік коштів із країни..

Умовами залучення прямих іноземних інвестицій в Україну є політична, економічна та фінансова стабільність, інвестиційні гарантії, вдосконалення законодавчих актів з регулювання інвестиційної діяльності та загальне покращення інвестиційного клімату.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ємцев В.І. Структурні зміни в економіці та стані підприємств промислового комплексу країни. Управління розвитком підприємств в умовах трансформації економічних відносин: колективна монографія / [Баталова О.А., Бергер А.Д., Березянко Т.В., та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. Ємцева В.І.; - К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2019. - 400 с С. 50-78
2. Зміна ВВП України 2019 р. Доповідь. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Статистичний щорічник України за 2019 рік – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт міністерства фінансів України. – URL: <http://www.index.minfin.com.ua/index/fidi>
5. Ємцев В.І., Ємцева Г.Ф. Актуальні проблеми інвестиційної діяльності в Україні. Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. 1414 p., Pp. 645-652
6. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2019 році. Доповідь. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Прямі іноземні інвестиції в Україні. Державна служба статистики України. – URL: <http://www.insiders.com.ua/spravochnik/inostrannye-investitsii>
8. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України. – URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
9. Капітальні інвестиції в Україні. Державна служба статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>

HISTORICAL SCIENCES

MEMORIES OF WALTER FEST AS A SOURCE FROM THE HISTORY OF REVOLUTIONARY EVENTS IN NIKOLAEVSKINA IN 1918

Parkhomenko V.

*Doctor of Historical Sciences, Associate Professor
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University.
(Ukraine)*

СПОГАДИ ВАЛЬТЕРА ФЕСТА ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ НА МИКОЛАЇВЩИНІ У 1918 Р.

Пархоменко В.А.

*Доктор исторических наук, доцент
Николаевский национальный
университет имени В.А. Сухомлинского (Украина)*

Abstract

The article analyzes the memoirs of V. Fest as a source on the revolutionary processes in Nikolayevshchina in 1918. The events are described in the perception of a German memoirist. The activity of the German administration, the relationship with the command of the Entente, the fight against the insurgent detachments of N. Grigoriev in the region are shown.

Анотація

У статті аналізуються спогади В. Феста в якості джерела про революційні процеси на Миколаївщині 1918 року. Події описуються в сприйнятті німецьким мемуаристом. Показана діяльність німецької адміністрації, взаємини з командуванням Антанти, боротьба з повстанськими загонами Н. Григор'єва в регіоні.

Keywords: *memoirs, Nikolaev, German administration, Grigoriev*

Ключові слова: *мемуари, Миколаїв, німецька адміністрація, Григор'єв*

Важливим джерелом при висвітленні подій Української революції 1917-1921 рр., є мемуарна література свідків та безпосередніх учасників тих бурхливих подій. Часто спогади сучасників містять чимало конкретно-історичної та аналітичної інформації, яка не представлена в інших зокрема архівних джерелах. Звичайно, що свідчення не позбавлені політичної заангажованості, певної суб'єктивності, адже вони відображають особисті уподобання автора. Проте саме цей суб'єктивізм й створює додаткове тло для кращого розуміння історичного минулого. Особливе зацікавлення викликають спогади представників найменш заангажованої сторони: це мемуари сучасників подій, які не належали до тогочасної української політичної еліти – іноземні дипломати та військові. Вони не були напряму задіяні в Українській революції, однак теж впливали на її перебіг. Свідчення іноземних авторів про діяльність Центральної Ради та Гетьманату П. Скоропадського є досить уривчастими, що пояснюється як низьким рівнем обізнаності з ситуацією в Україні, так і незначним інтересом до українських справ у цілому. Проте вони містять власні цікаві спостереження та оцінки які при їх верифікації часто виявляються доволі об'єктивними.

Прикладом таких мемуарних свідчень є книга «Миколаїв – останній форпост німецьких військ на Чорному морі». Вперше вона була видана по «гарячих слідах» німецькою мовою вже у 1919 році в Дуйсбурзі [1] і наразі в Україні є бібліографічною

рідкістю. Її автор – керівник прес-служби німецьких окупаційних військ в Миколаєві Вальтер Фест, який педантично виклав низку подій, свідками яких він був. Свої спогади він доповнює текстами розпоряджень німецького командування, доповідями командирів окремих підрозділів, що значно підсилює їх інформаційну складову. До безумовних переваг видання також відносяться карти, таблиці, фотоматеріали, а також оригінальні малюнки німецьких військових щодо побутових сцен на вулицях Миколаєва.

В. Фест намагався прискіпливо описати події в Україні, не виказуючи своїх політичних уподобань, тим більше він не знав чим тут завершиться військово-політична ситуація. Адже робота над спогадами розпочалась у липні 1919 р. (саму книгу видано у грудні). У передмові він зазначав, що з текстом рукопису були ознайомлені його однополчани, які підтвердили достовірність викладеного автором матеріалу.

Свою працю він розпочав із загальної характеристики Миколаєва як промислового та портового центру Півдня України. Аналізуючи політичну ситуацію, вказав на зростання в місті протягом 1917 р. впливу більшовиків. Цей вплив він пояснював тим, що органи місцевої влади були зосереджені на вирішенні нагальних потреб міста, війська гарнізону нікому не підкорялися, а інтелігенція не мала достатньо впливу та волі протидіяти більшовицькій пропаганді [1, с. 41].

Просування німецьких військ вглиб України, мемуарист пояснює умовами Брестської угоди 1918 р. за якою Українська Народна Республіка, в обмін на військову допомогу, зобов'язувалася надати Берліну та Відню продовольство та сировину. Херсонська губернія куди входила Миколаївщина опинилась в австро-угорській зоні окупації, проте у Миколаєві розташувався німецький гарнізон. Місто розглядалося в якості бази для транспортування, у разі потреби, німецьких військ із Туреччини на батьківщину. Як відзначив Фест на початку 1918 р. про це мало хто думав, але в листопаді, в умовах поразки у Першій світовій війні, миколаївський порт зайняв вирішальне значення: сюди під кодовою операцією «Кінець світу» будуть звозитися із Туреччини німецькі частини для подальшої евакуації [1, s. 30].

Розповідаючи про здобуття Миколаєва, мемуарист відзначає, що після нетривалого бою, втрапивши одного загиблого, німецькі війська 17 березня увійшли до міста, «яке полегшено зітхнуло після терору більшовиків» [1, s. 57]. Проте тут автор помилився. Важливою подією в історії буремного 1918 р. в Миколаєві стало чотирьохденне безрезультатне повстання, спрямоване проти німецько-австрійських військ. В радянській історіографії з ідеологічних причин, ця подія характеризувалась як знакова у боротьбі трудящих мас за радянську владу. Зараз акценти змінилися, проте не слід не враховувати настрої тодішнього суспільства у ставленні до приходу австро-німецьких військ на терени України. Адже і спогади сучасників і історичні факти свідчать, що населення сприйняло кайзерівську окупацію неоднозначно. Так, про відношення селянських мас до іноземних військ яскраво засвідчує й повстанський рух, який охопив українські губернії вже навесні-влітку 1918 р.

Загальні втрати миколаївських повстанців за радянськими джерелами становили біля 2 тисяч, із них половина – мирне населення, втрати німців та австрійців – 1 тисяча [2, с. 178]. Проте німецький мемуарист називає інші, мабуть більш, виражені цифри, до яких він за родом служби мав доступ. «Бої тривали цілими днями. Перевагала то одна, то інша сторона. Розташований в готелі «Лондонський» німецький штаб через три дні був закритий. Німецький гарнізон в районі радіостанції атакований більшовицьким загonom чисельністю 800 чоловік і бився до останнього патрона. Проте з часом перемогли об'єднанні війська, які втратили 200 загиблих і 400 поранених... Тепер Миколаїв повністю знаходився під контролем німців» [1, s. 57]. Взагалі автор відзначає, що німецька адміністрація незначними військовими силами контролювала тоді ситуацію в регіоні. Унтер-офіцер із 8-10 солдатами складали «німецький гарнізон» у населеному пункті, де чисельність населення становила десять і більше тисяч [1, s. 58].

Місію військової адміністрації, мемуарист вбачав у забезпеченні спокою та нормальному функціонуванні міського життя. Заява комендатури про недоторканість приватної власності відразу оживило торгівлю в Миколаєві. 2 квітня для населення

дозволено поштовий зв'язок, із 18 квітня – телефонний та телеграфний. Комендантська година починалася з 22-00. [1, s. 60]. Проте В. Фест визнав, що потужні суднобудівні заводи «Наваль» та «Руссуд» були конфісковані військовою адміністрацією і тисячі робітників залишилися без праці.

Мемуарист відзначає, що Центральна Рада не спромоглася утворити на місцях державні інститути, і їй на зміну прийшов Гетьманат П. Скоропадського, правління якого автор розглядає за формою як монархічне. Повстання ж проти гетьмана він пояснює бажанням народних мас відновити демократичну, республіканську державу. Поразка Четвертого союзу у війні актуалізувала питання про повернення німецьких військ на батьківщину. Автор розповідає про ганебну, на його думку, поведінку австрійських частин, які розпродавали населенню зброю, майно, продовольство і самовільно залишали територію України.

Незабаром з'явився новий військово-політичний фактор: у чорноморські порти увійшли кораблі Антанти. У листопаді десанти висаджено в Одесі та Севастополі, проте Миколаїв не викликав у союзників такої зацікавленості, і як вказує мемуарист в місті зосередилась значна частина німецьких військ із регіону та Криму. Лише 3 грудня два англійські та французький міноносці увійшли до миколаївської гавані. Від англо-французького командування надійшла пропозиція: в обмін на евакуацію німецьких військ морем на батьківщину, останні повинні стримувати просування військ Директорії УНР на залізницю Долинська – Миколаїв [1, s. 72]. Німецьке командування на це погодилося, проте як вказує автор, прикрий випадок завадив цьому. Солдати 9-го піхотного полку залишили свої позиції і війська С. Петлюри зайняли станції Новий Буг та Полтавку, перехопивши залізницю Долинська – Миколаїв [1, s. 79]. Відтепер німці змушені були захищати підступи вже безпосередньо до Миколаєва.

Далі В. Фест розповідає про тривалу боротьбу з повстанським отаманом Н. Григор'євим, якого спочатку розглядали як противника несерйозного, проте він виявився «жорстким та впертим» ворогом [1, s. 80]. У листопаді 1918 року Н. Григор'єв, об'єднавши під своїм командуванням невеликі повстанські загони передав їх у розпорядження Директорії УНР. Формування Григор'єва, що діяли на Миколаївщині, наприкінці листопада оволоділи Висунськом та Вознесенськом. На початку грудня здобувши Грейгове та Лоцкіне загони Григор'єва наблизились до Миколаєва. 9 грудня німецькі солдати 53-го полку на станції Горіхівка відмовилися чинити опір українським повстанським загonom [1, s. 82].

10 грудня Григор'єв надіслав хвалькувату телеграму гетьманському градоначальнику Миколаєва Е. де-Бонді з пропозицією здати місто. Під Миколаєвом, біля станції Водопій, відбувся бій республіканських військ Григор'єва із німецькими військами та гетьманськими офіцерськими дружинами. Після обстрілу Водопою єдиною гарматою, григор'євці, перейшли у наступ і зайняли станцію.

У цій невдачі мемуарист звинувачує загін гетьманців, що налічував 800 російських офіцерів, який на початку бою кинув свої позиції, відкривши ворогу німецький фланг. Гетьманська адміністрація та військові ввечері залишили Миколаїв, на пароплаві, виїхавши до Одеси [1, s. 84-85].

11 грудня між штабом отамана і німецьким комендантом Миколаєва генерал-майором Гільгаузенном укладена угода, за якою вранці 12 грудня республіканські війська Директорії вступали у місто. Григор'єв зобов'язувався сприяти відправці німецьких військ на батьківщину та придушувати будь-які виступи більшовиків у межах Херсонської губернії. [1, s. 88]. На той час у Миколаєві склалося «тривладдя» у вигляді Ради об'єднаних українських організацій, Міської думи і німецького генерал-губернатора. Реальну владу мав останній – гарнізон німців Миколаєва налічував 12 тисяч осіб, які були стягнуті у місто, готуючись до евакуації морем у Німеччину.

Про свої дві зустрічі з отаманом Григор'євим залишив цікаві спостереження німецький мемуарист. Загони повстанців, з якими німцям довелося у Миколаєві вести переговори, він характеризує як звичайні бандитські недисципліновані формування. Так, у штабному вагоні замість працюючих офіцерів він побачив лише сплячих нетверезих командирів. З іронією описує й особу самого отамана, який у своєму досить забрудненому вагоні приймав німецьку делегацію. Під подушкою Григор'єва, мемуарист побачив велику купу поштових пакетів та телеграм, які навряд були відкритими та прочитаними. Отаман пообіцяв, по можливості, надати німцям ешелони для евакуації військ, і став просити, в свою чергу, для своїх офіцерів німецькі револьвери. Члени німецької делегації після завершення переговорів, вийшовши із вагону, довго сміялися над отаманом [1, s. 104-106]. Проте і німецькому, і антантівському командуванню доводилося рахуватися з цією селянсько-повстанською армією, що досить вдало діяла у регіоні.

Незабаром між Н. Григор'євим і німецьким командуванням наприкінці грудня виник конфлікт. Отаман став вимагати, щоб німці без надання їм транспортних засобів, хоча б і пішки, протягом 4-х днів залишили Миколаїв погрожуючи бойовими діями. «Кожний німецький солдат який залишиться у місці дислокації буде вбитий» [1, s.108]. 4 січня 1919 року закінчувався термін ультиматуму. Пере-

бравшись зі своїм штабом з Миколаєва у Снігурівку, Григор'єв дав наказ взяти німецьких заручників. Німці зробили те ж саме – заарештували прибулих делегатів від отамана і заявили, що без транспортних засобів не зможуть залишити місто. І хоч згодом заручників було звільнено, німецькі частини протягом 2-3 січня 1919 р. здобули станції Водопій та Горіхівку, відтіснивши українські загони. Григор'єв продовжував надсилати телеграми німецькому командуванню: «Єдиний вихід для вас – йти пішки додому з похиленою головою» [1, s. 134]. 18 січня 1919 р. між отаманом і німцями знову відбулися переговори, у потязі, на залізниці Водопій – Снігурівка. Григор'єв сидів у вагоні, а члени німецької делегації змушені були стояти перед ним. Отаман кричав, стукав по столі, вимагаючи від німців негайно залишити Миколаїв. Переговори завершилися нічим [1, s. 136-137].

Між тим політична ситуація у Миколаєві для німецького командування загострилася. Постійно відбувалися прорадянські мітинги та демонстрації місцевих робітників. Так, 22 січня відбулася маніфестація на честь загиблих у Німеччині К. Лібкнехта та Р. Люксембург. Наприкінці січня Григор'єв перейшов на бік радянських військ, що наступали. Після здобуття Херсону, більшовики наблизились до Миколаєва. 16 березня 1919 р. став останнім днем окупації Миколаєва. До порту, за свідченнями мемуариста, прийшла значна частина мешканців міста, щоб проводити німецькі війська, які протягом року захищали і допомагали миколаївцям. Незабаром, на перевантажених пароплавах розташувалася німецький гарнізон і під білими прапорами, у супроводі французького корабля, вирушив до Одеси [1, s. 183-184]. Попереду було інтернування у таборах військовополонених в Салоніках і, нарешті, довгоочікуване повернення німецьких військовослужбовців на батьківщину.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Walter Fest. Nikolajew, der letzte deutsche Posten am Schwarzen Meer. - Duisburg, 1919. – 220 s.
2. Ряппо А. У большевистского штаба // Страницы борьбы. Сборник материалов по истории революционного движения в Николаеве. – Николаев: Типография Николаевского окрисполкома, 1923. – С. 178-187.

JURISPRUDENCE

COLLECTION OF COMMERCIAL DEBT USING THE INSTITUTION OF BANKRUPTCY

Davydov V.,

advocate, the board member of DCO, LLC law firm, St-Petersburg, Russia;

Marchenko V.,

master of law, lawyer of DCO, LLC law firm St-Petersburg, Russia;

Silvennoinen K.,

Vice-Judge, licensed lawyer of Kari Silvennoinen law office, Helsinki, Finland;

Zaitseva Yu.

advocate of "Aavik & Partners" advocates' office, Tallinn, Estonia;

Abstract

The article raises questions of collection of commercial debt using the institution of bankruptcy.

Keywords: *bankruptcy, financial law, insolvency, bankrupt, debt, debtor*

1. Bankruptcy institute in the modern Russia.

After state reforms in 1990's in Russia, the first bankruptcy law was adopted in the Russian Federation in 1998. But active practice application of bankruptcy legislation began only after 2002 when the new law was adopted and put into legal force. The Federal law № 127 of 26.10.2002 "On insolvency (bankruptcy)" regulating bankruptcy proceedings in the Russian Federation remains as the main legal act until today [1].

The institute of Bankruptcy in the Russian Federation is actively developing. According to public statistics published by the Russian legal portal "Pravo.ru" in 2019, number of bankruptcy cases of legal entities accepted by courts in Russia continues to increase.

This trend is not unexpected. The bankruptcy is a tool that allows you to achieve repayment of accounts payable much better than enforcement proceedings. In practice, it happens that in parallel with enforcement proceedings, a creditor begins preparing to initiate and then initiate court proceedings of bankruptcy of its unfair counterparty [2].

2. Initiation and ending of bankruptcy case.

In order to initiate bankruptcy proceedings in the Russian Federation following conditions must be performed: term of debt to a creditor must be more than 3 calendar months, an amount of debt for legal entities must be more than 300,000 Russian rubles (about 3.700,00 Euros), and the debt itself has been confirmed by a Russian court decision which is entered into legal force [3].

Before filing a bankruptcy suit in order to initiate bankruptcy proceedings against debtor, its creditor has to publish a message on a special state-controlled Internet resource. This is the Unified Federal register of legally significant information on facts of business of legal entities. In the message creditor must publicly inform on his intention to apply to a court with bankruptcy suit.

After 15 days since publication of the message, a creditor has a right to apply to the court with suit on debtor's bankruptcy. Publication is a prerequisite for filing a bankruptcy petition. If there is no copy of this message in appendixes to an application, the application will accept refusal from a judge.

A bankruptcy case may be terminated by a court on several grounds. Based on the fact that goal of bankruptcy is to restore debtor's solvency and satisfy creditors' claims – achieving this goal at initial stage and later in a bankruptcy procedure leads to termination of the bankruptcy case.

It should be noted that in addition to direct repayment of debt at this preliminary stage, a settlement agreement can be concluded between a creditor and a debtor, in which parties could come to an agreement on terms, conditions and amounts of repayment. It should be remembered that such settlement agreement must be approved by the court in which the bankruptcy case is being considered [4].

Our law firm believes that probability of debt recovering from a debtor at this preliminary stage (at the stage of application) is the highest one.

3. Debt recovering within supervision procedure.

A supervision procedure is the procedure used in bankruptcy case and it aims on ensuring safety of its property, analyzing its financial condition and determining of appropriateness of introducing a further procedure after the supervision, as well as determining ways and possibilities of paying off debts to all creditors.

Maximum term of supervision procedure is seven months from date of receipt of an application on declaring debtor as a bankrupt by a court.

Introduction by the court of monitoring procedure has following consequences for a debtor:

- powers of debtor's company top managers are limited;
- enforcement orders execution are suspended;
- claims against debtor are sent only in framework of a bankruptcy case;
- satisfaction of creditors' claims (payment of debt) is carried out only order of priority established by the bankruptcy law.

If a court declares a bankruptcy suit justified and makes introduction of supervision procedure, the court appoints a special figure in a bankruptcy case – an arbitration manager. The arbitration manager is engaged

in analysis of financial position of a debtor. Main purpose of activity of the arbitration manager is to prevent decreasing of debtor's existing assets.

If the arbitration manager has evidence that Director General seizes assets and reduces property of the debtor, the arbitration manager can apply to a court and impose temporary measures, in particular, to seize (arrest) the property of the debtor. An arrest may be imposed on money resources of the debtor, as well as on shares, other values of other organizations, if only the Director General of the debtor is sole founder or/and General Manager in other organizations.

At the end of supervision procedure, the arbitration manager should also identify existence of financial transactions of the debtor that could be disputed at the next stage of bankruptcy procedure, as well as make conclusion that there are signs of fictitious or intentional bankruptcy in this particular bankruptcy case. If the arbitration manager comes to such conclusions, he is obliged to report it to the state police office.

Very often in Russian judicial practice there is situation where a debtor buys debt from a creditor. Thus, the debtor itself begins to control bankruptcy procedure and, subsequently, may terminate it.

We assess probability of recovering debt within monitoring procedure at average level, a lot of depends on work and activity of arbitration manager appointed by a court.

4. Recovering of debt within liquidation bankruptcy proceeding.

If a debtor cannot and does not have sufficient amount of assets to satisfy requirements of all creditors, meeting of creditors makes a decision on introduction of liquidation bankruptcy proceedings after supervision one is completed.

For introduction of liquidation bankruptcy proceedings, arbitration manager must apply to a court with a statement on introduction of bankruptcy liquidation proceedings against debtor. If court considers such application justified, at this stage it recognizes the debtor as bankrupt one and, following proposal of the majority of creditors, appoints an insolvency administrator.

An important consequence of introduction of liquidation bankruptcy proceedings is complete termination of power of a Director General of debtor. From the moment when liquidation bankruptcy proceedings are introduced, all interests of legal entity are represented only by insolvency administrator.

Purpose of bankruptcy proceedings is identification of all assets of a debtor (including receivables, real estate and movable property) and its subsequent sale. In the event that such property is discovered and sold, money received is allocated on paying for activities of both arbitration manager and insolvency administrator, and paying mandatory payments (taxes and salaries of former employees of the debtor). After that, remaining funds are used to pay off debts to all creditors.

In liquidation bankruptcy proceedings, an insolvency administrator interacts with bailiffs, banks where the debtor has opened accounts, creditors as well as with the police office, if only there are signs of crime in

actions made by a former Director General of the debtor before insolvency.

Moreover, in liquidation bankruptcy proceedings, an insolvency administrator can apply to a court for bringing former Director General to a subsidiary liability for a total amount of debt discovered, as well as recover damages from him (her) in case of having proofs on transactions made that caused material damage to the debtor.

Although probability of recovering debt in liquidation bankruptcy proceedings still exists, we assess a chance of repaying debt at this stage of bankruptcy in full as extremely low one.

5. Other possibilities of debt recovering within debtor's bankruptcy case.

If one of bankruptcy procedures is introduced by a court, a creditor can and must continue to take an active position in recovering his debt using legal possibilities provided by law.

For example, a creditor may take part at regular meetings of debtor's creditors, at which he has a right to vote and to influence on a procedure and process of bankruptcy of a debtor. The creditor can actively cooperate with arbitration manager, participating at analysis of the debtor's documents, providing to arbitration manager additional information that can help establish size and location of the debtor's property.

If arbitration manager or insolvency administrator fulfils duties in a bad way, the creditor has a right to apply to a court with appropriate complaint or a claim for recover damages from either arbitration manager or insolvency administrator. According to the law, their activities must be insured, therefore, if such a statement is satisfied by a court, actual cash will be paid definitely.

Moreover, a creditor has an independent right to go to a court with appropriate statement on bringing debtor's Director General to a subsidiary liability, recovering losses from him (her) for conclusion of transactions that led to a decrease of the debtor's assets. A creditor having 10% or more of debt in the register of creditors' claims may independently dispute debtor's suspicious transactions and declare them invalid. If transaction is successfully disputed, money received will also allocate on paying back to the creditors.

6. Conclusions and recommendations of DCO, LLC international law firm.

1. A debt must be always confirmed by a court decision at force;

2. Recovering process should begin immediately after the court decision comes into force. The debt should be recovered using both enforcement proceedings and mechanism of bankruptcy law;

3. A creditor has a highest chance to get debt paid before and immediately after filing a bankruptcy suit to a court;

4. In supervision procedure, a debtor can buy debt from the creditor and terminate bankruptcy procedure. This opportunity increases chances of paying off debt at supervision procedure;

5. If a debtor is declared as a bankrupt, a creditor must take an active position: to participate at regular meetings of creditors, to use legal tools to get

the debtor's Director General personally liable for the debtor's debts, to interact regularly with an arbitration manager or an insolvency administrator, as well as bailiffs and the police.

REPUBLIC OF FINLAND

1. Commercial requirements.

Resolving mutual commercial claims between business entities (companies and corporations, individuals and companies, or between individuals) is a very large part of the day-to-day professional legal activity in Finland. Usually, debts are repaid on time, so there are no problems with most debt relationships.

However, if problems arise and debtor does not pay its debt, the case must be referred to court, which will make a decision on enforcement in this case. Only after the creditor receives a decision on enforcement of the case, it can transfer it to a bailiff for enforcement against the debtor, if a latter has not yet paid off its debt.

If this is an obvious and simple issue, for example, when one company has a debt to another for goods provided on the invoice, it is advisable for the creditor to file a claim against the debtor in electronic form in a simplified form. The procedure is carried out entirely electronically using the judicial system, because it is fast, cheap and reliable.

However, a case that started with a simplified electronic application can proceed to a full review of the case if the defendant refuses to recognize the debt. In this case, everything goes into a normal civil process with witnesses, court hearings and written evidence in case.

2. Enforcement of judgments.

The debtor may refuse to pay or be insolvent and not pay his debt even after the court decision. In this case, the creditor may transfer the decision of the relevant court to the enforcement service for enforcement.

The recovery procedure is fast. At this stage, the debtor can no longer make effective statements regarding the debt on which the recovery is based. The bailiff performs the collection in accordance with the court decision, taking into account the interest accrued on the debt.

Most often, the bailiff decides to transfer funds from the debtor's bank account to the account of the enforcement service in Finland. If the debtor's funds are sufficient to receive the debt with interest, then the question is clear in this case.

Accounts receivable can be paid in full. If there are not enough funds in the debtor's Bank to cover the debt, the bailiff imposes a penalty on the debtor's other actual assets. If the debtor has movable or immovable property, such property is put up for auction, and the funds received are credited to the creditor's account.

The judicial enforcement service has broad powers to open locks, inspect premises under the debtor's jurisdiction, and otherwise determine the extent and location of its property and assets. Bailiffs have a right to receive official assistance from the police if the debtor objects or opposes an execution. If necessary, the court's decision is enforced.

3. Application for bankruptcy on behalf of a public legal entity.

A private enterprise, such as a company, or an individual, may file for bankruptcy of another company. In this case, the creditor who has a legal decision on performance or other clear and indisputable grounds has a right to send the debtor company an eight-day demand for payment of the debt. In that demand, the creditor submits a claim to the debtor (company) in the form prescribed by law with a request to repay the debt under the threat that otherwise an application for declaring it bankrupt will be filed against the debtor company.

After filing an eight-day claim for payment, the creditor can file for bankruptcy of the company in the district court where it is located. The debtor may oppose the bankruptcy application on various grounds, but usually companies at this stage pay the claim if they are able to do so. The threat of bankruptcy as a means of restoring the rights of a creditor is in some respects limited by law, but it is still widely used as a means of exerting pressure on the debtor to achieve effective enforcement.

Thus, bankruptcy, with some restrictions, can be used as a means of exerting pressure on the debtor. In general, however, bankruptcy of a company by creditors does not provide any special advantages. On the contrary, creditors usually lose all or most of their claims in bankruptcy. Thus, the creditor usually does not benefit from the actual bankruptcy of the debtor.

4. Statements of the debtor about their own bankruptcy.

The debtor has a right to independently declare bankruptcy. Sometimes a reason for this may be a legal obligation. In this case, the debtor has the right to independently determine who will act as the debtor's arbitration manager. There are other advantages to a debtor's own bankruptcy.

In general, a bankruptcy initiated by the debtor's own application occurs in the same way as a bankruptcy initiated by its creditor. In this case, creditors also usually receive repayment of their existing accounts payable only within the limits of no more than 5% of its total amount.

• Conclusions and recommendations.

1. The procedure of debt collection in Finland carried out in accordance with the decision of the court. If you want to get a court decision, first of all, it is advisable to use electronic justice, because it is fast, reliable and inexpensive;

2. When a court decision is received, even if it has not yet entered into legal force, it is already subject to execution by the debtor. Execution should begin immediately as soon as the decision is received by the creditor;

3. Usually, it does not make sense to file an application for declaring the debtor bankrupt. However, it makes sense for the creditor to warn the debtor of this intention (to make an 8-day claim for repayment of the debt). Very often, debtors-companies pay their debt after receiving such a claim;

4. If the debtor company is declared bankrupt, creditors should control the receipt of their debt during the bankruptcy process. Considering that initially creditors determine the candidacy of an arbitration manager in a bankruptcy case, it is

very important that he has the appropriate experience in conducting procedures and good professional skills.

REPUBLIC OF ESTONIA

The material was prepared by Attorney at Law Yulia Zaitseva, Law Office "Aavik & Partners", Tallinn, Republic of Estonia (www.aaviklaw.ee)

1. Bankruptcy in Estonia.

The Bankruptcy Law was adopted in Estonia in 2003. This Bankruptcy law has changed several times but it is still the main legal act that regulates bankruptcy in Estonia.

As in Russia, in Estonia the bankruptcy is a tool that allows you to achieve repayment of accounts payable much better than enforcement proceedings. There are main reasons for this: bankruptcy has a legally tight deadline, bankruptcy allows making detailed analysis of the Debtor's economic activities, and if violations of the law are revealed, then all illegally withdrawn property will be returned back, and the company members will be held personally liable.

2. Initiation and ending of bankruptcy case.

In order to initiate bankruptcy proceedings in Estonia following conditions must be performed:

- the debtor did not fulfill an obligation within 30 days after the day when it should be performed. After that, the creditor sends a bankruptcy warning to the debtor, but the debtor still does not fulfill it within 10 days;
- in the enforcement proceedings moving against the debtor, the claim was not satisfied within 3 months due to the fact that the debtor does not have property, or if it became known that the debtor's property would not be enough for all creditors;
- the debtor destroys, hides or wastes his property, and also makes rough mistakes in the management of the company, or intentionally committed other actions as a result of which he became bankrupt;
- the debtor informed the creditor, court or public about the impossibility to fulfill his obligations;
- the debtor left Estonia or is hiding in order not to pay debts.

In contrast to the Russian Federation, in Estonia it is not necessary to have court decision which is entered into legal force to initiate bankruptcy proceedings. In Estonia, it is enough to prove the existence of debt (means that the deadline for the fulfillment of the obligation has come. For example, the loan is due for payment, but the debtor does not do it for a long time). The creditor must simply substantiate in the bankruptcy petition the debtor's inability to repay the debt and prove the existence of the claim.

A bankruptcy case may be terminated by a court on several grounds:

- if the debtor proves that he is not insolvent or he will not become insolvent;
- when there is not enough property to cover the costs that are necessary for bankruptcy);
- grounds for bankruptcy do not exist anymore;
- the court approves the final report of an arbitration manager;
- other legal grounds.

Except for direct debt repayment, a compromise agreement can be concluded between the creditor and the debtor. In such an agreement, the parties can resolve issues about the timing and amount of payments. The compromise agreement must be approved by the court.

3. Business rescue.

If part of the property is an enterprise, then the manager draws up a rescue plan with which it will work, or proposes to the general meeting of creditors to close the enterprise. If an application for rescue is filed, then the court postpones the decision to appoint arbitration manager until the court approves the reorganization plan.

Estonia has a special reorganization law. If the court introduces a bankruptcy rescue procedure, then it appoints a special consultant who analyzes the financial condition of the company. The task of the consultant is impartial and professional informing of creditors and the court about the economic situation of the enterprise, about the possibilities of rehabilitation. He also advises the entrepreneur, helps him with reorganization, monitors the legality of creditors' claims and resolves issues about the company's transactions.

The initiation of a bankruptcy case is possible during the resolution procedure. It's no secret that for many businesses in Estonia, the rescue plan is "the calm before the storm". This is due to the fact that during the rescue the creditor cannot send a bankruptcy claim to the court based on the claim that arose before the resolution.

Also reorganization gives some advantages:

- the enforcement proceedings against debtor is suspended;
- the accrual of compensatory penalty is suspended;
- possible suspension of the case;
- the court postpones decision-making on the issue to initiate bankruptcy proceedings.

Business rescue ends when: early termination; cancellation of the rescue plan; after the expiration of the rescue period.

The court terminates business rescue if it turns out that entrepreneur squanders his property or enters into a transaction that harms the interests of creditors.

4. Debt recovering within bankrupt procedure.

The bankruptcy law in Estonia states that the debtor is insolvent when he cannot satisfy the claims of creditors and this inability is not temporary.

When this happens, the general meeting of creditors decides to liquidate the company. When it happens, the general meeting of creditors decides to liquidate the company with the help of a special manager.

An important consequence of bankruptcy: from the moment the debtor is declared bankrupt by the court, the head of the company terminates his authority. From now on, the debtor is represented by the bankruptcy manager.

During bankruptcy proceedings, the bankruptcy manager identifies all assets of the debtor (including receivables, real estate and movable property) and its subsequent sale.

If such property is found and sold, then the proceeds are used to pay off the debts for the activities of the bankruptcy manager, to pay mandatory payments (taxes and salaries of the debtor's former employees). After that, the remaining money is used to pay off debts to creditors, with the first line being creditors who have secured claims.

In liquidation bankruptcy proceedings, an insolvency administrator interacts with bailiffs, banks where the debtor has opened accounts, creditors as well as with the police office, if only there are signs of crime in actions made by a former head of the company of the debtor before insolvency.

Moreover, in liquidation bankruptcy proceedings, an insolvency administrator can apply to a court for bringing former head of the company to a personal responsibility for a total amount of debt discovered, as well as recover damages from him (her) in case of having proofs on transactions made that caused material damage to the debtor.

The bankruptcy manager has the right to challenge the legitimacy of debtor's transaction committed with violation of the law and also he can make statements about securing a claim.

5. Other possibilities of debt recovering within debtor's bankruptcy case.

As in the Russian Federation if one of bankruptcy procedures is introduced by a court, a creditor can and must continue to take an active position in recovering his debt using legal possibilities provided by law.

For example, a creditor may take part at regular meetings of debtor's creditors, at which he has a right to vote and to influence on a procedure and process of bankruptcy of a debtor. The creditor can actively cooperate with arbitration manager, participating at analysis of the debtor's documents, providing to arbitration manager additional information that can help establish size and location of the debtor's property.

If bankrupt manager or insolvency administrator fulfils duties in a bad way, the creditor has a right to

apply to a court with appropriate complaint or a claim for recover damages from either bankrupt manager or insolvency administrator. According to the law, their activities must be insured, therefore, if such a statement is satisfied by a court, actual cash will be paid definitely.

6. Conclusions and recommendations.

1. In Estonia, it is not necessary that a debt must be confirmed by a court decision. This fact makes it easier to file for bankruptcy in court;

2. Recovering process of the debt should begin immediately after the court decision comes into force. The debt should be recovered using both enforcement proceedings and mechanism of bankruptcy law;

3. A debtor can buy debt from the creditor and terminate bankruptcy procedure;

4. If a debtor is declared as a bankrupt, a creditor must take an active position: to participate at regular meetings of creditors, to use legal tools to get the debtor's the head of the company personally liable for the debtor's debts, to interact regularly with an bankrupt manager or an insolvency administrator, as well as bailiffs and the police.

•

REFERENCES:

1. Sapozhnikova E.Y., Shapovalov Y.Y. Federal law "on insolvency (bankruptcy)" as an instrument of legal regulation, 2020, p. 15
2. Voroshilina I.V. The current stage of development of the institution of bankruptcy, 2017, p. 222
3. Drozdova M. A., Kravchenko L. A., Devyatova L. D., Comparative legal analysis of some aspects of the legal status of a debtor - a legal entity and a debtor - an individual, 2016, p. 3
4. Karimova V. F., Mergers and acquisitions of dysfunctional companies as a mechanism for improving business and preventing bankruptcy, 2017, p. 71

PEDAGOGICAL SCIENCES

THE NOTION OF INTERCULTURAL COMPETENCE. IN SEARCH OF THE COMMON APPROACH

Golovanova N.

Moscow State Pedagogical University, Russia

Abstract

Over the last decades, there has been an increase in the importance of the cultural aspect in various spheres as well as in education. However, there is still an ongoing debate regarding its definition, which leads to misinterpretation of the term. Lack of unity in assessing it also significantly limits the potential of its successful development and cultivation.

This study seeks to provide an overview of the key existing definitions of intercultural competence and considers various approaches that have shaped those. The analysis served the ultimate aim of formulating a generalized universal definition of intercultural competence.

The conducted study indeed proved a slight difference in the examined definitions as well as it demonstrated a wide number of perspectives from which intercultural competence may be approached. As a result, the key elements of intercultural competence were outlined, and a unified definition of the notion was formulated.

Keywords: FLT, competency-based approach, intercultural communication, intercultural competence.

At the end of the 20th century such phenomenon as active international migration led to a wide expansion of cultural relations, which resulted in development of a pervasive process, widely recognized as “globalization of culture” (Watson, 2016). This term describes processes that allowed to create firm connections between countries, fostered the establishment of cultural ties and turned human migration into an even faster developing process (Amano et al., 2016). However, such changes came along with new challenges and introduced some new trends.

The requirements for successful functioning in the new globalized world were and still remain very high. Since then the humanity has never been the same again – people have faced a need to adapt and grow new relevant knowledge. Intercultural competence, cultivating of which is a constantly ongoing process, rather than just a point (Kim, 1993), became one of such essential skills of any member of the new multicultural global society.

Numerous studies aimed to describe the concept of intercultural competence, which over the years have shaped a well-developed theoretical foundation, demonstrate that the importance and necessity of culture learning and intercultural competence development is widely recognized by the academic community. Moreover, culture learning very often comes along with foreign language learning, and for this reason understanding the concept of intercultural competence is especially important for specialists of this area and teachers. However, the wide variety of perspectives from which intercultural competence was assessed, underline the lack of unity not only in its theoretical defining, but also in the approaches to its practical development and formation. This, undoubtedly, may lead to inefficiency of some teaching methods and overall intercultural competence development.

Therefore, it seems critical to provide an overview of the key definitions and approaches in the area of theoretical study of intercultural competence, including

some of the recent ideas and developments, and to formulate a unified definition of intercultural competence.

The early research on intercultural competence was influenced by the emerging cross-cultural communication problems that arouse after the spread of such phenomena as internationalization of education and business, followed by a growing number of migrants and expatriates in various countries and their integration into the local societies. Various researchers depending on their background applied different approaches in elaborating the models and components of intercultural assessment and defining.

Ruben’s study became one of the first solid attempts to conceptualize and describe intercultural communicative competence in the framework of the behavioral approach (Ruben, 1976; Ruben & Kealey, 1979). He focused on underlining the difference between the knowledge that refers to such competence and actual actions, responses, and behaviors that individuals demonstrate. In other words, he aimed to highlight that often there is a gap between what people know, understand, and consider to be the right thing to do in intercultural situations and the way people actually behave in such cases. His main argument might be summed up to an idea, that one’s intercultural competence is an ability to demonstrate the known concepts in behavior rather than in one’s ideas, beliefs, and attitudes. Overall, Ruben (1976) identified seven dimensions of intercultural competence:

1. Display of respect towards other individuals.
2. Interaction posture or an ability to respond and react in a nonjudgmental way.
3. Orientation to knowledge, which is, in other words, an ability to recognize and accept the fact that people may interpret and perceive the world in different way from one’s own; it is understanding that there may be different concepts of the “right” and “true” in other cultures.
4. An ability to empathize.
5. Flexibility and an ability to adjust.

6. Interaction management or, in other words, an ability to take turns in discussion, to initiate and terminate interaction based on a reasonably accurate assessment of the needs and desires of other participants.

7. Tolerance for ambiguity – an ability to “react to new and ambiguous situations with little visible discomfort” (Ruben, 1976, pp. 339-341).

Overall, it is possible to say that from Ruben’s perspective, intercultural competence is an ability to behave accordingly with the expectations and requirements of an environment while “satisfying one’s own needs, capacities, goals, and expectations” (Ruben, 1976, p. 336).

Collier (1989) proposed some key principles which need to be considered in the study of intercultural competence. The researcher argued that it is critical to understand how the definitions of culture and intercultural competence are formulated as this demonstrates the overall perspective from which the issue is approached. He also mentions that the research goals need to be obvious and the consistency of assumptions needs to be clear, and the theoretical perspective. Collier’s classification of the approaches to assessing intercultural competence included the following dimensions: cross-cultural attitude, behavioral skills, ethnographic perspective, and cultural identity.

Lustig and Koester in their study (1993) also outline four approaches to identifying intercultural competence. The first one is based on the personal character traits of an individual; the second one, perceptual approach, grounds its assessment criteria on one’s attitudes and perceptions that inevitably influence the reactions and behaviors; the third, behavioral approach, is based on the idea about the essential role of one’s responses to environmental conditions and elements; and, finally, the culture-specific approach, which is centered around the behaviors and perceptions that are typical and unique for particular culture.

The ideas of the behavioral approach determined the perspective in the studies of Gudykunst (1993, 1998), who focused on the role of such factors as anxiety and uncertainty that individuals may experience, when involved in intercultural situations. His major ideas were formulated in the so-called Anxiety/uncertainty management theory, according to which successful intercultural communication requires its participants to be able to manage and reduce their anxiety by means of their knowledge, cultural awareness and mindfulness.

One other intercultural competence assessment model was suggested by Kim. According to her integrative model (1988) intercultural competence is shaped by processes of interaction, integration, and cross-cultural adaptation, during which one is constantly learning, adapting, and adjusting to the requirements of the environment. Kim also believed in the dualistic nature of cultural adaptation, as it involves acculturation as well as deculturation processes. In other words, according to Kim, adaptation is always about acquiring and learning something from a new culture, while weaning from some elements and ideas of one’s own culture. In her model Kim mentions six different elements, such as, environment, predisposition, social

communication, communication competence, and intercultural transformation, while focusing on adaptability as on the central element.

Another model that describes intercultural competence as a process of cross-cultural adaptation and intercultural learning was developed by Ting-Toomey. Her negotiation model (1993) describes behavior patterns that may be observed when representatives of different cultures have to deal with misunderstanding and disagreements in the process of communication. The model was based on three components: cognitive, affective, and behavioral one. These elements “contribute to effective identity negotiation and outcome attainment processes” (Ting-Toomey, 1993, p. 106).

Byram (1997) also turned to multidimensional approach to assessing intercultural competence. His five-element model included the following factors:

1. The attitude factor. It describes an ability to accept and value others’ views, beliefs, and attitudes, while being ready to challenge the disbeliefs about other cultures and question the ideas of one’s own.

2. Awareness and knowledge of the generally accepted communication patterns and interaction rules within various social and cultural groups.

3. An ability to relate various reactions and behaviors happening within the framework and based on the values of a different culture to similar events influenced by one’s own culture.

4. An ability to learn and discover, which allows to obtain new cultural knowledge.

5. Critical cultural awareness or, in other words, an ability to make evaluations based upon the existing knowledge of the elements of one’s own and other cultures.

Byram has later collaborated with various scholars. For example, together with Alred and Fleming (2003) they developed an idea that allowed to look at intercultural competence development from a new perspective – they argued that discovery of one’s self is possible through discovery of otherness, which, in other words, means that learning other cultures is not only necessary for a productive intercultural dialog, but also for a deeper and better understanding of one’s own.

Later Byram has worked together with such scholars as Köhlmann, Müller-Jacquier and Budin in attempts to combine the existing theories of intercultural competence for further development of an assessment tool. Their project called Intercultural competence assessment (INCA) (2013) was developed within the multidimensional framework. The developed model was built upon the two sets of dimensions – assessor’s and examinee’s, which included three different skill levels: basic, intermediate, and full.

From the assessor’s point of view, there are six dimensions of intercultural competence:

1. Tolerance for ambiguity – an ability to accept insufficient clarity and to constructively approach it.

2. An ability to adapt one’s behavior along with the requirements of the environment or, in other words, an ability to demonstrate behavioral flexibility.

3. Communicative awareness – an ability to see and understand the connection between the linguistic and the cultural aspects of communication.

4. Knowledge discovery. This element describes an ability to obtain new cultural knowledge and to apply it in practice.

5. Respect for otherness means an ability to find the maintain balance between mistrust towards a different culture and certitude of the ideas of one's own culture.

6. Empathy and an ability to relate to the thoughts and feelings of others.

The examinee's model includes only 3 dimensions:

1. Openness – an ability to interact with otherness with respect and tolerance.

2. Knowledge, which stands for a desire to learn about the otherness and to explore new cultures.

3. Adaptability describes an ability to adjust one's behavior according to the requirements of a situation.

In a relatively recent research Risager (2011) proposed an updated approach to a multidimensional definition of intercultural competence. Her extended model of intercultural competence was based upon Byram's (1997) ideas, but was broader and included ten elements, most of which refer to linguistic proficiencies, such as, semantics and pragmatics, poetics, linguistic identity, translation and interpretation, linguistic competence, text interpretation. Among other dimensions she mentioned use of ethnographic methods, transnational cooperation, language awareness, knowledge of culture and society or critical cultural awareness.

Along with the multidimensional one, there was another model of intercultural competence that has earned a wide recognition among researchers and scholars – Bennett's Developmental Model of Intercultural Sensitivity (DMIS) (1993). In his studies Bennett aimed to explain one's reaction patterns to cultural differences and their changes over time. DMIS consists of six stages: denial of difference, defense against difference, minimization of difference, acceptance of difference, adaptation to difference, and integration of difference.

The first denial stage is characterized by ignorance of a new and different culture due to the fact that individuals tend to subconsciously consider their own culture to be the only "right" and "real" one. This stage is characterized by absence of interest in a new culture and possible cases of aggression when facing elements of a new culture. Behavior demonstrated within the stage of defense is based on the ideas of opposing one's own culture to a different, which is based on negative stereotypes and bias. However, there is also a possibility of a reverse situation, in which one's own culture is devalued, and another culture is considered as superior. The stage of difference minimization may be described as admission of similarity in such aspects as, for example, physical characteristics, psychological needs, or universal human values. However, there is still a firm recognition of strong cultural differences. At this stage people tend to assume that they are no longer ethnocentric, while still being greatly influenced by their own culture. People, whose behavior pattern belongs to the stage of acceptance recognize the existence of cultural

diversity, although they do not particularly like or accept the ideas and values of other cultures. A desire to learn and to challenge stereotypes and prejudice are the characteristics of people's approach when facing something culturally new at this stage. The key ability of an individual at the following adaptation stage is the ability to act accordingly to the requirements of an intercultural situation. Finally, the integration of difference stage describes behavior patterns of those who do not possess a strong feeling of belongingness to any particular culture, which basically means that their behaviors, views, and values are affected and may belong to various cultural worldviews.

The issue of intercultural sensitivity was also studied by Hammer, Bennet, and Wiseman (2003), but from a different perspective. The researchers aimed to bring some clarity to the great number of various intercultural competence definitions by outlining the difference between intercultural sensitivity and intercultural competence. According to their ideas, intercultural sensitivity is "the ability to discriminate and experience relevant cultural differences", while intercultural competence is "the ability to think and act in interculturally appropriate ways" (Hammer et al., 2003, p. 422). Their work brought a light over an essential issue in the theoretical study of intercultural competence and stimulated its further study. Bennet's Developmental Model was later analyzed by Paige, Jacobs-Cassuto, Yershova, and DeJaeghere (2003). They contributed to the development of the practical aspect of the model for further application in training and diagnostic purposes.

Another development in the theory of intercultural competence was recently introduced by the researchers Arasaratnam and Doerfel (2005). In their study they proposed a new model of intercultural communication competence, which was aimed to provide a culture-wide perspective. According to the authors the previous models were subjective due to the limited number of cultures and behavior patterns involved into assessment. The researchers argued that the bottom-up approach, in which dimensions and behavior models are discovered in interviews and surveys, is a more effective way to assess and describe intercultural competence. Those dimensions can be shortly listed as follows: heterogeneity, transmission, other-centered, observant, motivation, sensitivity, respect, relational, investment, and appropriateness. Overall, this model provided an approach appropriate for an effective elicitation of intercultural competence definitions and dimensions.

A wide number of the existing approaches to intercultural competence assessment and the numerous definition criteria that were worked out throughout the years, first of all, underline the broad nature of intercultural competence and the wide variety of dimensions in which it is reflected. Researchers have elaborated various perspectives, theories, and models that provided a spectrum of elements, dimensions, and criteria for defining and assessing intercultural competence. Some of those focus on the communicative nature of intercultural competence, others emphasize individual's ability to adapt and develop along with the cultural environment, while many of the approaches see behaviors

based on the empathic and tolerant reactions to cultural otherness as the key element of intercultural competence. However, regardless of the observed differences, it is possible to say that all the theories and approaches were aimed to outline the skills and abilities necessary to prosperously live and successfully function within a culturally diverse society.

Summarizing the ideas and theories discussed above, it is possible to say, that the following elements were mentioned by most of the researchers:

- knowledge and ability to learn;
- ability to act according to the behavior patterns, known as interculturally competent;
- openness to new;
- respect and tolerance towards otherness;
- flexibility and ability to adapt;
- overall communication skills.
- The following ones were specific only for particular approaches, but still contributed to defining intercultural competence as a multidimensional concept, which allows to fully consider all the aspects and characteristics of the competence.
- empathy and ability relate to feelings, thoughts, and behaviors;
- mindfulness, that helps to deal with anxiety;
- ability to relate behaviors and events to the existing knowledge.

These elements allow to describe intercultural competence as an ability of an individual to appropriately behave in intercultural situations and to effectively interact with representatives of different cultural backgrounds, which is based on conscious approach to communication and behavior patterns built upon such key personal characteristics as openness towards otherness, empathy, adaptability cultural knowledgeability, and tolerance of ambiguity.

REFERENCES:

1. T., González-Varo J. P., Sutherland W. J. Languages are still a major barrier to global science // *PLoS biology*, 2016. Vol 14, №. 12.
2. Arasaratnam L. A. Intercultural competence // *Oxford research encyclopedia of communication*, 2016.
3. Arasaratnam L. A., Doerfel M. L. Intercultural communication competence: Identifying key components from multicultural perspectives // *International journal of intercultural relations*. – 2005. Vol. 29, №. 2, pp. 137-163.
4. Bennett M. J., Bennett M. J. Intercultural sensitivity // *Principles of training and development*. Portland, OR: Portland State University, 1993. №. 25, p. 21.
5. Byram M., Kühlmann T., Müller-Jacquier B. & Budin J. Intercultural Competence Assessment (INCA)' // Accessed July. – 2004. – T. 26. – p. 2013.
6. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. – *Multilingual Matters*, 1997.
7. Byram M., Alred G., Fleming M. (ed.). Intercultural experience and education. – Clevedon: Multilingual Matters, 2003.
8. Collier M. J. Cultural and intercultural communication competence: Current approaches and directions for future research // *International Journal of Intercultural Relations*. – 1989. Vol 13, №. 3, pp. 287-302.
9. Gudykunst W. B. Applying anxiety/uncertainty management (AUM) theory to intercultural adjustment training // *International journal of intercultural relations*, 1998. Vol. 22, №. 2, pp. 227-250.
10. Gudykunst W. B. Toward a theory of effective interpersonal and intergroup communication: an anxiety/uncertainty management (AUM) perspective, 1993.
11. Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 2003. pp. 421-443.
12. Kim, Y. Y. Communication and cross-cultural adaptation: An integrative theory. *Multilingual Matters*, 1988.
13. Kim, Y. K. Cross-cultural adaptation: An integrative theory. In R. L. Wiseman, and J. Koester (Eds.), *Intercultural communication theory*. Newbury Park, CA: Sage, 1993. pp. 170-193
14. Lustig M. W., Koester J. Interpersonal competence: Interpersonal communications across cultures // *Broadway: HarperCollins College Publishers*, 1993.
15. Paige R. M., Jacobs-Cassuto M., Yershova Y. A., & DeJaeghere J. Assessing intercultural sensitivity: An empirical analysis of the Hammer and Bennett Intercultural Development Inventory // *International journal of intercultural relations*, 2003. Vol. 27, №. 4, pp. 467-486.
16. Risager K. The cultural dimensions of language teaching and learning // *Language Teaching*, 2011. Vol. 44, №. 4, p. 485.
17. Ruben B. D. Assessing communication competency for intercultural adaptation // *Group & Organization Studies*, 1976. Vol 1, №. 3, pp. 334-354.
18. Ruben B. D., Kealey D. J. Behavioral assessment of communication competency and the prediction of cross-cultural adaptation // *International Journal of Intercultural Relations*, 1979. Vol. 3, №. 1, pp. 15-47.
19. Ting-Toomey S. Communicative resourcefulness: An identity negotiation perspective. Newbury Park, CA: Sage, 1993. pp. 72-111.
20. Watson J. L. Cultural globalization. *Encyclopædia Britannica Online*, 2002.

AN INVESTIGATION OF FIRST-YEAR STUDENTS' MOTIVATION AND EXPECTATIONS OF UNIVERSITY EDUCATION

**Palibroda N.,
Palamar A.,
Groza A.,
Tkachiuk O.,
Bogdan N.**

Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukovinian State Medical University", Ukraine

Abstract

Professional higher education is an very important and life-changing time for most students; students invest their time, emotions, as well as money and effort. The aim of the current study was to determine the expectations and motivation of incoming first year students in today's difficult conditions, their attitude to the future profession and the possibility of self-realization through a survey. What can be drawn from this study is that all participants are interested in getting a pharmaceutical education, and 93.6% of respondents made this decision on their own. More than a half of responders consider the job of the pharmacist to be interesting and 42.6% entered the university to be useful to people, but not only to obtain a satisfactory salary or because of less difficult training than in medical school. Unfortunately, only 17% believe that pharmacists have authority in society, students do not believe that the social status of a profession is high and that they are highly respected by other health care professionals. We therefore believe that schools and pharmacy educators need to teach students not only a pharmaceutical care but to explain the various roles that every pharmacists can play in the future life. Lecturers should also support students by providing training and introducing new methods of learning to develop their professional attitude and leadership skills.

Keywords: *questionnaire, Faculty of Pharmacy, students' expectations, motivation.*

Higher education is an optional final stage of formal learning leading to award of an academic degree upon successful completion of a course of study at universities, polytechnics, colleges, vocational institutions and other career colleges that award degrees. Professional higher education describes a distinct form of higher education that offers a particularly intense integration with the world of work in all its aspects (including teaching, learning, research and governance). Its function is to diversify learning opportunities, enhance employability, offer qualifications and stimulate innovation, for the benefit of learners and society.

Examples of providers of professional higher education in area of Medicine and Pharmacy is the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (BSMU) that is the one of the most popular higher educational establishments of Bukovinian region. The history of pharmaceutical education in BSMU dates back to the 2001, when the license for training specialists in the specialty 7.12020102 "Clinical Pharmacy" was received. In 2004, the Faculty of Pharmacy was established and the first graduates got diplomas in 2006. Since that time the amount of students who gained degree in Pharmacy has been growing from year to year.

This year the entrants faced a number of problems on their way to higher education: the requirements for applicants increased, the tuition fees increased too. In addition, the global epidemic of COVID-19 led to a decrease in people's incomes, caused fear of admission to medical schools and a lot of difficulties in organizing admission and educational process. Besides, transition from school to university can cause concern for many students. One issue is the gap between students' prior expectations and the realities of university life, which

can cause significant distress, poor academic performance and increased drop-out rates if not managed effectively. As noted by Murtagh (2010), the transition from the highly controlled, teacher-driven learning environment of schools or colleges to university, where the student is responsible for their own learning, is perhaps the biggest challenge for the student. Furthermore, such mismatch between a student's expectations and reality has the potential to color their experiences during first year. At the same time, a student needs to be aware of the motivation to constantly improve the level of professional competence, the disclosure of their creative abilities and capabilities in order to form the necessary personal qualities of a graduate of a higher education institution.

Thus the results of the success of educational activities depend on the positive attitude of the student to the chosen profession. Therefore, **the aim** of the current study was to determine the expectations and motivation of incoming first year students in today's difficult conditions, their attitude to the future profession and the possibility of self-realization through a survey.

Methods. Questionnaires were conducted for 47 first-year students of the Faculty of Pharmacy at BSMU. All participants were recruited over a period of ~2 months, between October and November 2020. The collection rate of the questionnaire was 83.93% (47 out of 56 people). The sample consisted of 7 men (14.9 %) and 40 women (85.1%) - this male:female ratio is characteristic of the undergraduate pharmacy programme at Bukovinian State Medical University.

The questionnaire assesses students' motivation and expectations of the academic and social aspects when starting at university, and is comprised of three sections: (a) *The reasons for entering the Faculty of Pharmacy* (17 items); (b) *Students' expectations of*

their future profession (10 items); (c) *Students' expectations of studying at the faculty* (11 items). Students completed a questionnaire that was created specifically for this study. Due to the COVID-19 epidemic, the learning process is provided by distance technology, so the Google form was used for the survey.

Results and Discussion

As mentioned above, the results of the educational activity's success depend on the student's positive atti-

tude to the chosen profession. In this survey the motivation of students-pharmacists, as an index of a student's attitude to their future profession, was determined based on the combination of questions. Motivation is a psychological concept that refers to a person's willingness to put forth effort in order to achieve educational goals. Active, independent, self-directed learning requires motivation. The survey and its results concerning a motive for becoming a student at the Faculty of Pharmacy shown in Table 1.

Table 1.

<i>The reasons for entering the Faculty of Pharmacy (%)</i>	
I want to be useful for people	(42.6)
Because the job of the pharmacist seems interesting	(53.2)
The studying is less expensive than at medical faculty	(2.1)
It seems likely to get a satisfying salary	(31.9)
I like chemicals and mathematics	(23.4)
I am interested in research	(23.4)
It is a socially respected job	(19.1)
It is an alternative to the medical department	(14.9)
It was a decision of my parents	(6.4)
There are pharmacists in my family	(8.5)
The studying is less difficult than at medical faculty	(4.3)
It takes less time to get Master degree	(4.3)
Opportunity to combine study and work	(8.5)
Just want to get a higher education	(4.3)
I do not want to join the army	(2.1)
Failed to enter medical faculty	(12.8)
I am not sure	(0).

The study showed that all participants were interested in getting a pharmaceutical education, and 93.6% of respondents made this decision on their own. It is important, as most applicants are young and very often not sure about their future profession. The professional ethics of a pharmaceutical worker are based on the principles of legality, professionalism and competence, objectivity and honesty, partnership and independence, humanity, confidentiality and individual approach to each patient. Thus, a good sign is that 53.2% consider the job of the pharmacist to be interesting and 42.6% of respondents entered the university to be useful to people, but not only to obtain a satisfactory salary or because of less difficult training than in medical school.

We also were interested in the way our student had learnt about the faculty. The result of the survey was expected and in line with current trends: acquaintances, friends (51.1%), social networks (44.7%), from students or graduates of BSMU (38.3%), lecture,

presentation at school (2.1%), advertisement on the internet (4.3%), an advertising booklet (2.1%), from radio (0%), newspapers (0%). Thus, the main source of information for modern youth are social networks. Social networking is the use of Internet-based social media sites to stay connected with friends, family, colleagues, customers, or clients. Social networking can have a social purpose, a business purpose, or both, through sites such as Facebook, Twitter, LinkedIn, and Instagram, among others. Social networking has become a significant base for marketers seeking to engage customers. The opinion of university graduates, friends and acquaintances who are studying is also important. The image of the university and the opinion of students about the university can affect the number of potential applicants.

To get a quality education, students' expectations for their future profession is important (Table 2).

Table 2.

<i>Students' expectations of their future profession (%)</i>	
Opportunity to start the business	(66)
A profession that equates to a medical professional	(12.8)
It gives a feeling of satisfaction	(29.8)
An intellectual profession that requires a lot of knowledge	(17)
A job with satisfactory income	(27.7)
It has authority in society	(17)
A profession that opens up career prospects	(31.9)
Not so difficult and responsible as the medical one	(12.8)
A work in favorable conditions without significant stress	(29.8)
Not sure yet	(0)

In general, the survey shows that students that are studying at the Faculty of Pharmacy do realize that Pharmacy is more than just preparing or dispensing drugs and it reaches far beyond the community shop-front level. The field of pharmacy science is broad, challenging and potentially lucrative. About one third of students hope that the profession will open up prospects for growth and financial well-being, as it is a job with satisfactory income. Aside from expectations concerning improved employment prospects and increased personal independence, students generally come to university with a few expectations and little notion of how to be successful; they often view it as a continuation of secondary school.

Unfortunately, only 17% believe that pharmacists have authority in society, students do not believe that

the social status of a profession is high and that they are highly respected by other health care professionals. About a third of responders hope that future profession will give a possibility to work in favorable conditions without significant stress unlike surgeons, obstetricians and other physicians. Perhaps this fact can explain why most students of the Faculty of Pharmacy are girls.

Another issue of note concerns students' expectations of how they will be taught at university. The most significant difference, or gap, between what students think university is like or what they expect from university, relates to their preparedness academically, i.e., their expectations of potential academic difficulties they may encounter. Interestingly, upon follow-up, it turned out that only 8.5% of students actually hoped that the learning should be easy (Table 3).

Table 3.

<i>Students' expectations of studying at the faculty (%)</i>	
I want to gain the knowledge and useful practical skills	(78.7)
I want to pass licensing exams (Step 1 and Step 2)	(42.6)
I just want to get a diploma of higher education	(8.5)
I want to get the most up-to-date information about the specialty	(38.3)
I want to study the basic sciences well	(29.8)
I want to start scientific work	(2.1)
Learning will be easy	(8.5)
I will gain enough knowledge to start my own business	(44.7)
I will find new friends and useful acquaintances	(29.8)
I will have fun - the best student years!	(25.5)
I don't care, I don't expect anything	(0)

More than seventy-eight percent of students said they were motivated to acquire knowledge and useful practical skills, and about a quarter said they would have fun because their student years must be at their best.

Teachers need to pay more attention to the development of students' interest in scientific work during their studies at universities, as only 2.1% of responders are going to start research activities.

In terms of assessing motivation, a good sign is that nobody has said that they do not care and do not expect anything from studying at university.

Conclusion. Professional higher education is an very important and life-changing time for most students; students invest their time, emotions, as well as money and effort. A need for better preparation, aided by appropriate communication between teachers and students and between secondary and tertiary educational institutions, is obvious. What can be drawn from this study is that all participants are interested in getting a pharmaceutical education, and 93.6% of respondents made this decision on their own. More than a half of responders consider the job of the pharmacist to be interesting and 42.6% entered the university to be useful to people, but not only to obtain a satisfactory salary or because of less difficult training than in medical school. Unfortunately, only 17% believe that pharmacists have authority in society, students do not believe that the social status of a profession is high and that they are highly respected by other health care professionals. We therefore believe that schools and pharmacy educators need to teach students not only a pharmaceutical care

but to explain the various roles that every pharmacists can play in the future life. Lecturers should also support students by providing training and introducing new methods of learning to develop their professional attitude and leadership skills.

REFERENCES:

1. Anthony F. Camilleri, Stefan Delplace, Marek Frankowicz, Raimund Hudak, Anne-Christin Tannhäuser (2014). Harmonising Approaches to Professional Higher Education in Europe (HAPHE). The HAPHE Consortium, October 2014
2. Briggs, A. R. J., Clark, J., and Hall, I. (2012). Building bridges: understanding student transition to university. *Qual. High. Educ.* 18, 3–21. doi: 10.1080/13538322.2011.614468
3. Crisp, G., Palmer, E., Turnbull, D., Netelbeck, T., and Ward, L. (2009). First year student expectations: results from a university-wide student survey. *J. Univ. Teach. Learn. Pract.* 6:2009. Available online at: <http://ro.uow.edu.au/jutlp/vol6/iss1/3>
4. Hassel S., Ridout N. (2018). An Investigation of First-Year Students' and Lecturers' Expectations of University Education. *Front. Psychol.*, 26 January 2018 doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02218
5. HEFCE (2017). Year One Outcomes for First Degree Students. Available online at: http://www.hefce.ac.uk/media/HEFCE,2014/Content/Pubs/2017/201727/HEFCE2017_27.pdf
6. McEwan, P. (2015). "Understanding Student Transition to University: the expectations of essay writing for students and staff. Enhancement and Innovation in Higher education," in 12th Enhancement Themes

Conference (Glasgow). Available online at: <http://www.enhancementthemes.ac.uk/docs/paper/understanding-student-transition-to-university-the-expectations-of-essay-writing-for-students-and-staff.pdf?sfvrsn=6>

7. Moore R.J., Ginsburg D.B. (2017). A qualitative study of motivating factors for pharmacy student

leadership. *Am J Pharm Educ.* 2017 Aug; 81(6): 114. doi: 10.5688/ajpe816114

Petersen E, Wascher M, Kier K. Analysis of pharmacy student motivators and deterrents for professional organization involvement. *Curr Pharm Teach Learn.* 2017 Jul;9(4):543-550. doi: 10.1016/j.cptl.2017.03.024

PUBLISHING ACTIVITY OF THE DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES AND UKRAINIAN STUDIES IN THE ASPECT OF REALIZATION OF PEDAGOGICAL TASKS AND AIMS OF LANGUAGE TRAINING OF FUTURE PHISICIANS

Navchuk H.,

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Shutak L.,

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Navchuk I.

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Abstract

Given the latest legislative documents on the introduction of the state Ukrainian language in all spheres of life, the strategy of language training of future specialists becomes especially relevant. accurately express their thoughts, know the language of their profession. Against the background of the priority tasks of modern higher education in accordance with the Law of Ukraine "On Higher Education" in the implementation of the European credit transfer and accumulation system, when the modern vision of the educational process changes its vector from conventional "education as teaching" to the perspective "education as teaching" the main role is assigned to the student, the publication of textbooks and teaching aids, textbooks, especially national, is necessary. Therefore, we will try to analyze the history of the discipline "Ukrainian language for professional purposes" through the prism of the publishing activities of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukovynian State Medical University" (Head of the Department - Professor Moses AA).

Keywords: *Ukrainian language for professional use, business Ukrainian language, textbooks, national textbook.*

The study of the Ukrainian language in higher educational institutions of Ukraine (including higher medical educational institutions) began in 1993, and the impetus was the active introduction of the Ukrainian language in all spheres of public life, including medical, scientific and official broadcasting, after Ukraine's independence. After all, knowledge of the rules and norms of the Ukrainian literary language, language culture is a necessary component of any profession, especially medicine. The results of treatment depend on the doctor's art of communication, because medical practice proves that the word can not only cause functional changes in the body, but also kill a person in the literal sense of the word. Therefore, the doctor must have a culture of speech, be able to easily select linguistic and stylistic means and techniques in accordance with the conditions and purposes of communication, conveying a certain psychocultural context. Such considerations became the core for the introduction of the discipline "Business Ukrainian language" (form of final control - differentiated test, since 2002 - transfer exam), which did not duplicate the school course of the Ukrainian language, but was entirely based on it. In the initial stages, the main emphasis in teaching this discipline was on the peculiarities of official business style and forms of documents, although later it became clear that limited to the study of official business speech should not be, on

the contrary, should pay more attention to medical terminology, culture. speech of medical workers, take into account the types of communication in different communicative situations.

After lively discussions, it was decided to change the emphasis in the working curriculum of the discipline. The main task of mastering the "Business Ukrainian language" by students was the formation of the linguistic personality of the specialist, capable of solving various communicative tasks in all relevant areas of communication (scientific-educational and official-business). In this regard, practical classes use a number of special exercises and test tasks, crossword puzzles (in particular, translations from Russian into Ukrainian of professional texts, sentence editing, emphasis of words, terms, word choice in a specific language (professional) situation, syntactic features professional medical texts, rules of business and medical documentation), which contribute to the development of scientific thinking, are an indicator of free, perfect command of language material. To intensify the educational process, teachers of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies at the then Chernivtsi State Medical University Kovban LB, Navchuk GV in 1996 published the first textbook "Business Ukrainian language", which consisted of an introduction, 13 sections, where theoretical issues, complex cases of Ukrainian spelling, samples of certain types of business

documents were considered. This manual was to provide the necessary assistance in solving the main tasks of language communication of medical students and was intended for both self-study and work in the classroom. In 2003, the textbook "Business Ukrainian Language" was published (authors - Shutak LB, Tkach AV), recommended for publication by the Central Methodical Office for Higher Medical Education of the Ministry of Health of Ukraine as a textbook for students of higher educational institutions of III - IV levels of accreditation (protocol № 3 from 04.07.2003) [1; 3]. It contains the main questions for each topic, literature, exercises and methodical advice of the student for independent extracurricular work, as well as questions for self-examination. In addition, the main examples of business documents and "Dictionary of difficulties of Russian-Ukrainian translation" are given. After changing the main tasks of the discipline, the question arose about changing the name of the subject, because the name "Business Ukrainian" did not reveal the depth of the content of the material learned by students. In this regard, since 2009 in the curricula of higher educational institutions of Ukraine, including medical, introduced the discipline "Ukrainian language for professional purposes" (which replaced the subject "Business Ukrainian"), the final form of control which was the state exam (2009 - 2010 academic year, since 2011 - final module control). The purpose of the discipline is the formation of the necessary communicative competence in the field of professional and scientific communication in oral and written forms, skills of practical language skills in various types of speech activity, raising the general cultural and intellectual levels of personality. Now all attention was focused on mastering professional phraseology, research and production genres and texts, on polishing the culture of communication, cultivating good language taste, difficulties in using professional speech stereotypes, rules of medical documentation, etc.

Performing the main tasks of the modern education system for language training and in accordance with legislative documents on the implementation of state language policy, teachers of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovina State Medical University in 2008 - 2009 academic year prepared textbooks "Ukrainian language of professional orientation" (authors - L. B. Shutak, GV Navchuk, AV Tkach), recommended for publication by the Ministry of Education and Science of Ukraine as a textbook for students of higher educational institutions of III - IV levels of accreditation, and "Learning Ukrainian" (authors - L. B. Shutak, IO Sobko, IV Nikoryak), recommended for printing by the Central Methodical Cabinet for Higher Medical Education of the Ministry of Health of Ukraine as a textbook for foreign students of higher medical educational institutions of the IV level of accreditation (the latter was amended, supplemented and reprinted in 2019) [4; 6; 7]. The manual "Ukrainian language of professional orientation" is designed to help in mastering the language at the level of professional communication to expand the vocabulary and terminology and further use in educational and practical activities. It has a clear structure and covers 14 topics, at the

end of each of which there are questions for self-examination, literature and exercises. In addition, the main examples of business documents and "Dictionary of difficulties of Russian-Ukrainian translation" are given. The textbook "Learning Ukrainian" is designed for foreign students who have already mastered the basic practical grammar of the Ukrainian language and the lexical minimum in the range of 1000 - 1500 units. Its purpose is to ensure the formation of conversational skills in the most typical communication situations (doctor - doctor, doctor - patient, doctor - junior medical staff), as well as to develop and improve the skills of reading, writing and translation. Although it is designed for the work of teacher and student during classes in the classroom, but can also be used for independent work of students. The structure of the manual is determined by the communicative purpose - the combination of educational communication (training) with real communication. It includes two sections ("Fundamentals of Medical Terminology" and "Professional Communication of Physicians", which contain 6 topics and 4 topics, respectively), appendices ("Basic formulas of speech etiquette" and "Ukrainian-English dictionary-phrasebook") and a list of references. It is important that each topic is a continuation of the previous one, ie the principle of continuity and consistency in the presentation of the material is used. The scheme of construction of the theme is based on the principle: word - phrase - sentence - text. For this purpose key words and expressions, basic lexical and grammatical constructions, words for reference, texts and dialogues and questions to them are used. The topic is accompanied by lexical tasks (5-7) and grammar exercises (3-5), which reflect a comprehensive lexical and grammatical approach to the analysis of the text in order to better understand and master it by foreigners. Preference is given to the task of developing coherent speech. Students are offered dialogic exercises, mini-tests, logical tasks, exercises to express their own opinions. Grammar exercises are based on knowledge of practical grammar of the Ukrainian language, their purpose is to generalize and systematize writing skills.

Bearing in mind that the priority in teaching the Ukrainian language for professional purposes is to focus on its applied nature, in 2012 associate professors of the above department prepared a textbook "Culture of professional communication: control exercises and tests" (authors - L.B. Shutak, AV Tkach, GV Navchuk) (Recommended for printing by the Central Methodical Office for Higher Medical Education of the Ministry of Health of Ukraine (Minutes № 2 dated 26.10.2011)), which was supplemented and republished in 2019 [8; 9]. It presents, in addition to tests, training exercises and tasks of varying difficulty (in the amount designed for the work of students in the classroom, and their extracurricular activities), selected texts of cognitive and instructive nature, arousing patriotic feelings, as well as texts that demonstrate the culture of communication in typical and atypical situations, etc. Note that their implementation requires a deep knowledge of theoretical material, the use of previously acquired skills, as well as requires analytical thinking and creativity. Understanding that language is not a set of rules, but a system

of knowledge, culture of coexistence in society, a means of formation and self-expression of personality, prompted teachers of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of BSMU to prepare a textbook "Culture of oral communication of medical workers" for students of higher medical institutions. III - IV levels of accreditation (Chernivtsi, 2014. - 175 p.) (Authors - associate professors LB Shutak, GV Navchuk) (Recommended for printing by the Ministry of Education and Science of Ukraine as a textbook for students of higher educational institutions (protocol № 1 / 11-10147 dated 02.07.2014)) [5]. It covers topics that represent the basic principles of professional communication, the meaning of words in the process of communication in various communicative situations, features of verbal and nonverbal expression, the culture of oral communication in business, during a debate, discussion, public speech and more. In particular, the manual covers the following topics: "Features of Ukrainian speech etiquette. Doctor's speech etiquette "; "Oral communication in the field of professional activity of a doctor"; "Public speech. Genres of public speaking "; "Difficulties of word use in business and professional speech. Features of word usage. Choice of word ". Each topic has a clear structure: it consists of a theoretical block, which contains a thorough presentation of the necessary material, questions for self-assessment, basic and additional literature, and a practical block, which provides exercises, tests and tasks to help check the level of material. There is also a glossary of word usage difficulties related to word choice. The greatest achievement of the staff of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies, and teams of other departments of medical universities of Ukraine was the publication of the national textbook "Ukrainian language for professional purposes", published in 2017 (co-authors Associate Professor of Social Sciences and Ukrainian Studies Shutak LB, Navchuk G. W.) [10]. The national textbook is compiled in accordance with the educational and qualification characteristics, educational and professional training programs for medical specialists and in accordance with modern competencies of teaching the Ukrainian language in a professional direction. It provides information on the lexical, morphological and syntactic aspects of the professional language of medical workers, considers information about the communicative features of the culture of oral and written professional speech of the doctor, highlights the requirements for the preparation and execution of medical records.

Given the statement that the important task of modern universities is to instill in future professionals the skills not so much to perceive information as to acquire knowledge independently, in 2019 a textbook "To help an English-speaking medical student: a workshop on Ukrainian professional language" was published. direction "for independent extracurricular work of foreign students of III - IV courses of institutions of higher medical education of Ukraine (Chernivtsi, 2019. - 111 p.) (authors - associate professors GV Navchuk, LB Shutak) (Recommended for publication by the scientist Council of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukovynian State Medical University"

(Minutes № 7 of February 28, 2019)) [2]. The purpose of the proposed textbook is to organize independent work of English-speaking students so that in its process they not only acquire professional knowledge, but also develop search, research skills, discover something new, develop the ability to summarize what has been learned, enrich spiritually and morally. and creatively developed. In addition to a short English-Ukrainian dictionary of medical terminology, tests, training exercises and tasks of varying complexity, it selects scientific and cognitive texts that promote Ukrainian culture, including science as one of its forms, foster tolerance for other national cultures, awaken international feelings, as well as texts that demonstrate the culture of communication in typical and atypical situations, etc. Note that the implementation of these exercises involves a deep knowledge of theoretical material, the use of previously acquired skills, as well as requires analytical thinking and a creative approach to solving problems. The textbook is structured based on the understanding of the problems of adaptation and training of future medical workers who came to Ukraine to obtain higher education. Therefore, the material of the sections is composed according to the following principles: — Repeat and memorize. Replenish your vocabulary (section 1). — We care about the culture of speech (Chapter 2). — We expand our horizons, train our memory and test our attention. We model situations and work on the development of coherent speech (Chapter 3). Conclusion. Thus, a high level of professional training is supported by the need, skills and willingness of each conscious subject to update and replenish knowledge throughout life. Not the last place in the formation of such a personality belongs to language training, which is part of a comprehensive humanitarian training of students of medical and pharmaceutical universities, and an integral part of their professional profile. The publication of textbooks and manuals, the use of which would be possible both in the classroom and during independent extracurricular work, creates the necessary motivation to learn, especially given the possible mobility of students, which corresponds to the latest educational trends.

REFERENCES:

1. Kovban L.B., Navchuk G. V. Dilova ukrayins'ka mova: Metodichnij posibnik dlya studentiv pershyo kursu. Chernivtsi, 1996, 100 p. (In Ukrainian).
2. Shutak L. B., Tkach A. V. Dilova ukrayins'ka mova : Navchal'no-metodichnij posibnik dlya studentiv vishih medichnih navchal'nih zakladiv osviti I – IV rivniv akreditatsiyi. Chernivtsi, 2003, 176 p. (In Ukrainian).
3. Shutak L. B., Navchuk G. V., Tkach A. V. Ukrayins'ka mova profesijnogo spryamuvannya: Navchal'no-metodichnij posibnik dlya studentiv vishih medichnih navchal'nih zakladiv osviti I – IV rivniv akreditatsiyi. Za red. G. V. Navchuk, Chernivtsi, 2008, 444 p. (In Ukrainian).
4. Shutak L. B., Sobko I. O., Nikoryak I. V. Vchimosya ukrayins'koyi: Navchal'nij posibnik dlya studentiv vishih medichnih navchal'nih zakladiv osviti

I – IV rivniv akreditatsiyi. Chernivtsi, 2009, 231 p. (In Ukrainian).

5. Shutak L. B., Tkach A. V., Navchuk G. V. Kul'tura profesijnogo spilkuвання: kontrol'ni vpravi i testovi zavdannya: Navch. posibnik dlya studentiv vishih navchal'nih zakladiv I – IV rivniv akreditatsiyi. Chernivtsi, 2012, 182 p. (In Ukrainian).

6. Shutak L. B., Navchuk G. V. Kul'tura usnogo spilkuвання medichnogo pratsivnika: navchal'nij

posibnik dlya studentiv vishih medichnih zakladiv III – IV rivniv akreditatsiyi. Chernivtsi, 2014, 175 p. (In Ukrainian).

7. Ukrayins'ka mova (za profesijnim spryamuvannjam): pidruchnik. S. M. Lutsak, N. P. Litvinenko, O. D. Turgan, Navchuk G. V., Shutak L. B. ta in.; za red. S. M. Lutsak, K.: VSV "Meditsina", 2017, 360 p. (In Ukrainian).

TEACHING OF UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE: PEDAGOGICAL PROBLEMS AND WAYS TO SOLVE THEM

Navchuk H.,

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Shutak L.,

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Navchuk I.

Bukovinian State Medical University, Ukraine

Abstract

The peculiarity of studying Ukrainian as a foreign language in medical school is not only mastering the minimum vocabulary and basic rules of reading or writing, but also the basic principles of "design" of words into phrases, phrases, features of word connection in sentences, etc. A foreigner must learn to understand and correctly use in his speech the basic lexical, grammatical and syntactic constructions of a foreign language, master the necessary medical terminology to ensure contact in various communication situations, including dialogues with colleagues, junior medical staff, patients and their relatives. At the same time, the fact that learning a language is one of the main ways of adaptation in a new environment, as well as a means of immersion in the culture of the state in which the student is a foreign citizen, cannot be ruled out.

Keywords: *language, speech, communicative competence, conversational models; communicative exercises, dialogues.*

The difference between language and speech is that language is a general, abstract, relatively stable, durable and conventional phenomenon. And speech is concrete, dynamic and unique, unpredictable and individual. However, both language and speech are closely related, as the main function of language is to be a means of communication in which people use speech not to demonstrate their ability to speak, but to convey the necessary information. Language, in turn, not only generates speech, but also feeds on it, changes, develops under its influence.

It is impossible to directly observe language. That is why the linguist deals with speech, and his main task is to "extract" language from speech, to research and study its laws and patterns, as well as to teach this language to others. The task of a foreign language teacher-philologist is even more responsible - to teach a foreign language, that is, to find out the basic principles of functioning of a language that is completely unfamiliar. This means teaching not only the minimum vocabulary and basic rules of reading or writing, but also the basic principles of "composing" words into phrases, phrases, the peculiarities of the connection of words in sentences, and so on. A foreigner must learn to understand and correctly use in his speech the basic lexical, grammatical and syntactic constructions of a foreign language, and is taught and encouraged by a teacher who is himself a native speaker of the language being studied.

Language learning is an interesting and responsible task. As the nature of language and its complex processes are still the subject of debate and debate, psychologists and educators still need to understand much about how language is acquired - native or foreign — language teachers have unlimited opportunities to experiment, test different methods and approaches in teaching, to introduce innovations, using everything rational, gained by previous experience. The methodology of teaching a foreign language should correspond to modern research in pedagogy, psychology and linguistics [1, p. 43]. When choosing methods and forms of teaching Ukrainian as a foreign language, in particular in medical higher education, where the language is non-core, and for foreigners (for example, foreign students of BSMU) is also an optional subject, it is important to take into account the psychological and pedagogical aspect. It is an indisputable fact that there is a single Ukrainian language, which is the state language of Ukraine, the language of its authorities and all state institutions, the media, education and science, the army and so on. However, each of those for whom Ukrainian is their mother tongue uses it in their own way, because the situation in Ukraine regarding the study of the Ukrainian language is quite difficult. First of all, it is a bilingual practice, ie active or passive use of the Russian language, which is due to a number of reasons: the historical past, geopolitical situation, the development of national culture, and, finally, the peculiarities of the Ukrainian mentality. We, Ukrainians, citizens of

Ukraine, have a dual attitude to such a situation. As for a person entering Ukraine for the first time, the problem of bilingualism in everyday life appears immediately, it grows into a misunderstanding of the reasons why in many regions of the country in most areas of everyday life is dominated by Russian - the language of another neighboring country. In addition, it is not studied in educational institutions of Ukraine. Because of this, there is a great difficulty in proving the need to learn Ukrainian as a foreign language, creating the necessary motivation to learn.

That is why a foreign citizen finds himself in a situation of uncertainty and ambiguity. On the one hand, mastering the state language of the country in which you study is a common task and well understood by all. On the other hand, what to do with this language and why study it, if the language environment around is not quite clear to a foreigner - "Russian-Ukrainian-Russian"? In this regard, the primary task for the teacher is a motivational task - to challenge and stimulate the motivation of foreign citizens, "ie the belief in the need to learn and master" the Ukrainian language as a foreign language [1, p. 16]. And the end result depends on how much the student immerses himself in the study, finds out its purpose, conditions and organizes himself.

Since the Ukrainian language course for foreigners is practical, its main goal lies in the practical plane: mastering the language, obtaining the necessary speech competence. It consists in the formation of communicatively significant skills and abilities in the field of everyday and educational-professional communication of foreign medical students, ie the communicative aspect is the main factor that forms the methodical approach of a language teacher to teaching Ukrainian to foreign students. Language has a communicative orientation.

In the process of forming communicative skills in learning the Ukrainian language by foreigners, the most effective and efficient can be considered such an organization of education that would ensure the involvement of students in communicative activities. "The communicative approach involves access to such areas of communication, where the intentions and intentions of the speaker, his role characteristics, special strategies of speech behavior. The focus is on issues related to the use of language in specific speech acts, the phenomenon of language and speech variance" [2, p. 26].

The development of communication skills in the process of learning the Ukrainian language by foreigners has some features, in particular, new material should be based on already studied, and this somewhat limits the forms of work if there is no basis on which to rely. In the latest techniques, it is recommended to enter new information or new vocabulary so that it can be understood from the context. The teacher should present it in such a way as to use as little as possible the language of the mediator, in our case - English. For this purpose all possible audiovisual means, facial expressions, gestures, creative potential should be used. That is, the teacher should not just provide new information, but to push for its understanding. In addition, since the differences between speaking and writing are signifi-

cant, in Ukrainian language classes, which aim to develop students' communication skills, the teacher must take into account these features and teach the student to speak correctly [3; 6].

Communicative language competence involves mastering the correct articulation and the ability to select appropriate language tools based on communicative intentions. In this process, we can distinguish such basic components as linguistic (speaking, reading, listening, writing); pragmatic (selection of verbal and nonverbal means according to a specific language act); socio-cultural (study of the culture and customs of the country whose language is studied).

The interaction of these components ensures the implementation of a successful communicative act, ie mutual understanding. The study of the Ukrainian language by foreign students aims at successful communication with native speakers, as well as the perception of Ukrainian texts, and therefore the practical use of the language. Mastering the language at a sufficient level means achieving the goal and the best possible mutual understanding. In this case, the study of language is always associated with the study of the culture of the nation. We need to understand that language learners are motivated accordingly, and the teacher needs certain strategies in order to maintain this motivation to learn Ukrainian for a long time. To do this, the following strategies are recommended: the situation in the classroom should be fully utilized; text materials should be selected in such a way that they contain interesting topics and conversational models; communicative exercises should be conducted regularly, but always with the help of short phases; it should be emphasized that the Ukrainian language is needed for daily communication [4; 5].

From the first lessons free communication should be practiced, ie expression of own thoughts, offers, judgments, explanations, questions in unplanned situations. The teacher can start the lesson with questions that are directly related to the lives of students: "How are you? What did you do yesterday? How was your weekend? What movie did you watch yesterday? "

To activate the previously learned vocabulary and develop creative abilities at the beginning of the lesson, you can conduct various exercises: sociograms, training cards, chain games, small crossword puzzles, exercises such as questions - answers and more. And a further form of developing communication skills are short dialogues, which are based on language models, but contain students' own judgments. Very often these exercises require work in pairs, during which foreign students communicate with each other in Ukrainian. It is important to pay attention to the fact that the partners in the dialogues change. As for the speech situation, the necessary condition is the fact that it should be as close as possible to the conditions of natural communication and stimulate the student to speech activity. It is advisable to create communicative situations in the form of dialogue, because it involves the natural and full use of audio and speech skills.

Dialogues can be on a variety of topics, including a conversation between a doctor and a patient in a hospital; conversation between the doctor and the patient's

relatives; conversation between the pharmacist and the buyer in the pharmacy; conversation between seller and buyer in the store; conversation between the cashier and the client, etc. During this form of work, a foreign student learns to express their thoughts, judgments about various life situations, to obtain the necessary information. A well and skillfully organized conversation or discussion can greatly contribute to the introduction, disclosure of meaning and consolidation of a term, lexical expression or language cliché.

Another type of communication exercises is a role-playing game, which is used to reflect everyday situations, such as: road accident, shopping, leisure planning, etc. Role-playing also includes increased use of stimulation. To do this, students are divided into interest groups and the functions of the participants are determined. What these exercises have in common is that they must develop students' creative abilities, activate their imagination and acting potential, which is hidden in almost everyone. Conducting classes should evoke pleasant emotions that promote the assimilation of educational material.

The effectiveness of the process of formation of communicative skills can also be ensured by involving students in activities that maximally model the learning process and create conditions for professionally oriented communication. In solving these problems, it would be appropriate to introduce such elements of communicative activity as situational speech and communicative blocks. When it comes to mastering professional terminology, this process can take place on the basis of examples of speech situations, dialogues and polylogues, interactive teaching methods. As for the speech situation, the necessary condition is the fact that it should be as close as possible to the conditions of natural communication and stimulate the student to speech activity. It is advisable to create communicative situations in the form of dialogue, because it involves the natural and full use of audio and speech skills.

Dialogues can be on various topics, in particular: conversation between doctor and patient in the hospital; conversation between the doctor and the patient's relatives; conversation between the pharmacist and the buyer in the pharmacy; conversation between seller and buyer in the store; conversation between the cashier and the client in the bank, etc. With this form of work, a foreign student learns to express their thoughts, judgments

about various life situations, to obtain the necessary information. A well and skillfully organized conversation or discussion can greatly contribute to the introduction, disclosure of meaning and consolidation of a term, lexical expression or language cliché. In our opinion, with the help of such types of work the most active mastering of terminological and professional vocabulary by students of medical specialties can take place.

Thus, in our article we tried to highlight the main problems of developing skills and abilities during the study of the Ukrainian language by foreign students and possible ways to solve them.

REFERENCES:

1. Vietokhov O. Samostiine opanuvannia inozemnoi movy. *Psykholohichniy aspekt* / O. Vietokhov // *Ridna shkola*. – 1998. – # 4. – P. 63.
2. Kubriakova E. S. *Kommunikativnaia lyngvistyka y novye zadachy teorii slovoobrazovaniya* / E. S. Kubriakova // *Sb. nauch. trudov MHPY yn. yaz. ym. M. Toreza: Problemy kommunikativnoi lyngvistyky*. – M., 1982. – P. 118.
3. *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh: Pidruchnyk*. Vyd. 2-e, vypr. i pererob. / Kol. avtoriv pid kerivn. S. Yu. Nikolaievoi. – K.: Lenvit, 2002. – 328 s.
4. Shutak L. B. *Vchymosia ukrainskoi / Navch. pos. dlia studentiv-inozemtsiv vyshchykh med. navch. zakladiv I – IV rivnia akred.* // L. B. Shutak, I. O. Sobko, I. V. Nikoriak. – Chernivtsi: Vyd-vo BDMU, 2009. – 231 p.
5. Shutak L. B. / *Ukrainska mova profesiinoho spriamuvannia (dlia studentiv, yaki opanovuiut navchalni dystsypliny anhliiskoiu movoiu): navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv III – IV kursiv zakladiv vyshchoi medychnoi osvity Ukrainy.* // Shutak L. B., Sobko I. O., Navchuk H. V. Nikoriak I. V. – Vyd. 2-e, per. i dop. – Chernivtsi, 2019. – 185 p.
6. Yakovleva N. V. *Doslidzhennia psykhiichnoho stanu studentiv z metoiu vyivlennia komunikativnykh barieriv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy* / N. V. Yakovleva // *Aktualni problemy psykholohii. T. 5: Psykhofiziolohiia. Medychna psykholohiia. Henetychna psykholohiia. Chastyna 1.* / Za red. Maksymenka S. D. – K.: Nora-print, 2002. – P. 137–141.

PHILOSOPHICAL SCIENCES

FORMATION OF TOLERANT CONSCIOUSNESS AMONG STUDENTS AT THE PRESENT STAGE

Kobleva Z.

candidate of historical sciences, associate professor of philosophy, sociology and pedagogics of the Maykop state technological university

Karataban I.

candidate of sociological Sciences, associate Professor of the Department of philosophy, sociology and pedagogy OF MSTU

ФОРМИРОВАНИЕ ТОЛЕРАНТНОГО СОЗНАНИЯ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Коблева З.Х.

кандидат исторических наук, доцент кафедры философии, социологии и педагогики ФГБОУ ВО «МГТУ»

Каратабан И.А.

кандидат социологических наук, доцент кафедры философии, социологии и педагогики ФГБОУ ВО «МГТУ»

Abstract

In this article, the authors focus on revealing the specifics of the cultural and educational environment as the main condition for the formation and development of tolerant consciousness of students in the context of a multinational region. The new paradigm of education indicates that it is necessary to prepare modern youth for creative activities in a multicultural environment, so that they can understand and respect other cultures, without losing their socio-cultural identity, and live in peace and harmony with representatives of different nationalities.

Аннотация

В данной статье авторы сосредоточили внимание на раскрытии специфики культурно-образовательной среды как основного условия формирования и развития толерантного сознания студенческой молодежи в контексте многонационального региона. В новой парадигме образования указывается, что необходимо готовить современную молодежь к созидательной деятельности в поликультурной среде, чтобы она умела понимать и уважать другие культуры, не теряла при этом свою социально-культурную идентичность, и жила в мире и согласии с представителями разных национальностей.

Keywords: *student youth, society, tolerance, consciousness, communication, values, globalization, worldview.*

Ключевые слова: *студенческая молодежь, общество, толерантность, сознание, коммуникация, ценности, глобализация, мировоззрение.*

В настоящее время формирование гражданского общества в России возможно лишь при усвоении важнейших фундаментальных ценностей. Одной из них является толерантность – непереносимое условие развития современного общества. В связи с трансформацией российского социума, его интеграцией в мировое сообщество, сопровождаемых целым комплексом потенциально опасных явлений и факторов, возникает потребность в анализе социальных и культурных предпосылок толерантности, а также тенденций её динамики.

Уникальный статус студенческой молодежи как социальной группы предопределяет особый интерес исследователей к проблемам формирования толерантности в ее среде.

Проблема толерантности особенно актуальна для молодежи современной России в силу её многонационального и многоконфессионального состава, а также ввиду воздействия на ее сознание и поведение негативных факторов этнополитического и социокультурного плана как глобального, так и специфически российского характера. В настоящее время, понятие "толерантность" все

чаще используется в научной литературе, журналистике, политике, образовании, и даже дома. Многие исследователи в разных научных областях: политологи, юристы, социологи, философы, психологи, педагоги, культурологи изучают проблемы толерантности в обществе.

Проблема терпимости широко освещается в средствах массовой информации на национальном и международном уровнях. Внимание ученых к этой проблеме обусловлено прежде всего тем, что насилие, злонамеренность, взаимная нетерпимость, обида, жестокость, агрессия все чаще проявляются в российском обществе и распространяются среди молодежи через средства массовой информации и социальную среду. Особенно важным является изучение концепций толерантности и возможностей формирования толерантных отношений и поведения в школе.

Во многих российских школах и вузах расширяются межконфессиональные и межкультурные коммуникации, чему способствует ряд факторов: а) подготовка студентов из других регионов России, стран СНГ и дальнего зарубежья; б) взаимообмены

между преподавателями и студентами, в рамках учебного процесса; в) участие в международных образовательных программах. Благодаря высокому развитию толерантности студентов, эти социальные явления могут способствовать углублению знаний о культуре, религии, национальностях, и в целом, развития самой личности.

Именно по этой причине проблему толерантности можно квалифицировать как образовательную.

Одной из наиболее острых проблем, общество в целом, является культура молодежного общения. Молодые люди не всегда могут вести себя вежливо и адекватно, прекрасно понимая, что нужно воспринимать другого человека таким, какой он есть. Важно быть терпимыми друг к другу, что очень не просто.

Актуальность выбранной темы определяется тем, что молодежь очень чувствительна к развитию толерантности. С одной стороны, это время жесточайшего проявления нетерпимости, разделения на группы и групповое мышление, разделения на "одного из нас" и чужих. С другой, одним из основных внутренних препятствий для развития толерантности в этом возрасте является эгоцентризм (и его модификации: культура-центризм, субкультура-центризм) - склонность считать свой образ жизни единственно верным, часто приводящим к нетерпимости и агрессии по отношению к другому образу жизни.

В нынешнее время в подростковой и молодежной среде произошел катастрофический рост всех видов антисоциального поведения. Проблема толерантности молодежи, во многом, связана с потерей прежних идеалов, ценностей, глобализацией и т. д. В настоящее время, в нашем обществе набирает оборот рост агрессивности, конфликтов и экстремизма, затрагивающая и молодежную среду. Рассмотрим внешние факторы, которые препятствуют формированию толерантности молодежи: развитие у некоторых людей национализма, негативного отношения к лицам другой национальности, а также эгоцентрические установки сознания, и тому подобное. К внутренним факторам, следует отнести: формирование мировоззрения, развитие самосознания, расширение кругозора, становление адекватной самооценки местом в социальной жизни.

Прививать молодежи толерантность нужно как можно раньше. Как известно, характер человека, его мировоззрение о мире, а также привычки, поведение и воспитанность формируются с самых ранних лет. Важно объяснять ребенку с малых лет, что в мире множество разных людей, надо ценить дружбу, находить общий язык с другими, быть дружелюбнее.

Одним из важных принципов толерантности у современной молодежи является социальная активность: способность действовать на благо общества, помощь другим, самостоятельность решений, устойчивое понимание своих социальных функций.

Следующим принципом процесса формирования толерантности в молодежной среде является духовно-нравственное воспитание. Студенческие

годы - наиболее благоприятный и в то же время решающий период формирования социальной идентичности, поэтому формирование навыков сознательной конфронтации различных идеологических угроз является важной социально-политической задачей.

Следует отметить, что формирование толерантного мышления молодежи тесно связано с обогащением учащимися глобальных знаний, введением в их сознание мысли о том, что каждая человеческая жизнь священна и что никакие экстремистские убеждения не имеют права ее уничтожать. Религиозная принадлежность является одной из особенностей мирового сообщества, и этот аспект неразрывно связан с основными принципами осуществления прав человека. При этом, очень важен процесс принятия молодежи как отдельной специфичной социокультурной группы; осмысления будущего специалиста как потенциальной интеллектуальной элиты общества, от которой зависит сохранение и укрепление культуры мира в семье, профессиональном коллективе, обществе; понимания толерантного сознания студенческой молодежи как социальной ценности, важнейшего морального качества специалиста, формируемого на принципах гуманизма, интернационализма и рефлексии и обеспечивающего успешность ведения культурного диалога между людьми в профессиональном коллективе, нациями и государствами, предотвращение межкультурных и национальных конфликтов с различными социальными, культурными группами или их представителями; представлением молодого человека со сформированным толерантным сознанием как личности безопасного типа, обеспечивающей моральный комфорт в социальной среде.

Именно этот, может способствовать их успешной адаптации в обществе, с одной стороны, с другой как главное условие общественного прогресса государства, ориентированного на мирное сосуществование с людьми разных культур, национальностей и верований. Принято считать, что толерантное сознание студенческой молодежи - основа социальной безопасности и интегральное моральное качество личности безопасного типа, обеспечивающее успешность ведения культурного диалога между людьми, нациями и государствами, предотвращающее межкультурные и национальные конфликты с различными социальными, культурными группами или их представителями, гарант обеспечения социальной безопасности и сохранения мира на Земле.

Важно понимать, что формирование социокультурной толерантности как морального качества личности необходимо еще в подростковом возрасте. Одним из способов установления толерантных отношений являются творческие и патриотические объединения, которые способны сделать намного больше, чем информационно-просветительская деятельность. В этом смысле, огромную роль играют проведение различных тематических мероприятий, которые направлены на развитие народных традиций и национальной культуры,

а также улучшение методов и способов работы с молодёжью по формированию принципов толерантности этнических культур.

Таким образом, следует сказать о том, что в настоящее время проблема толерантности является очень острой. В связи с тем, что Россия является многонациональной страной и для сосуществования людей в обществе необходимо следовать определенным правилам поведения, моральным качествам, чтобы не обидеть человека другой веры и национальности.

Формирование толерантного мировоззрения во всех его аспектах и введение толерантности в сознании всех членов общества - одна из приоритетных задач государства. Особенно важно формировать толерантное мышление в наиболее социально значимой и неустойчивой части общества - учащейся молодежи.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Ахмедов А.Э., Ахмедова О.И., Шаталов М.А. Формирование механизма толерантности у студентов СПО как фактор устранения их девиантного поведения // Государственные образовательные стандарты: проблемы преемственности и внедрения. сборник материалов всероссийской научно-практической конференции. 2015. С. 170-175.
2. Ахмедов А.Э., Шаталов М.А. К вопросу о необходимости формирования толерантности у студентов как фактор устранения их девиантного поведения // Общество и этнополитика. Материалы Международной научно-практической конференции. Новосибирск: Изд-во СибАГС, 2015. С. 212-217.

3. Бондарева Ю.М., Кадацких И.Ю. Особенности конфликтного поведения современной студенческой молодежи // Территория науки. 2015. № 3. С. 26-29.

4. Жильников А.Ю. Формирование системы здоровьесбережения обучающихся в образовательной организации // Синергия. 2016. № 3. С. 31-36.

5. Зайцев И.С. Алгоритм социального развития ребенка с нарушениями речи // Синергия. 2016. № 1. С. 14-19.

6. Мычка С.Ю., Шаталов М.А. Социальное взаимодействие в студенческом коллективе // Социальные отношения. 2015. № 4 (15). С. 91-96.

7. Самохвал В.Г. Особенности деструктивного поведения в молодежной среде // Территория науки. 2015. № 3. С. 42-44.

8. Третьяков Д. В. Формирование патриотического сознания обучающихся в условиях становления вертикально-интегрированных образовательных структур Российского общества // Территория науки. 2015. № 1. С. 43-47.

9. Шаталов М.А., Мычка С.Ю. Проблемы развития личности студента в условиях высшего учебного заведения // Системогенез учебной и профессиональной деятельности Материалы VII Международной научно-практической конференции. 2015. С. 313-315.

10. Шаталов М.А., Мычка С.Ю. Проблемы профессионального воспитания в системе подготовки будущих специалистов // Актуальные проблемы развития вертикальной интеграции системы образования, науки и бизнеса: экономические, правовые и социальные аспекты. Материалы III Международной научно-практической конференции. Воронеж, 2015. С. 166-170.

DEMOCRATIZATION OF COGNITIVE SPACE – CONSEQUENCES FOR POWER

Kopylov V.,*Professor of National Aerospace University,
Ukraine***Medved O.***Assistant Professor of National Aerospace University,
Ukraine*

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ КОГНІТИВНОГО ПРОСТОРУ – НАСЛІДКИ ДЛЯ ВЛАДИ

Копилов В.,*Професор Національного аерокосмічного університету,
Україна***Медведь О.***Доцент Національного аерокосмічного університету,
Україна***Abstract**

Democratization of public life can be considered as one of the main trends of our time. This naturally leads to the democratization of the cognitive space. As a result, the social nature of knowledge as a resource of power changes. Knowledge becomes more accessible, democratic. This democracy gives rise to a change in power combinations, power relations become more labile. As a result, traditional social institutions built on authority are on the verge of destruction, family and school first.

Анотація

Демократизацію суспільного життя можна розглядати як один із головних трендів сучасності, який призводить до закономірної демократизації когнітивного простору. Унаслідок цього змінюється соціальна природа знання як ресурсу влади: воно стає більш доступним, демократичним. Ця демократизація змінює владні комбінації, владні відносини стають більш лабільними. Відповідно традиційні соціальні інститути, які будуються на авторитеті, перш за все сім'я та школа, опиняються на межі руйнації.

Keywords: *cognitive space, knowledge, power, knowledge as a resource of power, democratization, authority, lability.*

Ключові слова: *когнітивний простір, знання, влада, знання як ресурс влади, демократизація, авторитет, лабільність.*

Проблеми організації влади завжди були в центрі наукових розвідок багатьох (а на нашу думку, майже всіх) науковців із багатьох (а ми вважаємо, що майже всіх) дослідницьких напрямів глобального суспільствознавства – від тисячолітньої філософії до лише сьогодні інституціоналізованої іміджології. Перепрошуємо за тривіальне нагадування, але саме через це питання – критика афінської демократії – і було страчено Сократа, і з того часу важко знайти жодного класика філософської думки, який би оминув названу проблему. І сьогодні філософи, соціологи, політологи, психологи і їхні брати за розумом продовжують несамовиту дискусію з приводу майже всіх проблем організації влади – від експлікації атрибутивних ознак до артикуляції модусних варіантів. Практично всі нові напрямки глобального суспільствознавства так чи інакше імпліментують проблему влади. От і згадувана нами іміджологія, яка ще не є навіть самостійним парадигмальним напрямком невідомо ще в якому науковому просторі (чи то психології, чи то політології, чи то менеджменту), а вже стигматизує владу як пріоритетну категорію свого логосу, бо імідж і розглядають саме як інструмент впливу [1, 2, 3].

І це цілком зрозуміло, бо влада – це проблема організації, проблема порядку, соціальна влада – це

проблема організації суспільства, проблема порядку в суспільстві загалом у тій чи в тій його площині. А що може бути актуальнішим за порядок, бо саме з цього й починається суспільство, яке завжди й усюди постійно й безперервно змінюється як еволюційно, так і революційно, детермінуючи тим самим зміни влади. Глобальна трансформація влади стала головною ознакою переходу від другого до третього тисячоліття. Дуже вдало, на нашу думку, це відобразив Е. Тоффлер у назві однієї зі своїх праць «Метаморфози влади. Знання, багатство й сила на порозі XXI століття».

Виходячи саме з атрибутивної трансформації суспільства, із атрибутивної трансформації влади, ми й обрали головним завданням цієї статті дослідити зміни, які відбуваються в когнітивному просторі, і зміни в онтології знання, що впливають на функціональну роль знання як ресурсу влади (наше розуміння ресурсного потенціалу знання в системі влади див., наприклад [4]).

У принципі, будь-який ресурс за визначенням має обмежені параметри, якусь відносну дефіцитність. Аналогічна ситуація й зі знанням, проте тут вона значно складніша, ніж із багатьма іншими ресурсами. Проблема обмеженості знання як ресурсу влади інтерпретують насамперед як проблему доступу до знань, оскільки проблема онтологічного й

гносеологічного обмеження знання виходить за межі нашого проблемного поля – знання як ресурсу влади. У площині повсякденного знання проблема обмеженого доступу втрачає свою актуальність, оскільки тут кожен індивід формує свою власну систему повсякденного знання, що лімітована, з одного боку, інтелектуальними здібностями індивіда, а з другого – його життєвими умовами. Однак і те, і те обмеження мають скоріше індивідуальний, одиничний, випадковий характер, тому ми виводимо їх за дужки нашого аналізу, хоча допускаємо, що в певних умовах вони можуть мати самостійне евристичне значення.

Доступ же до теоретичного, спеціального знання має соціальну природу й тому становить для соціальної філософії великий дослідний інтерес. На наш погляд, можна стверджувати, що теоретичне, спеціальне, професійне знання завжди цінували в суспільстві надзвичайно високо. Тому соціальна система, організована переважно певними соціальними силами в певних інтересах, завжди так чи інакше обмежувала доступ до цього виду знань, усвідомлюючи його силу, розуміючи, що це знання є ресурсом влади. Суб'єкт влади завжди прагне обмежити доступ до влади інших соціальних акторів і так зберегти свою владу, обмежуючи доступ до ресурсів влади. Ми не будемо аналізувати всі принципи, механізми та способи цього обмеження. Відзначимо лише ще раз ригоризм нашого судження: обмеження було завжди й скрізь і мало соціальний, спеціально організований характер. Згадаймо, наприклад, наскільки закритою й таємничою була каста жерців Давнього Єгипту або варна брахманів Давньої Індії; або те, як християнська церква обмежувала доступ до знання Святого Письма, сторіччями не перекладаючи Біблію з латинської мови, камуфлюючи свої цілі деклараціями про таїнство, одкровення, присвяту; або те, як середньовічні цехові організації ремісників смертю карали тих, хто розголошував професійні таємниці виробництва; або те, як бюрократія навмисне сформулювала ідею службової таємниці й трансформувала її в технологію забезпечення свого корпоративного панування, а поняття державної, комерційної, медичної й іншої таємниці існує й суворо охороняється законом і сьогодні. Дуже цікавим і показовим для нас є класичне дослідження Е. Канетті «Маса і влада», де автор, аналізуючи владу, робить акцент на спеціальному сюжеті про таємницю, визначаючи саме її як «осердя влади» [5]. Влада справді багато в чому ґрунтувалася на таємниці, на виключному володінні суб'єкта влади сакральним знанням, яке в суспільній свідомості мало чіткий статус таємниці: суб'єкт влади – той, хто знає таємницю, тому, природно, суб'єкт прагне зберегти цю таємницю, обмежити доступ до неї іншим членам співтовариства.

Тисячоліттями доступ до системи освіти як до головної технології організованого засвоєння теоретичного, спеціального, професійного знання був спеціально обмежений. Однак розвиток суспільства ґрунтується на розвитку знання та відповідних інституцій і соціальних спільнот. На зміну одиничним, нечисленним і слабо організованим групам

учнів, які бродили за Сократом або Конфуцієм, через тисячоліття прийшли перші спеціальні навчальні заклади, університети із сотнями студентів (сотні студентів на всю Європу!), і лише знову ж через кілька століть з'явилася масова, обов'язкова початкова освіта.

Таким чином, людству знадобилося приблизно три тисячі років, щоб зняти обмеження на доступ до нижчого рівня систематизованого знання. І тільки в ХХ ст. суспільство пережило справжню освітню революцію: менше ніж за сто років на зміну масовій початковій освіті приходить масова вища освіта. Освіта як спеціально організована технологія доступу до знання й насамперед до теоретичного, спеціального, професійного знання стає дедалі масовішою, глибшою. Наприклад, в Україні, як стверджує В. І. Кушерець, на початку ХХІ ст. середня кількість років навчання населення (загальноприйнятий показник ЮНЕСКО, що відбиває рівень освіти населення) становила 8,6 року (хоча в 1990 р. цей показник був 10,5 року); у США, Канаді, Південній Кореї він дорівнює 12–14 рокам, а за даними ЮНЕСКО, частина населення віком 18–23 років, охоплена вищою освітою, становила 34,9 %, з яких 70–80 % навчалося понад три роки; в Україні цей показник поки значно нижчий і становить відповідно – 19,4 і 40 % [6, с. 121–122].

Таким чином, є всі необхідні й достатні підстави стверджувати, що сьогодні знання, зокрема й теоретичне, спеціальне, професійне, є доволі доступним для значних мас населення в багатьох країнах світу, до того ж, можна говорити, що тенденція розширення доступності й далі буде тривати, оскільки й далі продовжують діяти головні фактори, які детермінують динаміку цієї доступності: політична демократія й індивідуальна свобода, з одного боку, і розвиток економіки на ґрунті нових технологій – з другого. Уважаємо, що сьогодні формується повна соціальна транспарентність у сфері освіти, навіть у вищій освіті поступово елімінуються соціальні бар'єри принаймні в багатьох розвинених країнах. Хоча гіпертрофувати наявні результати й тенденції, що намітилися, немає потреби: абсолютна більшість студентів престижних університетів в усьому світі навчається за контрактною формою, тобто змушена платити за доступ до знань, а плата є ніщо інше, як найпоширеніший соціальний фільтр.

Доступність знання, що зростає, на наш погляд, значно трансформує соціальну роль знання як ресурсу влади. Причому, з одного боку, ця трансформація так чи інакше проявляється на всіх рівнях і у всіх напрямках організації влади – від сімейної влади до політичної, а з другого – наслідки цієї трансформації мають доволі суперечливі та не завжди однозначно прогнозовані прояви.

Більш-менш вільний доступ до підвалин теоретичного, спеціального, професійного знання значно змінює роль самого знання як ресурсу влади. У певному розумінні, знання втрачає свій ресурсний потенціал, оскільки перестає бути соціальним дефіцитом. У нових умовах загального доступу і та, і та сторона потенційних владних відносин практично

однаково можуть одержати необхідні знання, потрібні для організації контрвлади й ефективного опору, для ігнорування цих відносин узагалі.

Саме в цьому контексті стає зрозумілим відомий епізод, який проаналізував Е. Тоффлер [7, с. 25–29], про змінення взаємин лікарів і хворих у новому інформаційному суспільстві: якщо в індустріальну епоху панування лікаря над пацієнтом було абсолютним і ґрунтувалося не в останню чергу на монополії лікаря на медичні знання, то в сучасну інформаційну епоху пацієнт завжди має можливість звернутися, наприклад, до мережі Інтернет й одержати всю вичерпну інформацію про хворобу, ліки, процедуру лікування, одержати в Інтернеті консультацію тих же лікарів або інших пацієнтів, які вже пройшли курс лікування, тобто залежність хворого від конкретного лікаря значною мірою ослаблена, а в деяких випадках взагалі елімінована. Й аналогічну ситуацію маємо практично скрізь.

Однак із ситуації доступності знання, на наш погляд, зовсім не випливає висновок про втрату знанням свого ресурсного потенціалу. Найімовірніше, навпаки, знання як ресурс влади в нових умовах відіграє ще більшу роль, адже якщо раніше його використовувало доволі обмежене коло суб'єктів, які мають доступ до таїнства знання, то в ситуації загального доступу воно стає загальним, масовим ресурсом. Це по-перше.

По-друге, в умовах загального доступу й усвідомлення можливості масового використання знання як ресурсу влади, зокрема і як ресурсу опору владі, у просторі знання різко загострюється конкурентна боротьба акторів за ту чи ту перевагу в знанні, тобто за ресурсність. Умови конкурентності формують у когнітивному просторі доволі складну, суперечливу ситуацію. З одного боку, конкуренція, як завжди, продукує стрімкий розвиток когнітивного простору й насамперед самого знання. Кожний із учасників об'єктивно прагне до пошуку нового знання, здатного переважити знання контрагента й таким чином стати ефективним ресурсом влади, де саме він став би суб'єктом владних відносин. І в цьому аспекті ми маємо дуже позитивний вплив ситуації доступності знання на соціальну й індивідуальну еволюцію. Однак, з другого боку, загострення конкурентної боротьби на просторі знання спричиняє й негативні соціальні й індивідуальні наслідки. Проявляється це насамперед у тому, що необхідність перемоги тут і зараз визначає домінування егоїстичних, одномоментних інтересів і цілей, які цілком можуть дисонувати із цінностями іншої спільноти або іншого індивіда чи суспільства загалом. Проявляється це також і в тому, що потреба переваги породжує заборону на використання нового знання: з'являється, наприклад, комерційна чи інша корпоративна таємниця, обмеження на доступ до знання тощо. Таким чином, доступність знання на наступному етапі розвитку призводить до своєї протилежності – до обмеження доступу до знання. Звичайно, це обмеження має локальний характер, проте осмислювати й ураховувати ці тенденції потрібно.

По-третє, демократизація всього когнітивного простору та, зокрема, функціонування й використання знання як ресурсу влади призводить до того, що сама конфігурація владних відносин (розподіл статусів суб'єкта і об'єкта) стає надзвичайно лабільною. У попередні історичні епохи влада у всіх своїх проявах завжди була взірцем соціальної стабільності й навіть консерватизму, і це насамперед стосувалося суб'єкт-об'єктної класифікації акторів. Багато хто й сьогодні вважає, що збереження монархії як граничний розподіл владних статусів на монарха-суб'єкта і народ-об'єкта, що прийшло до нас із дохристиянської епохи, є не стільки ознакою соціальної стабільності, скільки ефективною технологією забезпечення цієї стабільності (за всіх зрозумілих юридичних і політичних реалій розподілу влади на сьогодні). У сучасних умовах демократизації когнітивного простору й загальної доступності знання конфігурація владних відносин змінюється залежно від ступеня володіння ресурсом тією чи тією стороною. Випередження в одержанні нового знання є однією з головних гарантій панівного становища, а в когнітивному просторі, як ми вже відзначали, немає раз і назавжди заданих пріоритетних суб'єктів, тому й це панівне положення є тимчасовим і відносним.

Лабільність владної конфігурації здатна викликати, на наш погляд, доволі серйозні соціальні наслідки, роль яких ми в жодному разі не перебільшуємо й час настання не прискорюємо, проте аналізувати які вважаємо за необхідну умову буття науки. З одного боку, відбувається деконструкція класичних гарантів соціальної стабільності, до яких завжди належала певна конфігурація влади. Невизначеність, непрогностичність, висока мобільність у перерозподілі владних статусів породжують у суспільстві фрустрацію й некерованість із усіма наслідками, що впливають із цього. З другого боку, суспільство саме по собі та його окремі інститути генерують якість лабільності, що за умови нагромадження цієї якості може мати руйнівні наслідки. На наш погляд, сімейні проблеми стосунків батьків і дітей, що надзвичайно загострилися останнім часом, як свідчать соціологічні дослідження, педагогі, поліція, багато в чому мають когнітивну природу. Сучасна, «просунута» дитина вже знає все не тільки «про це», але й про багато чого іншого, про що батьки не знають практично нічого, тому, природно, вона відчуває перевагу над батьками, знає, як маніпулювати батьками, і це успішно робить. Батьки втрачають авторитет, владу, і ці втрати найчастіше намагаються замінити псевдовладою – насильством.

І сутність проблеми полягає в її масовості. Якщо в доіндустріальній, патріархальній родині влада батьків була абсолютною й не в останню чергу саме за рахунок когнітивної переваги очільника родини, якщо в індустріальну епоху тільки виникає конфлікт між батьками й дітьми на ґрунті знання як ресурсу влади, то в сучасну постіндустріальну епоху цей конфлікт стає характерним, масовим явищем. Цей конфлікт може бути латентним, його можуть приховувати як батьки, так і діти, але

він є. І доступність знання, що спричинила певні метаморфози влади, – це тільки частина причини. Родина як соціальний інститут трансформується в нову якість, де стосунки батьків і дітей, поняття сімейної влади змінюються доволі значною мірою.

Принципова лабільність владної конфігурації породжує аналогічні трансформації і в інших соціальних інститутах, насамперед у школі, яка в соціальному просторі найбільш близька до інституту родини. І тут учителям дедалі складніше утримувати свій статус «власника знання», свій побудований на знанні авторитет. Усвідомлення цих змін змусило Ж.-Ф. Ліотара говорити навіть про «похоронний дзвін для вчителя». Тобто, і на цьому напрямі назрівають метаморфози влади.

Таким чином, маємо зробити висновки, що демократизація сучасного суспільства, яку можна розглядати як мейнстрім усієї соціальної динаміки, закономірно призводить до відповідних трансформацій у когнітивному просторі соціуму. І головною ознакою цих змін є метаморфози соціальної природи знання як ресурсу влади. Воно навіть на теоретичному, професійному рівні стає дедалі доступнішим, «демократичнішим», що призводить до високої лабільності владних конфігурацій. Як наслідок, суттєво змінюються владні відносини в традиційних соціальних інститутах, насамперед у сім'ї та школі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ларіна Н. Б. Імідж як комунікативна основа позиціонування влади / Н. Б. Ларіна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/1/04.pdf>
2. Имидж политика: проблемы формирования, продвижения и исследования / Васильева В. Н., Жигунова Г. В. (ред.). – Мурманск : Мурманский арктический государственный университет, 2016. – 183 с.
3. Шепель В. М. Имиджелогия. Как нравиться людям / В. М. Шепель. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/shep/index.php
4. Копилов В. О. Знання – експлікація сутності в пошуках соціальної ресурсності // Гуманітарний часопис : зб. наук. праць. – Харків : НАУ «ХАІ», 2010. – № 1. – С. 21–36.
5. Канетті Еліас. Маса і влада. / Олекса Логвиненко (пер. з нім.). – Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2001. – 416 с.
6. Кушерець В. І. Знання як стратегічний ресурс суспільних трансформацій [Текст] / В. І. Кушерець. – Київ : Знання України, 2002. – 248с.
7. Тоффлер Э. Метаморфозы власти : пер. с англ. /Э.Тоффлер. – М. : ООО«Издательство АСТ». 2003. – 669, [3] с.

SOCIAL SCIENCES

V. STAROSOLSKY'S OPINION JOURNALISM IN THE JOURNAL "YOUNG UKRAINE" (1900–1903)

Ohorodnyk T.

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, Ukraine

ПУБЛІЦИСТИКА В. СТАРОСОЛЬСЬКОГО У ЧАСОПИСІ «МОЛОДА УКРАЇНА» (1900–1903 РР.)

Огородник Т.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Україна

Abstract

The opinion journalism of the public and political figure Volodymyr Starosolsky (1878–1942) in the journal Moloda Ukraina (Young Ukraine) (1900–1903) is studied. The main topic of V. Starosolsky's opinion journalism in the pages of this publication is political. Emphasis is placed on the peculiarities of the formation of the national idea in V. Starosolsky's opinion journalism.

Анотація

Досліджується публіцистика громадсько-політичного діяча Володимира Старосольського (1878–1942) у часописі «Молода Україна» (1900–1903). Визначено головну тему його публікацій на сторінках цього видання - політичну. Акцентується увага на особливостях кристалізації національної ідеї у творчій спадщині В. Старосольського.

Keywords: Volodymyr Starosolsky, Young Ukraine, opinion journalism, national idea.

Ключові слова: Володимир Старосольський, «Молода Україна», публіцистика, національна ідея.

Події в Наддністрянській Україні кінця XIX ст. — початку XX ст. стали важливою віхою в процесі формування модерної української нації. Саме в цей час відбулося остаточне утвердження ідеї державної самостійності України у невеликій, але її найактивнішої частини української громадськості. Тоді ж здобув переконливу перемогу в Галичині та Буковині «український проект» над «русинським». Відбулася зміна поколінь на політичному ландшафті Галичини: «молодих радикалів» заступили «молоді українці». Безпосереднім учасником цих трансформацій у середовищі українців Австро-Угорщини був Володимир Старосольський — один із лідерів та ідеологів «молодоукраїнського» покоління.

У сучасній українській історіографії з'явилося чимало досліджень громадсько-політичної діяльності В. Старосольського, зокрема і періоду його участі в «Молодій Україні», авторства Ю. Древицького [1], О. Жерноклєєва, І. Райківського [2]. Крім того, «Молода Україна» була об'єктом наукових праць І. Гурака [3], В. Качмара [4] про молодіжний рух у Галичині. У межах своїх дослідницьких зацікавлень про В. Старосольського та «Молоду Україну» згадують європейські науковці: Т. Верган [5], К. Йобст [6], С. Стемпель [7]. Проте донині немає окремого дослідження саме публіцистики В. Старосольського, зокрема в часописі «Молода Україна».

Період діяльності у організації «Молода Україна» став для В. Старосольського визначальним етапом формування його як громадсько-політичного діяча та багатим на публіцистичну спадщину.

Для публіцистики В. Старосольського в часописі «Молода Україна» характерним було, як і у наступні періоди його діяльності, звернення до політичних, суспільних та наукових тем. Одразу зазначимо, що домінуючою була саме політична проблематика.

Головна ідея політичної публіцистики В. Старосольського — ідея незалежності України — була окреслена вже у першому номері часопису «Молода Україна» у спільній з Є. Косевичем редакційній статті. У ній підтверджувалась вимога, висунута вперше на I з'їзді українського студентства Австрії в 1899 р., державної самостійності України: «Символом цих ідеалів (молоді. — Т.О.), стягом, що під ним спішитемо у бій за наші ідеали, є для нас одно велике слово: Україна» [8, с. 1]. Наступне твердження є актуальне і важливе визначення національної ідеї: «Наша національна ідея — це не само питання мови, не само питання етнографічної відрубності; це питання політичної незалежності, питання потреб поневолених верств нашого народу, повної соціальної справедливості» [8, с. 1–2].

У своїх спогадах про студентські роки та участь в «Молодій Україні» В. Старосольський писав: «Ті роки належать до дуже гарних для мене споминів.<...>Так відкинули ми стару, компромісову назву Русь-Україна, і стали послідовно уживати назви Україна. Ми визнали державну самостійність та незалежність, необхідним для кожної, отже також української нації домаганням»¹.

¹ Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2239. Арк. 58.

Ідея політичної незалежності України послідовно декларувалась В. Старосольським, Є. Косевичем, Л. Цегельським, В. Темницьким та ін. членами «Молодої України» в численних матеріалах на сторінках однойменного часопису. Видання «молодоукраїнцями» «Самостійної України» М. Міхновського, в якій чітко проголошувалася: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі», а згодом і використання цього гасла у своїх публікаціях, свідчило про визначення чітких меж, на які претендувала незалежна Україна. Тому висновок К. Йобст, що у програмі «Молодої України» «ні слова не було сказано про кордони» [6, S. 110], є безпідставним. Очевидно, що такі визначення кордонів України закладали основи неминучого українсько-польського конфлікту.

Польський дослідник С. Стемпель зазначає, що В. Старосольський у своїх публікаціях в «Молодій Україні» «стверджував, що українці по два боки Збруча мають, подібно до інших народів, право на самовизначення. Це визначення в тогочасних умовах не означало автоматичного прагнення створити окрему державу» [7, с. LVI]. Очевидно, базуючись на тому факті, що УСДП в 1899 р. підписало Брюнську програму СДПА, національна ідея В. Старосольського, на думку дослідника, передбачала «рівноправ'я в рамках федеративної держави, наприклад, Габсбурзької монархії». Крім того, дослідник робить ремарку: «На жаль, це поняття в сучасній історіографії інтерпретоване виключно як «створення незалежної держави» [7, с. LVI].

Проте у своїй вищезначеній програмній статті, а також у зверненні організаційного комітету «Молодої України» щодо проведення II студентського віча за підписом його голови В. Старосольського, йдеться не про право на самовизначення, а про ідею незалежної держави: «Нашим обов'язком заманіфестувати, що вся українська молодь стоїть і стоятиме під прапором незалежності України. <...> найвищою ідеєю національно-політичних змагань усієї молодіжної є незалежна Україна!» [8, с. 251-252].

Зрозуміло, що в існуючих геополітичних реаліях не йшлося про одномоментне створення незалежної України. Про це В. Старосольський виразно заявив у своєму виступі на II студентському вічі: «І підносимо ми боєвий стяг нашої самостійності і підносимо його в упоєно нашої віри, що ідемо в бій не лише за своє, а за щастя цілого людства. <...> що Україна, коли стане, то «засвітиться світ правди» не лишень для себе, а для мільйонів страдаючих і в рядах вільних народів піде добувати кращу долю людскости». [10, с. 322-323].

У часи існування товариства «Молодої України» «Belle Époque» (до кінця якої залишилося більше десяти років) зіткнулася з першою економічною кризою XX ст., а конфронтація на світовій арені набувала агресивної войовничої риторики. Майбутня світова війна була способом реалізації ідеї незалежності України, що згодом відобразиться у «Маніфесті» Головної української ради

1914 р., безпосереднім учасником якої був В. Старосольський.

Разом із ідеєю політичної незалежності України В. Старосольський вносить у програму «Молодої України» соціал-демократичні ідеї: економічної рівності та соціальної справедливості. Його ідеалом була Шевченкова «Україна без хлопа і без пана». Двадцять років після виходу першого числа часопису В. Старосольський, відповідаючи на закиди газети «Громадська думка» «про свідоме фальшування історії», коли він назвав «Молоду Україну» і з'їзд молоді в 1899 р. справою соціалістів [11], писав: «...що часописи не редагує «загал» <...> «Молоду Україну» редагували іменню соціалісти (хоч дехто із них опісля перестав бути соціалістом)» [12].

Поєднання національного і соціального моменту в національній ідеї В. Старосольського та «Молодої України» знайшло підтримку в І. Франка: «<...> ідеали соціальної рівності і політичної волі заслонювала перед його очима ідеал національної самостійності, ідеал, що не тільки вміщує в собі оба попередні, але один тільки може дати їм поле до повного розвою» [13, с. 7].

Ворогами української молоді, що стоять на заваді здійснення її ідей В. Старосольський визначив: царський абсолютизм, галицький партикуляризм, що породив рутенство, «чудернацький термін «ми галицькі Русини», «легіони зрадників і ренегатів», а також москвофільство – «справді європейський скандал на нашій ґрунті» [8, с.2-3].

Появу часопису «Молода Україна» анонсувала як українська («Діло», «Громадський голос», «Руслан» та ін.), так і польська («Słowo Polskie», «Narzęd») преса Галичини. І. Франко (який, на нашу думку, разом із М. Грушевським, С. Дністрянським, М. Ганкевичем брали безпосередню участь у формуванні напрямів, ідей «молодоукраїнського» покоління) у «Ділі» анонсував вихід нового часопису «Молода Україна» [14].

Проте згодом публікації «Молодої України», зокрема В. Старосольського, видання «Самостійної України» викликали широкий резонанс і неоднозначну реакцію як у пресі (українській та польській) Долитавщини, так і громадськості. На захист ідей «Молодої України» виступили серед українських газет «Діло», а серед польських – орган польських соціал-демократів «Narzęd». Зокрема, автор статті «Незалежна Русь-Україна» зазначав, що політика галицького уряду заганяє українців у «обійми Москви» і, таким чином, Польща втрачає союзника для боротьби за своє визволення від Російської імперії [15].

Критичні випадки проти «Молодої України» публікував «Громадський голос» [16], а особливо чернівецька газета «Буковина» [17]. До прикладу, між «Ділом» [18] та останньою [19] зав'язалась публіцистична дискусія, щодо ідеї незалежної України. Ця полеміка спричинила появу знаменитої статті І. Франка «Поза межами можливого». І. Франко у згаданій статті ставить остаточну крапку у цій суперечці: «національно-економічні питання самі

собою, з залізною консеквенцією пруть усяку націю до виборювання для себе політичної самостійності, а в противнім разі розкривають перед нею неминучу перспективу економічного невилічності, занедбання, павперизації, культурного застою і упадку» [13, с. 5]

Також у полеміку із «Буковиною» вступав В. Старосольський на сторінках «Молодої України». У публікації «На зеленій Буковині» [20] він гостро критикує реакцію автора статті «На увагу молоді» на візит членів «Молодої України» до Чернівців [21]. Інша стаття В. Старосольського «Чи є в нас публіцистика!» присвячена полеміці між «Молодою Україною» і радикальним «Громадським голосом» [22].

В. Старосольський продовжував розвивати положення програми «Молодої України» у статтях, що були опубліковані в наступних числах часопису у 1900 р. (Деякі статті, підписані від імені редакції, авторство В. Старосольського встановлено за додатком до часопису «Зміст І. річника.»). Темою статті В. Старосольського «Злука молоді» була єдність української молоді. Він підкреслює роль молоді «є звичайно найідейнішою і найпоступовішою частиною суспільства», а українська молодь має ці риси в більшій мірі, ніж будь-яка інша. Але, для досягнення поставлених перед собою, цілей українській молоді, пише автор, потрібна одна організація, бо лише спільними силами можна здобути потрібне їй знання і розуміння суспільного життя [23].

У статті «До праці!», що опублікована в жовтні 1900 р., тобто після десяти місяців від початку виходу часопису і її програмної статті, В. Старосольський констатує значні зміни в житті молоді по обидва боки кордону. Він пише, що товариші із Надніпрянської України зірвали із «ретроградним українофільством», заснували РУП, змінили свої ідеали і починають за них боротьбу. В той же час українська молодь в Галичині «святить нині перемогу серед галицької інтелігенції двох ідей ... се національна і суспільна ідея вільної України без холопа і без пана. Вони перемогли, а передусім перемогла національна ідея». Правда, В. Старосольський зауважує, що перемога ідеї соціальної рівності ще не повна, однак сам соціалізм не викликає вже жаху в старшого покоління. Як підсумовує автор: «... світогляд української інтелігенції в Галичині зрадікалізувався, і се власне є першою перемогою Молодої України в Австрії». А оскільки перемога є ще не повною, Старосольський закликає молодь до праці над собою, з народом, несучи йому «слова правди й науки». Молодь переможе, за його словами, тоді коли вона буде тим, чим бути повинна: висловом терпіння та бажань поневолених верств [24].

Реалізуючи задум: об'єднати всю українську молодь, часопис слідував за подіями в гімназіях, жіночих бурсах та інститутах, університетах Києва, Одеси, Харкова, Чернівців, Москви, Санкт-Петербурга. Зокрема, В. Старосольський в статті «Студентські рухи в Росії» (1900. Ч. 2. с. 83–84; Ч. 3. с.

115–117; ч. 4. – с. 147–151) досить детально дослідив становище студентства в Російській імперії, його боротьбу за свої права та ідеї. В наступних числах «Молодої України» у рубриці «Хроніка з чужого життя» публікувались дописи надніпрянських українців, повідомлення про події в російських університетах, що свідчить про активні зв'язки між українськими студентами обох частин України.

Сецесія та аграрний страйк вимагали від «Молодої України» значних матеріальних та й фізичних ресурсів. У листі від 22 червня 1902 р. до М. Грушевського В. Старосольський зазначав, що організація «Молода Україна» в 1902 р. має значні фінансові труднощі. Найбільшою мірою до цього спричинився аграрний страйк 1902 р. Тому «Молода Україна» не зможе розрахуватися за свої видання з друкарнями у Львові і Чернівцях, а також брати участь у аграрному страйку. В. Старосольський від імені «Молодої України» звернувся до М. Грушевського за фінансовою допомогою, яку згодом отримав². Проте, у наступному 1903 р., через «дух незгоди» між студентством та невдоволення наслідками сецесії, фінансові проблеми, «Молодої Україна» припинила існування.

Отже, публіцистика В. Старосольського на сторінках часопису «Молода Україна» зробила значний внесок у становлення і поширення національної ідеї. Діяльність В. Старосольського в «Молодій Україні» стала важливою віхою у його формуванні як відомого українського громадсько-політичного діяча.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Древницький Ю. Володимир Старосольський : громадсько-політична та наукова діяльність (1878-1942). Тернопіль, 2012. 303 с.
2. Жерноклеєв О., Райківський І. Володимир Старосольський: політичний портрет. Вісник Прикарпатського університету. Історія. 2007, вип. VI. с.83-100.
3. Гурак І. «Молода Україна»: студентство в суспільно-політичному житті Галичини (60-ті рр. XIX - початок XX ст.). Івано-Франківськ, 2007. 278с.
4. Качмар В. Ідея національної держави в середовищі українського студентства Галичини на початку XX століття. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2017, вип. 53. с. 142-160.
5. Wehrhahn T. Die «Junge Ukraine». Nationalismus und Sozialismus als Aspekte eines Generationskonflikts im politischen Leben Ostgaliziens (1899-1903). Jahrbücher für Geschichte Osteuropas, 2001, Bd.49. S. 213-229.
6. Jobst K. S. Zwischen Nationalismus und Internationalismus. Die polnische und die ukrainische Sozialdemokratie in Galizien von 1890 bis 1914. Ein Beitrag zur Nationalitätenfrage im Habsburgerreich. Hamburg : Dölling und Galitz, 1996. 304 S.
7. Стемпень С. Володимир Старосольський. Видатний український правник, вчений і суспільно-

² Центральний державний історичний архів України у Києві. Ф. 1235. Оп. 1. Спр. 767. Арк. 1-5зв.

політичний діяч. У кн.: Старосольський В. Принцип більшості. Львів : Літопис, 2018. с. LI-LXXVII.

8. Старосольський В., Косевич Е. Від редакції. Молода Україна. 1900. Ч.1. с.1-5.

9. Старосольський В. Товариші! Молода Україна. 1900. Ч. 7. с. 251-252.

10. Друге віче української академічної молодіжи. Молода Україна. 1900. Ч. 7. с. 322-323.

11. Старосольський В. Дві методи. Вперед. 1919. 25 груд.

12. Старосольський В. Ще про дві методи. Вперед. 1920. 28 січ.

13. Франко І. Поза межами можливого. Літературно-науковий вісник. 1900. Т. 12, кн. 10. с. 1-9.

14. Франко І. Українсько-руська література и наука в 1899 році. Діло. 1900. Ч. 1. с.1.

15. Niepodległa Ruś-Ukraina. Naprzód, 1900. № 102. s. 2-3.

16. «Поступовість» і «демократизм» руської інтелігенції. Громадський голос. 1901. Ч.1. с. 3-4.

17. Що тепер придумують молоді Русини? Буковина. 1900. Ч. 64. с. 3.

18. Стефанович Романъ. Ігноранція чи цинізмъ. Діло. 1900. Ч 124. с. 1.

19. Українська держава. Буковина. 1900. Ч 67. с. 1-2.

20. Старосольський В. На зеленій Буковині. Молода Україна. 1900. Ч. 11. с. 441-449.

21. На увагу молодіжи. Буковина. 1900. Ч 144. с. 2.

22. Старосольський В. Чи є в нас публіцистика! Молода Україна. 1901. Ч. 1. с. 19-22.

23. Старосольський В. Злука молодіжи. Молода Україна. 1900. Ч. 3. с. 91-97.

24. Старосольський В. До праці! Молода Україна. 1900. ч. Ч. 9-10. с. 325-330.

ELECTRONIC TEXTBOOKS FOR UKRAINIAN PRIMARY SCHOOL: CREATION AND RESEARCH

Stakhiv M.

Ukrainian Academy of Printing, Lviv, Ukraine

ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ ВИДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СТВОРЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Стахів М.Р.

Українська академія друкарства, Львів, Україна

Abstract

The article deals with the main reasons for the emergence and emergence and development of electronic textbooks in the Ukrainian publishing market. Attention is focused on the growing number of titles of e-textbooks and electronic versions of printed textbooks, the main similarities and differences are described. Researchers who monitor the development of e-textbooks on the Ukrainian market are named. The quality problems of these publications have been identified. Prospects for the development of electronic educational publications in Ukraine are outlined.

Анотація

У статті описано основні причини появи та розвитку електронних навчальних видань на українському видавничому ринку. Зосереджено увагу на рості кількості назв власне електронних підручників та електронних версій друкованих видань, описано основні подібності та відмінності. Названо дослідників, які стежать за розвитком електронних навчальних видань на українському ринку. Визначено проблеми якості цих видань. Окреслено перспективи розвитку електронних навчальних видань в Україні.

Keywords: *textbooks, electronic textbooks, New Ukrainian school, electronic publications, interactivity.*

Ключові слова: *підручники, електронні підручники, Нова українська школа, електронні видання, інтерактивність*

Завдяки науково-технічному прогресу у світі з'явилися пристрої, що здатні відтворювати електронні видання. Згодом для цих пристроїв почали створювати електронні видання. З революційною появою Kindle від Amazon (Ануї, 2020) електронні книжки стали дешевими та ще більш поширеними. Ця доступність дозволила сформувати коло читачів, які позитивно ставляться до такого способу отримання контенту та люблять споживати інформацію не тільки з класичних друкованих книг. Особливо сильно це піднесення стало помітним у 2009–2013 рр. (Інститут стратегічних досліджень, 2014). Електронні видання стали доступними на смартфо-

нах, взаємодія з ними все більше урізноманітнюється, адже деякі творці контенту вдосконалюють електронні видання все новішими технологіями, наприклад, доповненою реальністю (Гончарова, 2019), щоб втримати увагу своїх споживачів, змагаючись за неї із соціальними мережами чи іншими способами проведення дозвілля.

Українські творці підручників теж не можуть стояти осторонь, оскільки прогресивна спільнота теж очікує на актуальний контент, до моделей споживання якого звикли і діти та дорослі. Нові дослідження (Factum Group, 2019) вказують на те, що учні та студенти найбільш регулярно користуються інтернетом. Використання інновацій (НУШ та

інноваційні технології в початковій школі, 2020) в освітньому процесі є одним із ключових векторів розвитку як і української, так і закордонної освіти, адже це дозволить вдосконалити навчальний процес та створити якісні освітні матеріали.

Введення нових технологічних рішень в український навчальний процес вже має певну традицію. Наприклад, експеримент «Відкритий світ» (Кабінет міністрів України, 2011), в межах якого планувалося придбання електронних рідерів технічне забезпечення шкіл для використання електронно-освітніх ресурсів, покриття шкіл мережею 4G, який так і не був повноцінно втіленим. Також у межах проєкту мали запустити єдиний освітній інтернет-портал для вчителів, школярів та батьків школярів, щоб подолати освітню нерівність та забезпечити високі стандарти освіти на всій території України. З 2028 до 2021 року мав тривати експеримент «Електронний підручник для загальної середньої освіти» (Інститут модернізації змісту освіти, 2018). В межах експерименту заплановано сформулювати мотивацію та пізнавальний інтерес до навчання, організувати інноваційне навчальне середовище, впровадити інтерактивні форми навчання, розробити педагогічно виважені е-підручники та створити відповідну методику їхнього використання. Також одним із завдань експерименту було допомогти здобувачам опанувати планшети та створити Національну освітню електронну платформу (Міністерство освіти і науки України, 2018), яка мала стати тим середовищем, у якому можна було б працювати з даними, обмінюватися результатами та формувати культуру електронного спілкування. Зараз на обладнання і програмне забезпечення Національної платформи накладено арешт, (Онищенко, 2020) розпочато кримінальне провадження. Експеримент визнали невдалим у 2020 році та призупинили (Інтерфакс-Україна, 2020), оскільки якість цих електронних видань виявилася неналежною.

Ще однією новацією, якій ми завдячуємо епідемії COVID-19 та карантину став проєкт «Всеукраїнська школа онлайн» (Міністерство освіти і науки України, 2020). В його межах українські телеканали та YouTube Міністерства освіти і науки транслювали уроки з 11 предметів, які за чітким розкладом навесні та влітку на початку жорстких карантинних обмежень. Основною метою проєкту було «створити для кожного українського учня, незалежно від місця проживання, ресурсів та можливості підтримати зв'язок зі своїми вчителями та забезпечити доступ до знань» (Міністерство освіти і науки України, 2020). Проєкти виробників пристроїв для інноваційних форм освіти, таких як Bristar, Розумники та MozaWeb, та власні знахідки від викладачів та учнів теж варті уваги. Відстеження процесів у освіті та застосування сучасних технологій в освітній сфері дозволяє спрогнозувати її розвиток.

Електронними виданнями, як і навчальними, так і рештою цікавляться все більше дослідників. Хоч ринок електронних видань розвивається шви-

дко і наукові дослідження не встигають за його розвитком, варто виокремити таких українських дослідників, як М Женченко, яка вивчає цифровізацію книжкового простору та його трансформацію (Женченко, 2019), Н Фіголь, яка зосереджується на вивченні особливостей створення електронних видань (Фіголь, 2019), Е. Огар, яка досліджує феномен електронних видань для дітей (Огар, 2015), чи Ю Щегельська (Щигельська, 2019), сферою зацікавлень якої є AR-технології.

У процесі впровадження «Проєкту плану експерименту з впровадження електронного підручника і електронної платформи» (Міністерство освіти і науки України, 2018) передбачалося вивчення застосування електронного підручника в навчальному процесі, тестування системи експертиз та формування пулу експертів. Також необхідним було протестувати нову модель відбору та державного фінансування електронних освітніх ресурсів. Наступними кроками мало б стати створення електронної освітньої платформи, розробка подальшої стратегії впровадження та розробка нормативної бази. У 2018/2019 навчальному році у початковій школі запланували впровадити підручники з дисциплін «Мистецтво» та «Я досліджую світ», у 2019/2020 навчальному році до них мала доєднатися математика, а вже у 2020/2021-му — е-підручники з української мови (Міністерство освіти і науки України, 2018). Наразі експеримент призупинено (Інтерфакс-Україна, 2020).

У конкурсі електронних підручників брали участь десять проєктів, створених на трьох платформах — «Bristar» «Розумники» та MozaWeb. П'ять підручників розробила компанія «MozaWeb», «Розумники» створили чотири видання, а у «Bristar» є тільки один електронний засіб навчального призначення. Два продукти видавництва «Розумники» з чотирьох не увійшли до переліку електронних підручників для закладів середньої освіти, право використання яких може фінансуватися за кошти державного бюджету. Проаналізувавши наявні видання, ми дійшли висновку, що інформація в них подана структуровано і логічно, відповідає програмі. Е-підручники використовують фрагменти сторінок друкованих видань, оскільки на розробку повністю авторського контенту забракло часу. Розміщення ілюстративного та мультимедійного контенту є логічним, вони не перенасичені ним, але часто дизайн інтерактивної частини та фрагментів друкованих видань поєднується негармонійно. Інтерфейс е-підручників є цілісним та інтуїтивно зрозумілим, інформує читача про тему та містять інструкції. У всіх виданнях є засоби навігації підручників, покажчики, можливість виділяти текст і системи контролю знань. Серед недоліків пропонованих продуктів можна назвати відсутність можливості вимкнення звуку в застосунку («Bristar», «Розумники»).

Електронний підручник має забезпечувати можливість роботи на трьох чи більше операційних системах, але цих вимог повністю не дотрималося жодне з видавництв.

Через розвиток технологій та зростання потреби у якісному інтерактивному контенті, що використовується з освітньою метою сам факт постійної та ґрунтовної роботи у царині забезпечення електронними підручниками викликає стриманий оптимізм. Попри призупинення «Проекту плану експерименту з впровадження електронного підручника і електронної платформи» сам факт появи подібних продуктів є доволі позитивним. Читачі різного віку звикли користуватися електронними пристроями регулярно, межі між видами цифрових продуктів стираються. Видавці все частіше починають цікавитися подібними вдосконаленнями і ризикують створювати мультимедійні та інтерактивні проекти.

В царині освіти е-підручники мають багато перспектив. Їхня наявність та використання здатне разюче урізноманітнити навчальний процес, ще зацікавити учнів навчання через різні способи взаємодії з ними. Тільки необхідна якісна експертиза, дієві механізми впливу та серйозніші конкурсні вимоги до творців подібного контенту, щоб у підсумку всі отримували якісний, ґрунтовно пропрацьований продукт, який виконує свої освітні функції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Factum Group. (2019). Проникнення інтернету в Україні: соціологічне дослідження.
2. Anuj, B. (2020). Flashback: History of Amazon Kindle, the first successful E-Reader. indianexpress.com.
3. Гончарова, Н. (2019). Технологія доповненої реальності в підручниках нового покоління. Проблеми сучасного підручника, 46-56.
4. Женченко, М. (2019). Цифрові трансформації видавничої галузі: монографія. 2-ге вид., змін. і доп. . Київ: Жнець.
5. Інститут модернізації змісту освіти. (2018). Наказ МОН від 31.08.2018 № 957 "Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою "Електронний підручник для загальної середньої освіти"(E-book for secondary education (EBSE)), серпень 2018 року -серпень 2021 року.
6. Інститут стратегічних досліджень. (2014). Формування ринку української електронної книжки: проблеми і перспективи.
7. Інтерфакс-Україна. (2020). Новосад: За чотири місяці ми виконали 70% з того, що пообіцяли. Інформаційне агентство "Інтерфакс-Україна".
8. Кабінет міністрів України. (2011). Про затвердження попереднього техніко-економічного обґрунтування національного проекту «Відкритий світ» — створення інформаційно-комунікаційної освітньої мережі національного рівня на базі технологій радіозв'язку четвертого покоління (4G)».
9. Міністерство освіти і науки України. (2018). Експеримент з впровадження електронного підручника і електронної платформи .
10. Міністерство освіти і науки України. (2018). Про затвердження Положення про Національну освітню електронну платформу.
11. Міністерство освіти і науки України. (2020). Всеукраїнська школа онлайн.
12. НУШ та інноваційні технології в початковій школі. (2020). Педрада: портал освітян України.
13. Огар, Е. (2015). Типологічні особливості українських цифрових медіа для дітей та підлітків. Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства, 241–251.
14. Онищенко, О. (7-13 березня 2020 р.). Хто вкрав майбутнє. ZN.UA.
15. Фіголь, Н. (2019). Поняття та складники електронного навчального дискурсу. Обрії друкарства, 175–191.
16. Щигельська, Ю. (2019). Особливості застосування технологій доданої реальності як інструмента перетворення друкованої продукції на тривимірну в практиці промоційних комунікацій. Поліграфія і видавнича справа, 101–110.

№22 2020
International independent scientific journal

ISSN 3547-2340

VOL.2

Frequency: 12 times a year – every month.

The journal is intended for researches, teachers, students and other members of the scientific community. The journal has formed a competent audience that is constantly growing.

All articles are independently reviewed by leading experts, and then a decision is made on publication of articles or the need to revise them considering comments made by reviewers.

Editor in chief – Jacob Skovronsky (The Jagiellonian University, Poland)

- Teresa Skwirowska - Wrocław University of Technology
 - Szymon Janowski - Medical University of Gdansk
 - Tanja Swosiński – University of Lodz
 - Agnieszka Trpeska - Medical University in Lublin
 - Maria Caste - Politecnico di Milano
 - Nicolas Stadelmann - Vienna University of Technology
 - Kristian Kiepman - University of Twente
 - Nina Haile - Stockholm University
 - Marlen Knüppel - Universität Jena
 - Christina Nielsen - Aalborg University
 - Ramon Moreno - Universidad de Zaragoza
 - Joshua Anderson - University of Oklahoma
- and other independent experts

Częstotliwość: 12 razy w roku – co miesiąc.

Czasopismo skierowane jest do pracowników instytucji naukowo-badawczych, nauczycieli i studentów, zainteresowanych działalnością naukową. Czasopismo ma wzrastającą kompetentną publiczność.

Artykuły podlegają niezależnym recenzjom z udziałem czołowych ekspertów, na podstawie których podejmowana jest decyzja o publikacji artykułów lub konieczności ich dopracowania z uwzględnieniem uwag recenzentów.

Redaktor naczelny – Jacob Skovronsky (Uniwersytet Jagielloński, Poland)

- Teresa Skwirowska - Politechnika Wrocławska
 - Szymon Janowski - Gdański Uniwersytet Medyczny
 - Tanja Swosiński – Uniwersytet Łódzki
 - Agnieszka Trpeska - Uniwersytet Medyczny w Lublinie
 - Maria Caste - Politecnico di Milano
 - Nicolas Stadelmann - Uniwersytet Techniczny w Wiedniu
 - Kristian Kiepman - Uniwersytet Twente
 - Nina Haile - Uniwersytet Sztokholmski
 - Marlen Knüppel - Jena University
 - Christina Nielsen - Uniwersytet Aalborg
 - Ramon Moreno - Uniwersytet w Saragossie
 - Joshua Anderson - University of Oklahoma
- i inni niezależni eksperci

1000 copies

International independent scientific journal
Kazimierza Wielkiego 34, Kraków, Rzeczpospolita Polska, 30-074
email: info@iis-journal.com
site: <http://www.iis-journal.com>